Matica

broj
no.
1-2

siječanj/veljača
january/february
2022.

MJESEČNA REVIJA HRVATSKE MATICE ISELJENIKA *MONTHLY MAGAZINE OF THE CROATIAN HERITAGE FOUNDATION*

NOVI SERIJAL *MATICE* – **HRVATSKE PLANINE**

ISSN 1330-2140

Matica

Mjesečna revija Hrvatske matice iseljenika / *Monthly magazine of the Croatian Heritage Foundation*

Godište / *Volume* **LXXII**
Broj / No. 1-2 / 2022.

Nakladnik / *Publisher*
Hrvatska matica iseljenika / Croatian Heritage Foundation

Za nakladnika / *For Publisher*
Mijo Marić

Rukovoditeljica Odjela nakladništva / *Head of Publishing Department*
Vesna Kukavica

Uredio / *Edited by*
Željko Rupić

Tajnica / *Secretary*
Snježana Radoš

Lektorica / Lector
Sandra Ćudina

Dizajn i priprema / *Layout & Design*
Krunoslav Vilček

Tisak / *Print*
VJESNIK d.d.
TISKARSKO IZDAVAČKE DJELATNOSTI

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA
Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matis.hr

Naslovnica: ***Spomenik dr. Franji Tuđmanu, autora Kuzme Kovačića, na prostoru između Ulice grada Vukovara i fontana u Ulici Hrvatske bratske zajednice u Zagrebu (Foto: Marko Vrdoljak)***

Posjetite stranice web portala Hrvatske matice iseljenika!

www.matis.hr

Web stranice HMI čitaju se diljem svijeta, dostupne su na tri jezika (hrvatski, engleski, španjolski) i bilježe stalan porast posjećenosti.

Budite korak ispred ostalih i predstavite se hrvatskim iseljeničkim zajednicama, uglednim poslovnim Hrvatima u svijetu i njihovim partnerima.

Oglašavajte na web portalu Hrvatske matice iseljenika!

Internet marketing HMI osmislio je nekoliko načina oglašavanja:
■ BANERI ■ SPONZORIRANI ČLANAK ■ SPONZORIRANE RUBRIKE

Odjel za marketing i promociju HMI - Ivana Rora

tel. (+385 1) 61 15 116 ■ fax. (+385 1) 61 11 522
mob. 099 61 15 116 ■ E-mail: marketing@matis.hr

SADRŽAJ

Kolumne

11 Globalna Hrvatska
Vesna Kukavica

32 Jezični podsjetnik
Sanja Vulić

44 Hrvatsko planinsko bilinstvo
Darko Mihelj

48 Klikni – Idem doma!
Vesna Kukavica

52 Sociološka slagalica
Nino Sorić

68 (S)kretanja
Šimun Šito Ćorić

4 Međunarodno priznanje RH
6 Fokus: Iz Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH
8 "Biram Hrvatsku"
9 Popis stanovništva
10 Uvođenje EURA
12 Gabriel Boric – predsjednik Čilea
14 Odlikovanje kardinalu Puljiću
16 Zimska škola Hrvatskoga folklora
18 Forum manjina
22 Umro Ivan Čizmić
24 Književnica Malkica Dugeč
26 Cooltura u Hrvatskom domu u Ljubljani
29 Nova knjiga Bože Skoke
32 Novi naslovi Hrvatskoga državnog arhiva
34 50 godina Misije Perth
35 In memoriam
36 Filmska produkcija
42 Povijesna razmišljanja o Medvednici
50 Književna nagrada Stipana Bilića Prcića
54 Donacija dubrovačkoj bolnici
55 Donacija iz Njemačke
56 Nova knjiga o useljavanju Hrvata u Argentinu
58 Izložba Slavka Kopača
60 Gradišćanska akademija vina
63 Priznanje znanstveniku I. Gutmanu
64 Lektorat hrvatskoga jezika u Dublinu
66 Inovacije
66 Izložba minijatura u Puli
70 Crorama
72 Crosport

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA
Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matis.hr Web: www.matis.hr

GODIŠNJA PRETPLATA / ***ANNUAL SUBSCRIPTION***
Običnom poštom / *regular mail:*
Hrvatska / *Croatia* 100 kn
ostale europske države /
other European countries 25 EUR
Zračnom poštom / *airmail:*
SAD / USA 65 USD
Kanada / Canada 65 CAD
Australija / Australia 70 AUD
ostale prekomorske države /
other overseas countries 70 USD

DEVIZNI RAČUN BROJ /
FOREIGN CURRENCY ACCOUNT:
IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717
SWIFT CODE: PBZGHR2X
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50

ŽIRO RAČUN ZA UPLATU U KUNAMA /
DOMESTIC CURRENCY ACCOUNT (IN KUNA):
IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305
Hrvatska poštanska banka

Naručite i vi svoju **Maticu** jer **Matica** je most hrvatskoga zajedništva

Želite li primati MATICU kao dar koji će stizati na Vašu kućnu adresu? Jedino što trebate učiniti jest poslati nam popunjenu narudžbenicu i uplatiti na naš račun odgovarajući novčani iznos koji pokriva troškove slanja. MATICA će potom svaki mjesec stizati u Vaš dom. Naručite, čitajte i preporučite MATICU Vašoj rodbini i prijateljima, kako biste aktivno sudjelovali u ostvarivanju MATIČINE misije: biti čvrsti most između Hrvatske i Hrvata diljem svijeta.

Ime i prezime / *Name and surname*

Adresa / *Address*

Grad / *City*

Država / *State* Pošt. broj / *Zip Code*

Tel. Fax.

E-mail

Datum / *Date*

Trideseta obljetnica međunarodnog priznanja Republike Hrvatske

Dana 15. siječnja 1992. godine naša domovina postala je jednakopravnom članicom međunarodne zajednice. Taj veliki dan vječno će ostati u svijesti hrvatskog naroda kao trenutak u povijesti koji je ostvario višestoljetnu težnju naše nacije za slobodom i suverenošću, poručio je ministar vanjskih i europskih poslova RH Gordan Grlić Radman.

Tekst: **Vesna Kukavica**
Foto: **Arhiva HMI-ja**

Dr. sc. Franjo Tuđman, utemeljitelj i prvi predsjednik Republike Hrvatske

Pokret u hrvatskom iseljeništvu za međunarodno priznanje Republike Hrvatske devedesetih, naši branitelji na čelu s domovinskom političkom elitom koju je vodio prvi hrvatski predsjednik Franjo Tuđman najzaslužniji su za osvajanje tisućljetnog cilja hrvatskog naroda, jasno zacrtanog na *Referendumu o hrvatskoj samostalnosti* (1991.) kada su se građani Republike Hrvatske plebiscitarno izjasnili o budućnosti Lijepe Naše i razrješenju državne krize u SFRJ. "Današnji dan - 15. siječnja 1992. - bit će zlatnim slovima uklesan u cijelu 14-stoljetnu povijest hrvatskog naroda na ovome prostoru, za nas svetom tlu, između Mure, Drave, Dunava i Jadrana", tim se riječima prvi hrvatski predsjednik dr. sc. Franjo Tuđman prije točno 30 godina obratio svekolikoj javnosti, kada su dvanaestorica Europske zajednice priznala Hrvatsku. Bila je to neizvjesna bitka na više frontova!

Ministar Gordan Grlić Radman i najdugovječniji hrvatski ministar vanjskih poslova Mate Granić prigodom obilježavanja jubileja, Zagreb, 15. I. 2022.

Sjetimo se, mjesec dana ranije u Bruxellesu pojedini ministri vanjskih poslova dvanaestorice na sastanku 16. prosinca ne žele vidjeti masakr agresora iz Srbije nad Vukovarom niti čuti za 76 dana jugoslavenske agresije na Dubrovnik, tisućljetno kulturno središte pod zaštitom UNESCO-a. Ministri dvanaestorice usvajaju "Načela za priznanje novih država u istočnoj Europi i Sovjetskom Savezu", uvjetuju međunarodno priznanje Hrvatske i Slovenije nekom Deklaracijom o Jugoslaviji, dok teče krv hrvatskih sinova, a Savezno izvršno vijeće Jugoslavije u Beogradu na čelu s Antom Markovićem ležerno odbacuje i tu Deklaraciju. Oko Božića te 1991. već je više tisuća poginulih branitelja među kojima je likvidirano 14 novinara prema podacima Glavnoga sanitetskog stožera RH, koji se lavovski borio za živote 14.088 ranjenika. U domovini vlada strah od kolebljive Europe, dok istinu o agresiji na Hrvatsku svijetom šire naši iseljenici, vjerni poklisari hrvatskog naroda na svim kontinentima i u svim glavnim gradovima najmoćnijih država planeta, od Washingtona do Canberre,

Iseljeništvo traži od EZ-a da prizna Republiku Hrvatsku, prosvjed uz summit u Maastrichtu 9. XII. 1991. U prvom planu Ante Glibota iz Pariza i članice Bedema ljubavi

AN APPEAL BY 104 NOBEL LAUREATES

FOR PEACE IN CROATIA

During the past several weeks the Yugoslav Army has escalated its war against Croatia. Dozens of villages have been razed. Many historic monuments have been destroyed. Several cities, including Croatia's capital of Zagreb, have been bombed. Over 2,000* people have been killed. This undeclared war has already produced more than a 100,000* refugees. The violence and destruction unleashed in Croatia is on a scale unknown in Europe since the Second World War. Innocent civilians are massacred. Hospitals and places of worship are destroyed. Conscience demands that we raise our voices against this senseless war.

- We appeal to the Western and Eastern governments to stop the Yugoslav Army's wanton destruction.
- We appeal to all humanitarian organizations to provide aid for all the victims of Yugoslav military brutality.
- We appeal to men and women of conscience to speak up against indifference to the plight of Croatian people who are facing not only the danger of total destruction of their country, but also the threat of their own extinction.

Apel za mir u Hrvatskoj kojeg su potpisali nobelovci, New York Times, 14. I. 1992.

s jasnim vizionarskim ciljem Tuđmanova naraštaja diplomata i Vlade demokratskog jedinstva. Uz jezivu bojišnicu, vodi se jedinstvena diplomatska bitka u svijetu doslovno od vrata do vrata, a u njoj (iako je nepravedno izdvajati bilo koga) skrećemo pozornost na hrvatske iseljenike koji su zakupili stranicu u najtiražnijim i najutjecajnijim svjetskim novinama.

VIZIONARSKI POTHVATI

Dan nakon što je Hrvatsku priznao Vatikan i dan prije nego što su to učinile države Europske zajednice, 14. siječnja 1992. u prestižnome *New York Timesu* osvanuo je "Apel za mir u Hrvatskoj". Tekst apela napisao je Ivo Banac, a potpisala su ga 104 nobelovca. Apelom su pozvani međunarodni čimbenici da spriječe i zaustave rat, nasilje i ubijanje u Hrvatskoj. *Nasilje i uništavanje koje se zbiva u Hrvatskoj dosegnulo je stupanj kakav u Europi nije viđen još od Drugoga svjetskog rata* – istaknuto je u toj peticiji najvećih umova svijeta. Dok su međunarodni političari promatrali hrvatsku tragediju podijeljeni između opcija treba li spašavati već bivšu Jugoslaviju ili pak svakom narodu priznati njegovo prirodno pravo na samoopredjeljenje, intelektualci diljem svijeta podignuli su glas protiv bezumlja i ravnodušnosti dijela političara. Peticiju nobelovaca pokrenula je znanstvenica Greta Pifat-Mrzljak iz Instituta "Ruđer Bošković" u Zagrebu, a uspjela je zahvaljujući njezinoj suradnji s nobelovcima Manfredom Eigenom i Robertom Huberom iz Njemačke. Uz Hubera, Eigena te Linusa Paulinga, apel su potpisali bivši njemački kancelar i nobelovac Willy Brandt, južnoafrički nadbiskup Desmond Tutu, tibetanski vjerski poglavar Dalaj Lama, ekonomist Milton Friedman, književnik Camilo José Cela, hrvatski kemičar Vladimir Prelog i drugi.

BEZGRANIČNA LJUBAV

Sažeto, kada je Hrvatska 15. siječnja 1992. postala međunarodno priznata, gotovo trećina države bila je pod okupacijom tadašnje JNA i srpskih terorista koji su natjerali u bijeg više stotina tisuća hrvatskih prognanika i izbjeglica iz BiH. Arbitražna komisija EZ-a o Jugoslaviji zauzela je stajalište da su granice republika bivše države zaštićene međunarodnim pravom. U zagrebačkoj katedrali euharistijsko slavlje za mirnu, slobodnu i međunarodno priznatu domovinu predvodio je uzoriti kardinal Franjo Kuharić, zahvalivši papi Karolu Józefu Wojtyłi za bezgraničnu ljubav. Vladi koju je vodio premijer Franjo Gregurić i svojim najbližim suradnicima Tuđman je te večeri rekao: "Stvorili smo međunarodno priznatu Hrvatsku. Slavimo noćas, a onda zasučimo rukave na izgradnji nove demokratske države." Nakon obraćanja "Hrvatima i Hrvaticama i svim građanima Hrvatske" preko HRT-a Tuđman se u pratnji ministra obrane Gojka Šuška pridružio te noći spontano okupljenim građanima na prepunom Trgu bana Jelačića u Zagrebu. Slavilo se i diljem svijeta u iseljeništvu.

EUROATLANTSKE INTEGRACIJE

Međunarodno priznanje Hrvatske postupno je slijedilo nakon proglašenja neovisnosti 25. lipnja 1991. Toga dana od SFRJ se razdružila i Republika Slovenija, a već idućeg dana novonastale države su se međusobno priznale. Usporedno je tekao i proces razdruživanja Sovjetskog Saveza, u kojemu su prednjačile baltičke države i Ukrajina, koje su tijekom 1991. priznale RH iako tada ni one same nisu bile međunarodno priznate. Prva od njih to je učinila Litva, a slijedile su je Ukrajina te Latvija i Estonija. Kao prva međunarodno priznata država koja je priznala RH ostat će zapamćen Island (19. prosinca 1991.), a istog dana to je učinila i Njemačka, iako uz odluku da njezino priznanje stupa na snagu 15. siječnja 1992., zajedno s ostalim članicama EZ-a. Dva dana prije EZ-

Uz predsjednika Tuđmana, Vlada demokratskog jedinstva, koju je vodio Gregurić, dala je veliki obol u međunarodnoj afirmaciji Hrvatske. U njoj su se istaknuli, uz potpredsjednika Matu Granića, slavni ministri kao što su Zvonimir Šeparović, Andrija Hebrang, Jure Radić, Dražen Budiša, Davorin Rudolf te nadasve oni koji su stigli iz dijaspore kao što su Branko Salaj, Zdravko Sančević i Gojko Šušak.

a, 13. siječnja 1992., Hrvatsku je priznao Vatikan. Vatikanska diplomacija kao prva u svijetu još je 3. listopada 1991. objavila da radi na međunarodnom priznanju Hrvatske. Dan nakon Svete Stolice RH je priznao i San Marino. Nakon toga, 15. siječnja 1992. slijedila su priznanja Velike Britanije, Danske, Malte, Austrije, Švicarske, Nizozemske, Mađarske, Norveške, Bugarske, Poljske, Italije, Kanade, Francuske, Španjolske, Portugala, Irske, Luksemburga i Grčke. Dan poslije to su učinile i Argentina, Australija, Češka, Čile, Lihtenštajn, Novi Zeland, Slovačka, Švedska i Urugvaj. Do kraja siječnja 1992. Hrvatsku su priznale još Finska, Rumunjska, Albanija, Bosna i Hercegovina, Brazil, Paragvaj i Bolivija. Među ostalima, slijedila su priznanja Rusije (17. veljače), Japana (17. ožujka), Sjedinjenih Američkih Država (7. travnja), Izraela (16. travnja) i Kine (27. travnja). Prva azijska država koja je priznala Hrvatsku bio je Iran (15. ožujka 1992.), a afrička JAR nakon koje slijedi Egipat (16. IV. 1992.). Hrvatska je 22. svibnja 1992. postala i članica Ujedinjenih naroda. Usto, 15. siječnja, šest godina kasnije (1998.), sporazumom je završena i mirna reintegracija kojom je u ustavno-pravni poredak RH vraćeno dotad okupirano područje hrvatskog Podunavlja. Nakon desetljeća i pol, točnije 1. VII. 2013., Hrvatska postaje i 28. članica EU-a. Svima koji su sudjelovali u ovome jedinstvenome planetarnom pokretu za Lijepu Našu, iz zemlje i inozemstva, prigoda je iskazati neizmjerno poštovanje – osobito našemu iseljeništvu koje je sve svoje resurse, materijalne i ljudske, stavilo u službu Domovini u tim ključnim trenucima suvremene hrvatske nacije. ■

Zahvalnost poginulim braniteljima je neizmjerna diljem RH. *Kristalna kocka vedrine* (Okučani), obvezujuća je poruka naših poginulih sinova za dobrobit domovine i mir u svijetu

ENG ***On 15 January 1992 our homeland joined the membership of the international community. This momentous occasion will remain eternally remembered in the national consciousness as the moment in history when our centuries-old aspiration for full liberty and sovereignty was achieved, said foreign and European affairs minister Gordan Grlić Radman at a ceremony held in Zagreb. Activity among our diaspora around the world in the 1990s in support of Croatian sovereignty, and our nascent armed forces under the leadership of the homeland political elite, at the helm of which stood former President Franjo Tuđman, are the most deserving in achieving the millennial goal of our people and in resolving the crisis in the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia.***

Zajednici Hrvata u Republici Sjevernoj Makedoniji

Financijska potpora makedonske vlade

Potpora će se koristiti za financiranje ljetne škole hrvatskoga jezika i za izdavanje časopisa Hrvatska riječ

Sto četrdeset i četiri tisuće kuna vrijedna je potpora Hrvatima u Republici Sjevernoj Makedoniji koju su 30. prosinca 2021. potpisali ministar vanjskih poslova Republike Sjeverne Makedonije Bujar Osmani i predsjednica građanske udruge Zajednice Hrvata u Republici Sjevernoj Makedoniji Nevenka Kostovska. Ovu potporu Zajednica će koristiti za financiranje ljetne škole hrvatskoga jezika, za izdavanje časopisa Hrvatska riječ, kao i za druge aktivnosti koje kao preporuka proizlaze iz dogovora mješovite međuvladine komisije.

"S Hrvatskom imamo odličnu suradnju, a važan prinos takvom razvoju odnosa daju predstavnici naših zajednica i udruga iz obiju država, a čije aktivnosti, s današnjim potpisivanjem Ugovora za donaciju, podržavamo. Ovom prigodom htio bih podsjetiti i zahvaliti na vrijednoj materijalnoj i institucionalnoj potpori koje naše udruge dobivaju od nadležnih institucija u Republici Hrvatskoj", istaknuo je ministar Osmani. Zahvaljujući na donaciji, predsjednica Zajednice Hrvata Nevenka Kostovska naglasila je da su veze i prijateljstvo među građanima dviju država iskrene i duboke, što pokazuje i ovaj primjer Ministarstva vanjskih poslova i Vlade Republike Sjeverne Makedonije.

Ova donacija nastavak je obveza koje proizlaze iz Sporazuma za zaštitu prava nacionalnih manjina u objema državama, potpisanog u studenome 2007., zbog čega je i osnovana međuvladina mješovita komisija. ■

Tekstovi: **Uredništvo**

Milijun kuna za posebne potrebe i projekte

Odluka o dodjeli financijske potpore za posebne potrebe i projekte od interesa za Hrvate izvan Republike Hrvatske za 2021. godinu

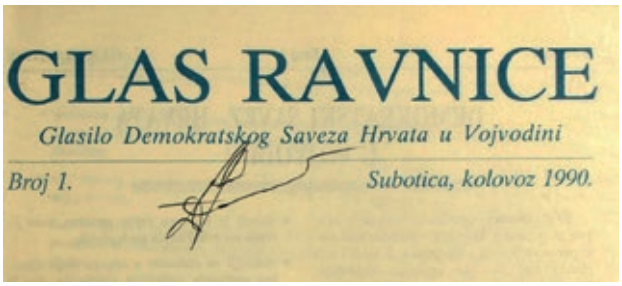
Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske donio je 24. prosinca prošle godine Odluku o dodjeli financijske potpore za posebne potrebe i projekte od interesa za Hrvate izvan Republike Hrvatske za 2021. godinu. Na temelju provedenoga drugoga Javnog poziva za prijavu posebnih potreba i projekata na koji je stiglo 434 prijave u kategorijama neprofitne organizacije, fizičke osobe te ugroženi pojedinci, Središnji državni ured rasporedio je sredstva u ukupnome iznosu od milijun kuna na 50 projekata iz Austrije, Argentine, Srbije, BiH, Hrvatske, Mađarske, Crne Gore, Slovenije, Sjeverne Makedonije i Kosova, čiji su nositelji neprofitne organizacije i fizičke osobe s pojedinačnim iznosima od 8 do 80 tisuća kuna, te na 16 jednokratnih financijskih potpora ugroženim pojedincima s pojedinačnim iznosima od 4 do 15 tisuća kuna.

Javni poziv provodi se s ciljem promicanja veza i jačanja suradnje Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske te očuvanja i jačanja nacionalnoga identiteta, zaštite prava i interesa hrvatskih zajednica, očuvanja hrvatskoga jezika, kulturnog stvaralaštva i baštine te poticanja hrvatskoga kulturnog zajedništva, kao i pomoći ugroženim pojedincima – pripadnicima hrvatskoga naroda izvan Republike Hrvatske. ■

Digitalizacija vojvođanskog tiska uz pomoć Hrvatske

Objavljena 153 broja *Glasa ravnice*

U listu Demokratskoga saveza Hrvata u Vojvodini surađivali su istaknuti intelektualci iz Vojvodine, koji su se mahom afirmirali i kao protagonisti cjelokupne hrvatske kulturne scene u toj susjednoj multietničkoj pokrajini

GLAS RAVNICE

Glasilo Demokratskog Saveza Hrvata u Vojvodini

Broj 1. Subotica, kolovoz 1990.

Uz pomoć Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH završeno je nedavno skeniranje Glasa ravnice – glasila Demokratskoga saveza Hrvata u Vojvodini iz Subotice, prvog svjetovnog lista na hrvatskom jeziku u Vojvodini nakon 1956. godine. Ovo iznimno važno glasilo dostupno je odsad javnosti u otvorenom internetskom pristupu na mrežnim stranicama Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata (http://zkvh.org.rs/index.php/digitalizacija), te se može slobodno koristiti. Vrijedno je istaći kako je i ova serijska publikacija digitalizirana u okviru projekta "Digitalizacija arhivske, knjižnične i muzejske građe Hrvata u Vojvodini i izgradnja digitalne zbirke". Objavljena su 153 broja Glasa ravnice i 3 izvanredna tematska sveska posvećena demokratskim izborima. Projekt digitalizacije, koji se odvija uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, bitno doprinosi vidljivosti hrvatske kulturne dionice u višekulturnoj Vojvodini.

Glas ravnice, glasilo Demokratskoga saveza Hrvata u Vojvodini počeo je izlaziti u kolovozu 1990., ubrzo nakon osnutka Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini (DSHV-a), koji je pretežito i bio njegov nakladnik. Iako je nominalno mjesečnik, nije uvijek izlazio redovito, osobito u razdoblju 2000.-2006. Osim redovitih, izašlo je i nekoliko nenumeriranih izvanrednih brojeva, obično pred obljetnice stranke ili izbore. Najčešće je izlazio na 16 ili 24 stranice, iako je broj stranica varirao od 4 do 28. Često je mijenjao grafički izgled, a i upravljanje i uređivanje listom ostvarivalo se u različitim aranžmanima: od uredničkoga savjeta na početku, zatim s ravnateljem lista, do samo jedne osobe u funkciji urednika, a nekoliko je brojeva objavljeno bez urednika. Urednici su bili Ivan Poljaković, Branko Melvinger, Vesna Kljajić, Lidija Molzer, Petar Kuntić, Đorđe Čović, Dragan Jurakić i Vojislav Sekelj. U listu su surađivali najistaknutiji intelektualci vojvođanskih Hrvata (Juraj Lončarević, Lazar Merković, Vojislav Sekelj, Tome Vereš, Bela Gabrić...), a svoje novinarske tekstove u njemu su počeli objavljivati mnogi koji su poslije postali važni protagonisti hrvatskoga novinstva i općenito kulture u Vojvodini.

Napisi u Glasu ravnice od velike su važnosti za mjesnu povijest Hrvata u Vojvodini na kraju XX. st., osobito brojevi iz prve polovine 1990-ih, i to ne samo za povijest političkoga artikuliranja interesa hrvatske autohtone zajednice nego i za njezinu kulturu i uopće društveni život. U listu su uredno zabilježeni mnogobrojni oblici kršenja ljudskih i manjinskih prava Hrvata u Vojvodini, u čemu se posebno ističu napisi srijemskoga svećenika Marka Kljajića, čiji je neumorni i hrabri publicistički glas izuzetno korektnog modernog publicističkog narativa. ■

Poticaj za povratak – Biram Hrvatsku!

Vlada Republike Hrvatske donijela je zaključak o mjeri "Biram Hrvatsku", kojom želi motivirati povratak iseljenika, novčanim poticajima ohrabriti ih za pokretanje posla u domovini

Tekst: **Uredništvo**

Riječ je o proširenju mjere samozapošljavanja Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ), kojom se uz ostalo onima koji bi se vratili u Hrvatsku iz zemalja Europskoga gospodarskog prostora i Švicarske i pokrenuli posao dalo dodatnih 50.000 kuna, a tu su i dodatni poticaji za pokretanje posla u ruralnim krajevima. Prema trenutačnom režimu moguće je maksimalno dobiti do 130.000 kuna za provedbu poslovnog plana koji HZZ odobri.

Novom mjerom od 23. prosinca netom prošle godine podiže se prag sa 130.000 na maksimalnih 150.000 kuna. Dodatno, one koji su posljednje dvije godine barem godinu dana bili zaposleni u jednoj od članica EU-a motivirat će se s dodatnih 50.000 kuna na povratak. "To daje maksimalnih 200.000 kuna za onog tko bi se vratio u Hrvatsku, prijavio na mjeru, a HZZ mu odobri poslovni plan", rekao je ministar rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike Josip Aladrović.

Slična mjera predviđa se za migracije u sklopu Hrvatske s obzirom na trend da se ljudi iz ruralnih područja sele u urbana. Tako se žele potaknuti migracije iz područja poput Dalmatinske zagore, Like, Gorskog kotara, Banije i Slavonije, a uz istu opciju samozapošljavanja - potporu do 150.000 kuna, njih bi se motiviralo s dodatnih 25.000 kuna, što je maksimalnih 175.000 kuna. Nakon donošenja Vladina zaključka, mjeru "Biram Hrvatsku" formalno bi trebalo donijeti Upravno vijeće HZZ-a. Vlada je zaključkom podržala i druge mjere aktivne politike zapošljavanja za 2022. godinu iz nadležnosti Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. ■

ENG ***The government has adopted the Biram Hrvatsku ("I Choose Croatia") measure that aims to motivate people that have moved to other European countries to move back to Croatia with monetary stimulus packages aimed at creating jobs and self-employment in the homeland.***

Sabor: Produljen rok za zahtjeve za hrvatskim državljanstvom do 2023.

Tekst: **Uredništvo**

Hrvatski sabor potvrdio je 8. XII. 2021. jednogodišnje produljenje roka za podnošenje zahtjeva za hrvatskim državljanstvom prema trenutačnom zakonu jer je pandemija mnogima otežala podnošenje zahtjeva. Rok za podnošenje zahtjeva za državljanstvom prema trenutačnom zakonu istječe 1. I. 2022., no kako je pandemija u diplomatskim misijama i konzularnim uredima otežala zaprimanje zahtjeva, pa se negdje čeka i do šest mjeseci, pristupilo se izmjenama Zakona o hrvatskom državljanstvu kako bi se taj rok produljio za jednu godinu. Hrvatsko državljanstvo podrijetlom prema zakonu iz 2019. mogu steći i osobe starije od 21 godine rođene u inozemstvu, čiji je barem jedan roditelj u trenutku njihova rođenja bio hrvatski državljanin. Hrvatskim državljaninom može postati i osoba rođena u razdoblju od 8. I. 1977. do 8. X. 1991. kojoj su u trenutku rođenja oba roditelja imala hrvatsko državljanstvo, ali joj je u evidenciji o državljanstvu upisano drugo državljanstvo. U 2021. zaprimljeno je 2.980 zahtjeva za utvrđivanje hrvatskog državljanstva, s tim da ih je najviše u Srbiji te Bosni i Hercegovini. ■

ENG ***On 8 December 2021 the parliament confirmed a one-year extension on the deadline for the submission of applications for Croatian citizenship under current legislation. The move addresses the fact that, for many people, the pandemic-related restrictions hampered the submission of these applications.***

Hrvatska ima 3,88 milijuna stanovnika

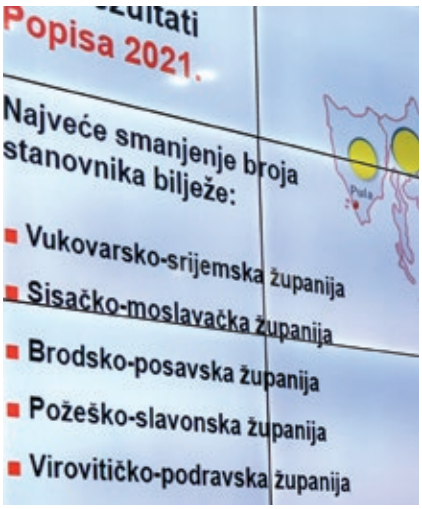
Hrvatska u 30 godina izgubila gotovo 19 posto stanovništva

Tekst: **Uredništvo** Izvor: **HINA**

Hrvatska ima 3,888.529 stanovnika, pokazuju prvi rezultati Popisa stanovništva, kućanstava i stanova 2021. koji je tijekom prošle godine proveo Državni zavod za statistiku. Prema popisu iz 2011. godine Republika Hrvatska imala je 4,284.889 stanovnika, od toga 2,066.335 muškaraca (48,2 posto) i 2,218.554 žene (51,8 posto).

Hrvatska je u posljednjih 30 godina, u razdoblju od osamostaljenja, izgubila 895.736 stanovnika, što je gotovo 19 posto stanovništva, pokazuju podaci Državnog zavoda za statistiku. Broj stanovnika Hrvatske pada od 1991. godine, kada je u njoj živjelo 4,784.265 stanovnika. To znači da je Hrvatska u trideset godina samostalnosti izgubila 18,7 posto stanovništva.

U 2001. godini bilo je 4,437.460 stanovnika, a u desetljećima prije 1991. broj stanovnika je rastao, 1981. godine u Hrvatskoj je bilo 4,601.469 stanovnika, a 1971. godine 4,426.221. Od popisa stanovništva 1948. godine, kada ih je bilo 3,779.858, Hrvatska nije zabilježila ovoliko nizak broj stanovnika.

U 2011. stanovništvo Hrvatske prosječno je bilo staro 41,7 godina (muškarci 39,9, a žene 43,4), što ga je tada svrstavalo među najstarije nacije Europe.

SAMO TRI GRADA S VIŠE OD 100.000 STANOVNIKA

Zbog pandemije bolesti COVID-19, popis stanovništva 2021. provodio se od 13. rujna do 14. studenoga u dvije faze - samopopisivanje te popisivanje na terenu. Popis se provodio prema stanju na dan 31. kolovoza 2021. u 24 sata, što se smatra referentnim trenutkom. Istraživanje je prvi put provedeno "bez papira", odnosno potpuno digitalno.

Samo tri grada u Hrvatskoj - Zagreb, Split i Rijeka, imaju više od 100.000 stanovnika, Zagreb ima najviše - 769.944 stanovnika, drugi po veličini je Split sa 161.312, a treća je Rijeka sa 108.622 stanovnika. U sva tri najveća hrvatska grada u proteklih deset godina smanjio se broj stanovnika. U odnosu na popis 2011., Zagreb je izgubio oko 20.000 stanovnika, koliko i Rijeka, a Split oko 16.000 stanovnika. Četvrti po redu najveći grad u Hrvatskoj, prema rezultatima novog popisa stanovništva, je Osijek s 96.848 stanovnika. Slijede Zadar (70.782), Velika Gorica (61.198), Pula (52.411) i Slavonski Brod (50.039). Prema novome popisu stanovništva, samo osam hrvatskih gradova ima više od 50.000 stanovnika. ■

ENG ***According to the first results of the latest census of the population, households, and dwellings, Croatia now numbers 3,888,529 million inhabitants. The census was conducted in 2021 by the Croatian Bureau of Statistics. The previous census of 2011 counted a population of 4,284,889; of that 2,066,335 males (48.2%) and 2,218,554 females (51.8%). According to the data compiled by the bureau of statistics, Croatia's population has dropped over the past thirty years, since it gained independence, by 895,736 people, which is just shy of 19 per cent of the previous population.***

Porezna uprava poziva građane na prijavu inozemnih primitaka

Porezna uprava uputila je 18. siječnja poziv građanima rezidentima Republike Hrvatske na dobrovoljnu prijavu inozemnih primitaka s obzirom na to da je uočeno kako određeni broj građana nije ispunio tu obvezu. "Pozivaju se građani rezidenti Republike Hrvatske koji su ostvarili inozemne primitke (primjerice plaće, mirovine, drugi dohodak, kamate na štednju, dividende i dr.) u ovoj ili ranijim godinama, a do sada ih nisu prijavili Poreznoj upravi RH, da to učine prije zaprimanja službenog poziva", stoji u objavi Porezne uprave. Naime, kako je napisano u objavi, na temelju razmjene podataka između Porezne uprave RH i poreznih tijela drugih država o ostvarenim primicima hrvatskih rezidenata, uočeno je da određeni broj građana nije ispunio svoju obvezu i prijavio inozemne primitke. Istaknuli su da je inozemni primitak obvezno prijaviti u Hrvatskoj neovisno o činjenici je li u inozemstvu porez već plaćen te neovisno o činjenici hoće li u Hrvatskoj postojati obveza plaćanja poreza. (Uredništvo, izvor: HINA)

ENG ***On 18 January the Tax Administration called on citizens resident in Croatia to voluntarily report income from abroad in light of observations that a number of citizens had not fulfilled this requirement.***

Od 5. rujna iskazivanje cijena u kunama i eurima

Premijer predstavio Prijedlog zakona o uvođenju eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj, za što je ciljani datum 1. siječnja 2023.

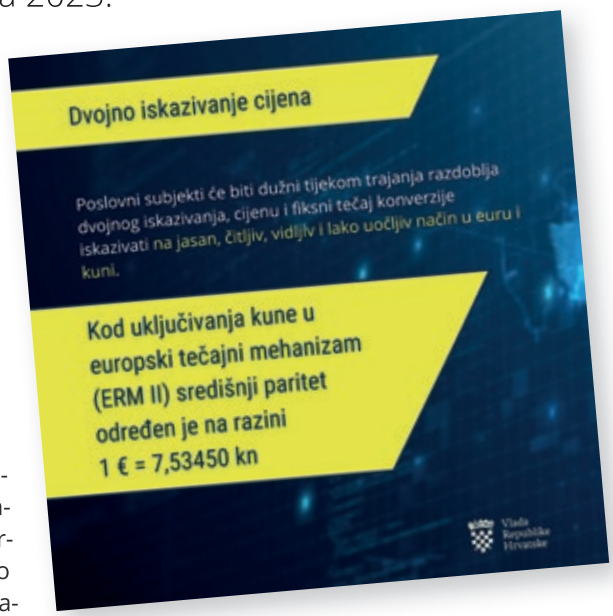
Tekst: **Uredništvo/Izvor: HINA**

Predsjednik Vlade Andrej Plenković najavio je u siječnju ove godine da bi od 5. rujna ove godine cijene u Hrvatskoj trebale biti iskazivane i u kunama i eurima, a to dualno iskazivanje protegnut će se i na cijelu 2023. godinu. Plenković je to istaknuo na konferenciji za medije u Banskim dvorima, na kojoj je zajedno s potpredsjednikom Vlade i ministrom financija Zdravkom Marićem, a uz nazočnost ministra gospodarstva i održivog razvoja Tomislava Ćorića i guvernera HNB-a Borisa Vujčića, predstavio Prijedlog zakona o uvođenju eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj.

Prijedlog zakona upućen je u javno savjetovanje, a prema predstavljenom planu konačni prijedlog trebao bi biti upućen na drugo čitanje u Hrvatski sabor u drugoj polovici travnja.

Plenković je istaknuo da su glavni principi zakona uređenje pravnog okvira, zamjena gotovog novca, opskrba eurom svih subjekata, konverzija kredita i depozita, a vrlo važan aspekt zakona je i zaštita potrošača, posebice u smislu zaštite od neopravdanog podizanja cijena. U kontekstu posljednjeg, Plenković je istaknuo da je plan da od 5. rujna ove godine cijene budu istaknute dualno, i u kunama i eurima, kako bi proces senzibiliziranja građana i gospodarstva na euro krenuo i prije nego što se euro uvede, a za što je ciljani datum 1. siječnja 2023. godine.

ŠENGENSKI PROSTOR I EUROZONA JEDINE PREOSTALE DUBLJE INTEGRACIJE

Dualno iskazivanje cijena trebalo bi se protegnuti i na cijelu iduću godinu tako da bi cijene i tijekom 2023. također trebale biti istaknute u obje valute. Istaknuo je da tijekom cijele 2023. građani neće imati trošak prilikom zamjene gotovog novca kune u euro, a to će moći činiti u bankama, Hrvatskoj pošti i Fini. Također, i nakon isteka tog roka, dakle neograničeno, građani će moći u HNB-u besplatno mijenjati novčanice kune za euro. Plenković je pozvao građane da već sada gotov novac koji imaju kod sebe polažu na račune u banke, čime bi automatizmom izvršili konverziju tog novca.

Predsjednik Vlade ponovno je naglasio da su šengenski prostor i eurozona jedine dvije dublje integracije kojima Hrvatska treba pristupiti, o čemu će u mjesecima pred nama biti donesene odluke.

Podsjetio je i na sve dosad učinjeno vezano uz pitanje uvođenja eura, a i ponovio razloge zašto Hrvatska želi pristupiti eurozoni. Naime, kako je rekao, hrvatska ekonomija je visokoeuroizirana, što znači i da 70 posto prihoda u turizmu dolazi od građana s europodoručja, na države članice tog područja odnosi se i 60 posto robne razmjene, a također, 70 posto oročene štednje u Hrvatskoj je u euru ili vezano uz euro, kao i gotovo 60 posto kredita građana i poduzeća. ■

ENG ***Prime Minister Andrej Plenković told reporters in January that prices in Croatia would be stated both in kuna (the national currency) and in euro as of 5 September. This dual price listing regime will be in place through to the end of 2023. Plenković was speaking at a press conference at which he presented a bill to be introduced to Parliament on the introduction of the euro as the official currency in Croatia, with a target date for the introduction of 1 January 2023.***

Zrelost hrvatske nacije

Međunarodno priznanje Republike Hrvatske 15. siječnja jedan je od najvažnijih događaja u burnoj novijoj povijesti naše zemlje. Hrvatska nije dočekana raširenih ruku pa su ponos i zahvalnost Tuđmanovu naraštaju za to diplomatsko postignuće još i slađi.

Piše: **Vesna Kukavica**

Republiku Hrvatsku kao suverenu i samostalnu državu priznale su 15. I. 1992. sve zemlje tadašnje Europske zajednice, a kruna međunarodnog priznanja bila je u svibnju iste godine kad je RH primljena u UN. Do kraja siječnja RH su priznale 44 zemlje i to mahom one u kojima u većem broju žive naši ljudi, koji su ozbiljnim angažmanom u domicilnih vlada pridonijeli tome nezaboravnom danu u povijesti hrvatskoga naroda. Glavni problem za RH je bila povoljna predodžba u međunarodnome okružju o Jugoslaviji. Ne samo Hrvatskoj, nego i Sloveniji bio je izazov uvjeriti svjetske lidere da je SFRJ zapravo zemlja u raspadu. Agresija Jugoslavenske narodne armije i srpskih paravojnih jedinica na Lijepu Našu snažno je homogenizirala hrvatsku dijasporu, čak i one koji nisu vjerovali da bi ikada imali posla s politikom poput našeg nobelovca iz Švicarske, kemičara Vladimira Preloga, supotpisnika Apela najvećih umova svijeta za mir u Hrvatskoj, koji je osvanuo u *New York Timesu* dan uoči obrata EZ-ove dvanaestorice. "Međunarodno priznanje RH je postignuto krvlju naših branitelja, a veliku zahvalu imamo i za iseljene Hrvate koji su se uključili svojim djelovanjem gdje žive i rade", prisjetio se u Zagrebu na prigodnom obilježavanju 30. obljetnice ondašnji premjer Vlade demokratskog jedinstva Franjo Gregurić. Zahvalama se pridružio i Mate Granić, potpredsjednik te Vlade i najdugovječniji ministar vanjskih poslova, dodavši kako su temelje naše diplomacije stvorili ljudi različitih profesija: od pravnika, znanstvenika, ekonomista, novinara, liječnika, radnika, umjetnika i sportaša...Hrvatsko iseljeništvo, današnjim rječnikom rečeno, spontano ulazi u polje javne diplomacije koju krasi otvaranje prema javnosti domicilnih sredina zapadnih demokracija. Naraštaji školovani u dijaspori, poput Hrvatskoga studentskog saveza Kanade i SAD-a, prvi osvještavaju svoje roditelje da diplomatske napore treba usmjeriti ne samo prema čelništvima stranih država, nego i prema njihovu stanovništvu. U toj planetarnoj hrvatskoj akciji sudjeluju svi, a među iseljeničkim organizacijama ističu se Hrvatsko narodno vijeće, mreža AMCA udruga bivših studenata hrvatskih sveučilišta, inozemna pastva Katoličke Crkve u Hrvata te malo mlađi NFCA, HSK i pokret HDZ-a koji nastaje uoči pada Berlinskoga zida, stvorivši oko tristo ogranaka u dijaspori do početka 1992. Rezultat nije izostao.

Njemački vicekancelar i ministar vanjskih poslova Hans-Dietrich Genscher još je u prosincu 1991. u listu *Welt am Sonntag* izjavio: "Jugoslavija više ne postoji. Nju nije razorila obijest naroda koji hoće nezavisnost niti držanje inozemstva. Jugoslaviju je razorio rat JNA protiv hrvatskoga naroda, snovi starih političkih snaga o Velikoj Srbiji te osporavanje manjinskih prava na Kosovu."

Aktualni ministar vanjskih poslova RH Gordan Grlić Radman, uza zahvale iseljeništvu i domovinskim elitama, prisjeća se da je on tada bio u Uredu za izbjeglice, istaknuvši kako je prvi hrvatski predsjednik Tuđman, utemeljitelj HDZ-a, pokrenuo cijeli niz razgovora sa svim važnijim akterima, kako u Njemačkoj, tako i u drugim zemljama. Prva organizacija pokreta HDZ-a u dijaspori pod nazivom "Društvo prijatelja Hrvatske demokratske zajednice" osnovana je u Zürichu 9. VII. 1989., a korespondira s već začetim procesima rušenja komunizma u Poljskoj, Mađarskoj i prije svega u SSSR-u. U Švicarskoj, osim u Zürichu, niču ogranci u Baselu, Bernu, Oltenu, St. Gallenu, Luzernu i Schauffhausenu. U Njemačkoj nastaju ogranci HDZ-a u 23 grada kao što su: Bruchsal, Stuttgart, Friedrichshafen, Heilbronn, Reutlingen, Berlin, Düsseldorf, Sindelfingen, Freiburg, Rosenheim, Köln, München, Essen, Mainz, Hamburg, Augsburg, Duisbur, Bremen, Kiel, Freiburg, Karlsruh, Dortmund i Bielefeld. U Austriji djeluju ogranci u Beču, Innsbrucku, Linzu i Klagenfurtu, dok u Sloveniji niče ogranak u Kopru. U Švedskoj bujaju ogranci u Göteborgu, Malmöu i Stockholmu, dok se u Norveškoj stvara grupa u Oslu, a u Danskoj u Kopenhagenu. U Francuskoj djeluju ogranci u Parizu, Nici, Lyonu i Strasbourgu. U Belgiji niču udruge u Antwerpenu, Liegeu te u Bruxellesu, dok Nizozemska ima ogranak u Rotterdamu. Diljem Australije niču 22 ogranka pokreta HDZ-a u gradovima kao što su: Melbourn, Sydney, Canberra, Adelaide, Brisbane, Perth, Wollongong, Newcastle, Geelong, Cairns, Dimbulah, Gold Coast, Sunshine Coast, Springvale, Clifton Hill, Fawkner, Mt. Gambier, Gold Coast, Hobart, Port Headland, Mount Newman te Kalgoorlie. Dva ogranka nastaju u Novom Zelandu i to u Aucklandu i Wellingtonu. U SAD-u djeluju aktivisti u 11 metropola kao što su: Washington DC, New York, Cleveland, Chicago, Cincinnati, San Pedro, St. Louis, Phoenix, Austin, San Francisco i Los Angeles. Kanadski Hrvati srčano pomažu od Vancouvera, Calgarya, Ottawe, Windsora, Kitchenera do Toronta. Mnogobrojni ogranci niču u Venezueli, Peruu, Argentini, Brazilu, Urugvaju i Čileu. Na jugu Afrike osniva se udruga u Johannesburgu. Svi aktivisti pokreta za međunarodno priznanje Hrvatske naš su ponos!! ■

ENG ***This year people of Croatian background around the world joined us in the homeland in celebrating thirty years since the international recognition of Croatian independence. Croatia was recognised on 15 January 1992 by all twelve members of the European Community.***

Čovjek promjene

Izabrani predsjednik Čilea Gabriel Boric, podrijetlom iz Hrvatske, ovih dana predstavio je dvadesetčetveročlano Predsjedništvo, dok će svečanost njegova ulaska u *La Monedu* biti upriličena u Santiagu točno mjesec dana nakon njegova 36. rođendana, 11. ožujka 2022.

Gabriel Boric Font, izabrani predsjednik Čilea na dužnost stupa 11. ožujka 2022.

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **E. C.**

Pravnik i političar Gabriel Boric Font, slavni vođa studentskih prosvjeda i čelnik nove čileanske ljevice, ispisao je povijest kao najmlađi lider izabran ikada u toj najrazvijenijoj zemlji Latinske Amerike na tamošnjim predsjedničkim izborima 19. prosinca 2021. Praunuk Ive Borića s Ugljana, Gabriel u predsjedničkoj palači *La Moneda* nasljeđuje konzervativnog milijunaša Sebastiana Piñeru, nadmašivši s velikom razlikom izrazito desnog suparnika Joséa Antonija Kasta, čelnika ultrakonzervativne stranke *Frente Social Cristiano.* Gabriel Boric, zastupnik od 2014., čelnik široke lijeve koalicije *Apruebo Dignidad / Podržimo dostojanstvo,* uvjerio je birače gotovo osamnaestmilijunske čileanske nacije da je čovjek promjene i politički nasljednik pokreta iz 2019. za više socijalne pravde u zemlji s najvećim nejednakostima u sklopu Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD). Kast je, suprotno mladom buntovniku, kalkulirao s radom i disciplinom u okorjelom neoliberalnom ekonomskom naslijeđu bivšeg diktatora Augusta Pinocheta, ali mu računica ovaj put nije donijela dobit u vidu biračke naklonosti - unatoč činjenici da je Čile s prosječnim BDP-om po stanovniku od 17,7029 dolara među vodećim gospodarstvima Latinske Amerike čiji rast tek neznatno usporava pandemija. Iako je taj neoliberalni tržišni model doveo Čile u gospodarsku elitu južnoameričkog kontinenta, čileanski građani masovno su se pobunili zbog naličja toga izopačenoga ekonomskog poretka s neravnomjernom raspodjelom BDP-a i rastućom društvenom nejednakosti, gdje imetak uskog kruga bogataša prisvaja 25 posto BDP-a te andske zemlje dok su milijuni Čileanaca lišeni egzistencijalne sigurnosti.

Priznavši poraz, José Antonio Kast prvi je čestitao Gabrielu Boricu rekavši kako ovom pobjedom smatra zatvorenim poglavlje Pinochetove diktature i njegova naslijeđa. Mudrost i uspjeh želje su i očekivanja koja upućujemo novoizabranom predsjedniku Čilea, zemlje koja je širokogrudno prihvatila hrvatske pečalbare u doba zlatne i salitrene groznice na vremenskoj okomici od stoljeća i pol – davši im kruh, slobodu i obrazovanje, što će njihovo radišno potomstvo u 20. stoljeću afirmirati u domicilnoj sredini u mnogobrojnim granama ljudske djelatnosti - od gospodarstva i sporta do znanosti i umjetnosti. Čile je tako među prvim zemljama Južne Amerike pružio ruke Republici Hrvatskoj u međunarodnom priznanju dan nakon EZ-a 16. siječnja pa ovih dana obilježavamo dvostruko slavlje – 30. obljetni-

Pristaše Gabriela Borica slave u petmilijunskome Santiagu, 19. prosinca 2021.

cu uspostavljanja diplomatskih odnosa dviju prijateljskih zemalja i slavlje inauguracije predsjednika hrvatskih korijena koji je u toj mnogoljudnoj naciji izabran s rekordnim brojem glasova za tu časnu službu Čilea.

Majka i otac Gabriela Borica s članovima obitelji u pobjedničkoj noći u Santiago de Chileu, 19. prosinca 2021.

Pred Gabrielom Boricem Fontom, izabranim predsjednikom Čilea s rekordnim brojem glasova, velika su očekivanja jer bi trebao provesti najdublju transformaciju čileanskog društva u posljednjih nekoliko desetljeća, rekavši: "Ako je Čile bio kolijevka neoliberalizma, bit će i njegov grob!"

RAZBORITOST I UMJERENOST

Lijepo je bilo čuti i ohrabrenje odlazećeg predsjednika Sebastiana Piñere: "Nadam se da će Boric znati vladati mudro, razborito, snažno i umjereno." Gabriel Boric potvrdio je u televizijskom obraćanju: "Bit ću predsjednik svih Čileanaca", dok se na ulicama petmilijunskoga Santiaga slavilo do zore. Međutim, očekivanja su izrazito velika jer je Boric osvojio mase obećanjem da je spreman s Predsjedništvom republike i Kongresom provesti najdublju transformaciju čileanskog društva u posljednjih nekoliko desetljeća: "Ako je Čile bio kolijevka neoliberalizma, bit će i njegov grob!"

DOSTOJANSTVO OSIROMAŠENIH GRAĐANA

Ljevičarska koalicija *Apruebo Dignidad* na čelu s Gabrielom Borićem uspjela je sa scene potisnuti moćne političke snage krupnoga kapitala koje su dominirale posljednja tri desetljeća Čileom kako bi otvorili prostor za srednju klasu i poglavito ambiciozne mlade siromašne i obrazovane ljude bogatoga duha. Može se stoga rezimirati da je Boric politički nasljednik prosvjednog pokreta koji je izašao na ulice prije pandemije protiv ultraliberalne politike Sebastiana Piñere. Borić je obećao povećati poreze na fiskalno odgovoran način za bogataše kako bi se proširile socijalne usluge države, povećala dostupnost obrazovanja i zdravstvene zaštite, suzbile privilegije, ojačala zaštita okoliša te uloga žena u društvu, uz odgovarajuću brigu o pravima domorodaca. Reformama će ojačati socijalnu pravdu Čilea pa u tom smislu ohrabruje političke elite svoje zemlje, bitno pomlađene na jesenskim izborima, da smognu snage za široki konsenzus među različitim grupacijama podijeljenog Kongresa, koji se sastoji od 21 stranke. Razmrvljeni Kongres mogao bi se pokazati kao velika prepreka Boricevim reformama, unatoč mogućem faktoru iznenađenja pomlađene čileanske političke klase koju s predsjednikom može snažnije vezati politički eros ove milenijske generacije, kojoj u konačnici pripada i sam Gabriel Boric. "U Predsjedništvo dolazim", naglasio je Borić, "s uvjerenjem da je gospodarski rast u društvenoj nejednakosti pogreška. Zajedno s građanima posvećen sam zaštiti ljudskih prava i demokracije." Prvi angažman novoizabranog predsjednika bit će radni ručak s odlazećim Piñerom, na početku procesa tranzicije koji će završiti njegovom inauguracijom u *La Monedi* 11. ožujka 2022.

Palacio de *La Moneda*, predsjednička palača Čilea, Santiago

Gabriel Boric Font rođen je u Punta Arenasu 1986. Otac mu je Luis Javier Boric koji je čitav radni vijek radio kao kemijski inženjer u državnom poduzeću ENAP, ponoseći se hrvatskim korijenima. Majka mu je Maria Soledad Font Aguilera, podrijetlom iz španjolske pokrajine Katalonije. Diplomirao je pravo na Sveučilištu Čile u Santiagu. Prije deset godina bio je dio studentske generacije koja se pobunila protiv nejednakosti u obrazovnom sustavu (2011.). Iz današnje perspektive na te se prosvjede gleda kao na začetnike društvenih nemira koji su se proširili zemljom u jesen 2019. U profesionalnu politiku Boric je ušao 2013., kada je kao neovisni kandidat u južnoj regiji Magallanes dvaput zaredom osvojio četverogodišnji mandat u čileanskom Parlamentu i to s najvećim brojem glasova. Spome-

nute burne jeseni 2019. Boric je bio jedan od zastupnika koji su potpisali međustranački sporazum o donošenju novog Ustava. Tako ima priliku u prvoj godini svoje predsjedničke karijere svladati ključni izazov nacije kako bi Čileu dao najbolji mogući Ustav, ukidajući aktualni iz 1980. godine koji je posve minimalizirao ulogu države, promičući privatizaciju u svim sektorima, od gospodarstva do zdravstva, školstva pa i totalno privatiziranih mirovinskih fondova.

Suprotno, Boric zagovara jačanje socijalne države s visokim demokratskim standardima, decentralizaciju zemlje, feminističke politike i pravedniju raspodjelu profita izvučenog iz nacionalnih resursa te prirodno bogate zemlje. Predstavljajući svoje 24-člano Predsjedništvo 21. siječnja 2022. Borić je poručio: "Pred nama je golemi izazov, ali trebamo se suočiti s njim kao tim ambicioznih suradnika, slušati jedni druge i shvatiti različitost kao našu snagu jer samo tako možemo postići uspjeh. Sa više želje nego ikad, spremni smo izgraditi bolji Čile! Nastavimo!"

OBITELJSKO STABLO

Gabriel Borić Font iz Punta Arenasa, upravnog središta najjužnije regije Magallanes i čileanskoga dijela Antarktike, potječe od najranijih hrvatskih pečalbara. Povjesničarka Ljuba Borić Bargetto, profesorica i istraživačica migracijskih procesa na Sveučilištu Andrés Bello u Čileu, rekonstruirala je obiteljsku korjeniku svoga bliskog rođaka. Davni preci porodice Borićā su Ive Borić i Stoša Barišić, koji rodiše šestero djece pokraj Zadra na otoku Ugljanu sredinom 19. stoljeća za vrijeme Austro-Ugarske. Ta su djeca bila: Šime (rođen 1860.), Ive (rođen 1863.), Mate, Tomo, Jakov i jedina kći Marija. Zbog ekonomskih i političkih razloga (filoksera, vinska klauzula i petogodišnji vojni rok za cara) najstariji sinovi Šime i Ive odlaze u Čile za vrijeme zlatne i salitrene groznice prije 137 godina, stigavši na čileansko tlo u Magallanes među prvih deset hrvatskih doseljenika (oko 1885. godine). Na polarnoj klimi braća su rudarila u kanalu Beagle južno od Magellanova tjesnaca. Ive (drugi, rođen 1863.) se vratio s čileanskih rudokopa kako bi se oženio na rodnome otoku Ugljanu, gdje mu je deset godina mlađa Božica Crnošija Vučina prije 129 postala supruga, rođena 1874. U želji da lakše prehrani obitelj vraća se u Punta Arenas, gdje mu se pridružuju supruga i prvorođenac Ive Ante, rođen na Ugljanu 1895. godine. Nakon završetka zlatne groznice izgrađuje i popravlja morska plovila. Ive drugi i Božica Crnošija imali su ukupno 11 djece. Uz prvijenaca Ivu Antu rođenog na Ugljanu, ostalih desetero dolaze na svijet u Punta Arenasu, od kojih jedan postaje prvi biskup Punata Arenasa Vladimiro, a onaj sedmi po redu rođen 1908. godine je Luis, Gabrielov djed, koji je imao 4 djece i 17 unučadi te 10 praunučadi. To četvero djece su mu sin imenjak Luis Javier Boric Scarpa (Gabrielov otac), María Angélica, Patricio (otac naše profesorice povijesti i Gabrijelov stric) i Beatriz. Podsjetimo, prvi Luis tj. Luis Javier Borić Crnošija bio je jedan od pionira u potrazi za naftom na tom području blizu Južnoga pola. Oženio se Magdalenom Škarpom Martinić, čiji je otac Hvaranin iz Starigrada i majka iz Pučišća s Brača. Najstariji od djece iz braka Luisa prvog tj. Luisa Borića Crnošije i Dalmatinke Magdalene Škarpe Martinić (predsjednikove bake) je inženjer kemije Luis Javier Boric Scarpa, koji se oženio Katalonkom Maríom Soledad Font Aguilera, dobivši troje djece: Gabriela (1986.), Simóna i Tomása Borica Fonta, protumačila je povjesničarka dr. sc. Ljuba Borić Bargetto. ■

ENG ***Gabriel Boric Font, a former law student, will be Chile's youngest president ever, having clinched a narrow victory over his election opponent José Antonio Kast on 19 December 2021. The Chilean president-elect, whose distant ancestors moved to Chile from Croatia, recently presented a 24-member cabinet. He will be sworn in at an inauguration ceremony at the La Moneda presidential palace in Santiago on 11 March 2022, one month after his 36th birthday. His term as president runs from 2022 to 2026.***

Predsjednik Zoran Milanović i vrhbosanski nadbiskup kardinal Vinko Puljić, prigodom uručenja odličja

Tekst: **Denis Zelić**
Foto: **Ured predsjednika RH**

Predsjednik Republike Zoran Milanović odlikovao je Veleredom kralja Dmitra Zvonimira s lentom i Danicom kardinala Vinka Puljića, vrhbosanskog nadbiskupa metropolita, u Zagrebu 17. siječnja 2022. Odlikovanje kardinalu Puljiću dodijeljeno je za izniman doprinos u očuvanju hrvatskog identiteta te za iznimne uspjehe u međureligijskom, kulturnom i humanitarnom djelovanju. Izrazivši zadovoljstvo i čast da u ime hrvatske države može uručiti visoko odlikovanje, Veleredkralja Dmitra Zvonimira kardinalu Puljiću, predsjednik Milanović istaknuo je kako već godinama prati njegov rad i poslanje. "Mislim da su ova desetljeća, koliko ste radili i kao pastir i zadnjih nekoliko kao vrhbosanski nadbiskup, ostavili jedan svijetao, blistav trag, i kao čovjek i kao crkveni prelat Katoličke crkve, crkve kojoj pripada najveći dio hrvat-

Uporno sam zastupao put dijaloga i međusobnog uvažavanja po onom principu: svoje voljeti a tuđe poštovati, poručio je kardinal Puljić

Ekumenski zamah kardinala Puljića

Predsjednik Zoran Milanović odlikovao je kardinala Puljića *Veleredom kralja Dmitra Zvonimira s lentom i Danicom*

Predsjednik Zoran Milanović s visokim uzvanicima na svečanosti uručenja odličja kardinalu Vinku Puljiću

skih građana i Hrvata u Bosni i Hercegovini", rekao je predsjednik Milanović u prigodnom obraćanju. "Za Hrvate u Bosni i Hercegovini također ste napravili puno. Oni tamo žive u susjednoj prijateljskoj državi čiju opstojnost nikada ni s čim nećemo dovesti u pitanje. Vi ste učinili sve što ste mogli sa svoje strane da odnosi između nacija i vjera ostaju harmonični, ljudski, u skladu s temeljnim načelima i postulatima onoga što propovijedate, a to je bratstvo, sloga, mir i ljubav među ljudima", poručio je hrvatski predsjednik te zahvalio kardinalu Puljiću na svemu što je učinio i onome što će još učiniti.

Uz kardinala Puljića na svečanosti dodjele odličja u Uredu predsjednika RH Zorana Milanovića i njegove savjetnike bili su generalni tajnik HBK dr. sc. Krunoslav Novak i osobni kardinalov tajnik vlč. Domagoj Matijević

Zahvalivši na dodijeljenom odlikovanju, vrhbosanski nadbiskup kardinal Vinko Puljić prisjetio se u svojem obraćanju svih onih koji su ga nadahnjivali "kako se ispravno postaviti u izazovnim vremenima". U tom smislu istaknuo je prvoga vrhbosanskog nadbiskupa Josipa Stadlera, bl. Alojzija Stepinca i zagrebačkog nadbiskupa Franju Kuharića. "Hvala im na svjedočenju vjere te što su mi svojim primjerom pomogli usvojiti stajališta i načela temeljena na evanđelju i crkvenom nauku koja sam uvijek nastojao primijeniti u vodstvu mjesne crkve koja mi je povjerena pred sam rat. Ta ista načela, preživjevši rat, ustrajno zastupam sve do danas", rekao je. "Mi smo u Bosni i Hercegovini različiti i po vjeri, kulturi i nacionalnom identitetu. Zato sam uporno zastupao put dijaloga i međusobnog uvažavanja po onom principu: svoje voljeti, a tuđe poštovati", poručio je kardinal Puljić istaknuvši kako je "zahvalan da ste to uočili i ovim priznanjem me ohrabrili. U biti ste ohrabrili sve one koji su sa mnom surađivali na toj istoj crti stavova i opredjeljenja i na tome Vam iskreno hvala", zaključio je vrhbosanski nadbiskup kardinal Vinko Puljić svoje obraćanje.

Kardinal Vinko Puljić je vrhbosanski nadbiskup metropolit, sa sjedištem u Sarajevu. Službovao je diljem BiH i Hrvatske osamdesetih, a od toga najdulje u Zadru. Godine 1990. imenovan je vicerektorom Vrhbosanske katoličke bogoslovije u Sarajevu. Vrhbosanskim nadbiskupom imenovan je 1990., a 1991. godine papa Ivan Pavao II. posvetio ga je u Rimu. Ustoličen je u Sarajevu, 19. siječnja 1991. godine. Papa Ivan Pavao II. imenovao ga je 30. listopada 1994. kardinalom, a u Kardinalski zbor primljen je na konzistoriju iste godine. ■

ENG ***At a ceremony in Zagreb on 17 January 2022 President Zoran Milanović decorated Vinko Puljić, a Roman Catholic cardinal and the archbishop of Vrhbosna, with the Grand Order of King Dmitar Zvonimir with Sash and Morning Star. The Croatian decoration was presented to Puljić for his exceptional contribution to preserving the Croatian identity and his particular achievements in inter-religious, cultural and humanitarian activity.***

Sat plesa pod vodstvom programskog stručnog voditelja Škole Andrije Ivančana

Ambasadori naše tradicijske kulture

Ovaj ciklus na neki način bio je posvećen hrvatskoj nacionalnoj manjini koja živi u austrijskoj pokrajini Gradišće, dok u širem smislu naziv obuhvaća i Hrvate na susjednim područjima zapadne Mađarske, donjoaustrijske Hrvate i moravske Hrvate

Tekst: **Snježana Jurišić** Foto: **HMI**

Održana je Zimska škola hrvatskoga folklora, dugogodišnji projekt Hrvatske matice iseljenika, koja je od 2. do 10. siječnja 2022. okupila više od 70 sudionika u Koprivnici, gradu partneru, kojemu zahvaljujemo na gostoprimstvu i pomoći. Ovim projektom ostvaruju se važni ciljevi Hrvatske matice iseljenika: očuvanje, jačanje i promicanje hrvatskoga identiteta tradicijskom kulturom u hrvatskom iseljeništvu i među pripadnicima hrvatskih zajednica izvan domovine, u hrvatskim manjinskim zajednicama te u Hrvata Bosne i Hercegovine, kao i umrežavanje kulturno-umjetničkih društava iz Hrvatske i svijeta.

Na Zimskoj školi 2022. učilo se o narodnom ruhu, pjesmama i glazbalima (tambure i tradicijska) te narodnim plesnim običajima hrvatskoga tzv. alpskoga etnokoreološkog područja, točnije plesovi, pjesme, nošnje i glazba Karlovačkog pokuplja, Jaskanskog prigorja i polja, Samoborskog, Zaprešićkog, Vrapčanskog i Zagrebačkog prigorja, Gorskog kotara i Grobinštine, Istre, Međimurja, Hrvata koji žive u susjednim zemljama, a koji pripadaju alpskom području - plesovi i glazba gradišćanskih Hrvata. Ovaj ciklus na neki način bio je posve-

Bogatstvo narodnoga ruha

Članovi FA gradišćanskih Hrvata Kolo Slavuj premijerno su predstavili novu knjigu o narodnim plesnim običajima gradišćanskih Hrvata koju su uredili u suradnji s Andrijom Ivančanom, a nastala je na temelju istraživanja i zapisa dr. Ivana Ivančana 70-ih godina.

ćen hrvatskoj nacionalnoj manjini koja živi u austrijskoj pokrajini Gradišće, dok u širem smislu naziv obuhvaća i Hrvate na susjednim područjima zapadne Mađarske, donjoaustrijske Hrvate i moravske Hrvate, tako da su i plesovi: Sadila sam bažulek, Dubovski šotek, Štrošer, Jegermarš, Op skoči, Krajc polka, Ricka roza i drugi u potpunosti zaokupili seminarce, a ove godine Štefan Novak, umjetnički voditelj Kola Slavuj, imao je i pregršt asistenata pomagača, članova ovoga najpoznatijega folklornog društva gradišćanskih Hrvata.

Odjel tradicijskih glazbala pod vodstvom Vjekoslava Martinića

KOLO SLAVUJ IZ GRADIŠĆA

U petak, 7. siječnja 2022., u dodatnome kulturnoumjetničkom programu članovi FA gradišćanskih Hrvata Kolo Slavuj premijerno su predstavili novu knjigu o narodnim plesnim običajima gradišćanskih Hrvata koju su uredili u suradnji s Andrijom Ivančanom, a nastala je na temelju istraživanja i zapisa dr. Ivana Ivančana 70-ih godina. U subotu, 8. siječnja 2022., u sklopu večernjeg programa predstavili smo polaznicima božićne napjeve iz Podravine uz gostovanje ŽVS Đurđevčice iz Đurđevca. KUD Petar Preradović i Ženski vokalni sastav Đurđevčice uspješno promoviraju glazbenu kulturnu baštinu Podravine pa je nova pjesmarica rezultat terenskog istraživanja i prikupljanja napjeva s područja Đurđevca Kristine Benko Markovice, voditeljice kolegija Narodne pjesme za ZŠHF, koja je i obradila pjesme u dvoglasnom i troglasnom slogu kako bi se sačuvala autentična tradicija.

"Školarke" s voditeljicom Škole Snježanom Jurišić

Osim programskoga stručnog voditelja Andrije Ivančana, Odjel tambura vodio je Tibor Bun, poznati voditelj Tamburaškog orkestra u Centru za tradicijsku kulturu u Varaždinu te Odjel tradicijskih glazbala glazbeni pedagog i "šaptač glazbalima" Vjekoslav Martinić, poznati majstor izrade tradicijskih glazbala iz Garešnice. Gost predavač bio je maestro Siniša Leopold, dirigent Tamburaškog orkestra HRT-a, a predavali su i drugi vrsni stručnjaci folkloristi i etnokoreolozi, kao i ugledni istraživači hrvatskoga folklora: prof. dr. sc. Goran Oreb, Katarina Horvatović Medarić, Kri-

Plesovi Sadila sam bažulek, Dubovski šotek, Štrošer, Jegermarš, Op skoči, Krajc polka, Ricka roza i drugi u potpunosti su zaokupili više od sedamdeset sudionika Škole.

stina Benko Markovica, Miro Kirinčić, gosti iz Austrije Štefan Novak, Lydia Novak i Philipp Tyran, a sve uz pratnju glazbenog korepetitora Antuna Kotteka. Vrlo važni za organizaciju Škole su i asistenti volonteri pa je prilika zahvaliti i Martinu Durbeku, Filipu Martiniću i Ivanu Ivančanu.

KOPRIVNICA ODLIČAN DOMAĆIN

Zahvaljujemo svima koji su pridonijeli organizaciji ovogodišnje Zimske škole hrvatskoga folklora, a posebno našem partneru Gradu Koprivnici, Domu mladih, gdje smo imali odlične plesne probe, našem domaćinu Hotelu Podravina te Podravki, koja nas je darovala popratnim školskim materijalom. Na žalost, zbog epidemiološke situacije na preporuku Stožera pri samome kraju morali smo prekinuti s programom, ali planiramo Podravinu i Hrvatsko zagorje odraditi u online obliku tako da će program biti zaokružen.

Značaj programa ove zime unatoč izazovima s putnim režimima i drugim epidemiološkim mjerama prepoznalo je više od 70 polaznika iz Hrvatske i svijeta pa su osim iz svih krajeva Lijepe Naše sudjelovali i folkloraši i tamburaši iz Njemačke, Austrije, Švicarske, Srbije (Vojvodina), Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Švedske i Novog Zelanda. Zorica Šalić, koja dolazi iz Aucklanda, Novi Zeland, i koja je prvi put pohađala Školu hrvatskoga folklora, prepuna dojmova zaključila je da je ovo jedan od najljepših događaja u njezinu životu. Teško je reći je li to zbog izvrsnih predavanja, osebujnih plesnih koraka velikog broja hrvatskih narodnih plesova, bogatstva naše tradicijske glazbe i napjeva ili pak zbog druženja i izvrsne sinergije među seminarcima koji su svojevrsni ambasadori naše tradicijske kulture. Ono što je bitno - svi su se složili, poneseni emocijama - da je ovo bila jedna od najboljih Škola do sada. ■

Detalj iz bogatoga programa Zimske škole folklora

ENG ***The latest round of the Winter School of Croatian Folklore, a long-standing Croatian Heritage Foundation programme, was held in Koprivnica from 2 to 10 January, gathering over seventy participants. The 2022 instalment saw participants learn about folk costumes, songs, and musical instruments (tamboura type and traditional), and the folk dance customs of the Croatian highland ethnology/choreography zone. This round of the school was focused largely on the ethnic Croatian enclave in Austria's Burgenland (Gradišće) region, and more broadly on the Croatian enclaves in neighbouring regions in Hungary, Lower Austria and Moravia. Joining participants from the country were folklore and tamburitza enthusiasts from Germany, Austria, Switzerland, Serbia, Bosnia-Herzegovina, Montenegro, Sweden, and New Zealand.***

Tekst: **Marin Knezović** Foto: **HMI**

Subetnički identiteti hrvatskih manjinskih zajednica su mnogobrojni i bitan su dio njihova identitetskog naslijeđa. Odnos hrvatskih manjinskih zajednica prema njima vrlo je slojevit. Posebno je osjetljiv problem njihove moguće zloupotrebe i to posebno od većinskih naroda i kultura kada se koriste i kao sredstvo postupne asimilacije.

U svome uvodnom obraćanju nazočnima na 26. Forumu manjina Hrvatske matice iseljenika ravnatelj HMI-ja Mijo Marić naglasio je kako je odnos manjine i većine u samom temelju modernih društava. Civiliziranost nekog društva određena je i načinom kako su ustrojena prava manjina. Marić je pozvao i na povećanu skrb za pripadnike manjinskih skupina. Izrazio je nadu kako će Forum pomoći unaprijediti položaj hrvatskih zajednica u onim zemljama u kojima su manjina. Istaknuo je i brigu o hrvatskim manjinama u okolnim zemljama kao jednu od temeljnih uloga HMI-ja tijekom 70 godina njezina postojanja.

Milan Bošnjak u ime Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH u svome pozdravnom govoru problematizirao je sam naziv Foruma, odnosno postavio je pitanje treba li govoriti o hrvatskim manjinama ili hrvatskoj manjini izvan RH, zalažući se za ovaj drugi termin. Pitanje hrvatskih zajednica izvan RH visoko je na agendi kako Vlade RH, tako i Sabora.

Zdravka Bušić, predsjednica saborskoga Odbora za Hrvate izvan RH, istaknula je angažman ovoga odbora u promicanju i zaštiti prava hrvatskih manjinskih zajednica i to posebno održavanje tematskih sjednica odbora posvećenih hrvatskoj manjini. U tom smislu najavila je sjednicu posvećenu položaju hrvatske manjine u Crnoj Gori.

POHVALE FORUMU I HMI-JU

Ministar vanjskih i europskih poslova Gordan Grlić Radman na početku je istaknuo važnost HMI-ja u održavanju veza Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske. Ponovio je i tezu pokoj-

Subetnički identiteti hrvatskih manjinskih zajednica

Poslije godine bez Foruma, ove godine 26. po redu Forum ipak je održan u ponedjeljak 6. prosinca 2021. u Hrvatskoj matici iseljenika. Održan je u hibridnom obliku, dio sudionika bio je prisutan u samoj dvorani, a drugi dio preko internetske konferencijske aplikacije Zoom, s temom "Subetnički identiteti hrvatskih manjinskih zajednica – između tradicije i sredstava asimilacije".

Forum manjina je održan u velikoj dvorani HMI u Zagrebu - u prvom planu slijeva: ministar Gordan Grlić Radman, izaslanik predsjednika RH, Neven Pelicarić, ravnatelj HMI, Mijo Marić i predsjednik UV HMI Milan Kovač

nog predsjednika Republike Hrvatske Franje Tuđmana kako u globalizirajućem svijetu istodobno raste i važnost nacionalnih identiteta. Činjenica je kako praksa odnosa prema hrvatskim zajednicama često nije u skladu sa zakonskom i ugovornom razinom njihove zaštite. Isto tako, velike su razlike u pravnom položaju hrvatskih zajednica u različitim zemljama. Istaknuo je uzorno uređen položaj manjina u Republici Hrvatskoj i očekivanje sličnog odnosa prema hrvatskim zajednicama. Posebno je upozorio na pokušaje asimilacije promicanjem bunjevačkog subetnosa u Srbiji. Hrvatske manjinske zajednice kulturološki su iznimno bogate, a Forum hrvatskih manjina dio je nastojanja Republike Hrvatske da pomogne očuvanju identiteta hrvatskih manjinskih zajednica.

U ime predsjednika RH, njegov izaslanik Neven Pelicarić

Forum hrvatskih manjina nastojao je odgovoriti na pitanja o podrijetlu subetničkih identiteta hrvatskih manjinskih zajednica, odnosu nacionalnog i subetničkog identiteta, korištenju subetničkog identiteta kao sredstva prikrivanja nacionalnog identiteta, o odnosu većinskog naroda i većinske kulture prema subetničkim identitetima hrvatskih manjinskih zajednica te suprotstavljanju nacionalnog i subetničkog identiteta.

Ravnatelj HMI Mijo Marić i voditelj Foruma manjina Marin Knezović

izrazio je i zahvalnost Hrvatskoj matici iseljenika na organiziranju Foruma i svim njezinim aktivnostima na održavanju identiteta Hrvata izvan Republike Hrvatske.

Uvodno predavanje i ujedno upoznavanje s posebnostima hrvatske zajednice u Republici Sloveniji pod nazivom "Područja tradicionalne prisutnosti Hrvata u Sloveniji i njihov manjinski status" održao je dr. sc. Damir Josipović s ljubljanskog Instituta za etnička vprašanja. Josipović je upozorio na iznimnu složenost identitetskih odrednica, kao i mogućnosti redefiniranja statusa hrvatske zajednice u Republici Sloveniji. "Etničnost" je proces stalnog razgraničavanja kako među pojedincima tako i skupinama, proces određivanja koji svaki čovjek prolazi na dnevnoj razini. Te granice mogu biti prijelazne i neprijelazne, što je Josipović pokazao na primjerima s hrvatsko-slovenske granice. Regionalni identiteti prethode nacionalnim identitetima i izrazito su otporni. Unatoč jezičnoj srodnosti administrativne granice često stvaraju različite identitete. Hrvatski identitet je uključiv i prihvaća stanovništvo različitih jezika i narječja nasuprot slovenskome. Poseban problem je neprovođenje popisa stanovništva u Sloveniji s mogućnošću etničkog izjašnjavanja. Mlađi se često lakše etnički izjašnjavaju kao pripadnici manjina nego stariji. Pred pojmom subetničkog identiteta Josipović daje prednost regionalnom identitetu. Važno je jasno razlikovati pojmove etničke grupe, naroda i nacije. Hrvati svojom brojnošću i rasprostranjenošću u Sloveniji mogu računati na udjel u političkim predstavničkim tijelima, pa i na regionalnu autonomiju premda povezivanje prostora sa zaštitom manjine dugoročno ne štiti manjinu od asimilacije. U Sloveniji se Hrvati kao takvi ne izjašnjavaju jer to sa sobom ne nosi i odgovarajuća prava.

ZAMKE "BOKELJSTVA"

O posebnostima položaja regionalne skupine Hrvata-Međimuraca u Republici Sloveniji govorila je tajnica Saveza hrvatskih društava u Republici Sloveniji Renata Praća. Ona je upozorila na izrazitu povezanost i isprepletenost stanovništva Međimurja i susjednih slovenskih područja. Stvaranje državne granice 1991. tu je povezanost donekle narušilo, ali unatoč tome te su veze i dalje jake. Na naseljavanje Hrvata Međimuraca na slovenskim područjima snažno je utjecao odlazak na školovanje u Sloveniju. Hrvatska društva u Sloveniji počinju se u većoj mjeri razvijati tek poslije raspada Jugoslavije, s čime dolazi i jačanje svijesti o pripadnosti hrvatskoj naciji. Prvi poticaj nastajanja društava bilo je prikupljanje pomoći za Hrvatsku koju je zahvatio rat. U drugoj fazi ona se u sve većoj mjeri posvećuju očuvanju tradicijske kulture uglavnom pod međimurskim imenom. Ovakvo organiziranje posebno je karakteristično za područje Lendave. Premda u imenima društava često nema hrvatskoga imena, razlog je u tome što Međimurci dolaze iz kompaktnih hrvatskih sredina u kojima se hrvatsko ime podrazumijeva samo po sebi.

O izazovima pred kojima se nalaze Hrvati u Crnoj Gori, zamkama "bokeljstva" i katolika Crnogoraca govorili su predsjednik Hrvatskoga narodnog vijeća Crne Gore Zvonko Deković, predsjednik Hrvatske građanske inicijative Adrijan Vuksanović, kao i njezin potpredsjednik Ilija Janović.

Zvonko Deković istaknuo je kako je hrvatska zajednica u Crnoj Gori izrazito mala, obuhvaća nešto manje od 1% stanovništva, no za nju je vezano 60% kulturne baštine ove države. Subetnički naziv Bokelji u praksi se često koristi kao prijelazni naziv za tamošnje Hrvate, na putu njihove pune asimilacije. Naziv Bokelji koristi se za čitavo stanovništvo Boke kotorske i tako se u njemu guši poseban hrvatski identitet. Često se bokeljski identitet suprotstavlja hrvatskome identitetu koji se i dalje doživljava nepoželjnim. Deković je upozorio i na zanemarivanje tradicije kao osnove identiteta i zaborav koji ugrožava identitet svakog društva. Brisanje povijesnog pamćenja je začetak brisanja identiteta.

Adrijan Vuksanović upozorio je kako trenutačnu političku situaciju u Crnoj Gori Hrvati doživljavaju kao tjeskobnu i to više im je važna potpora Republike Hrvatske. Učestale su prijetnje upućene Hrvatima, no na njih sada ima tko odgovoriti. Upozorio je i na problem vla-

Na Forumu su sudjelovali predstavnici hrvatskih zajednica iz Slovenije, Austrije, Mađarske, Srbije, Rumunjske, Makedonije, Slovačke i Crne Gore. Na skupu su bili prisutni i predstavnici veleposlanstava Srbije i Mađarske, kao i veleposlanik Republike Austrije Josef Markus Wuketich.

O opasnostima isključivo subetničkog opredjeljivanja Hrvata u Republici Srbiji izlagao je međunarodni tajnik HNV-a Srbije Darko Baštovanović. Nametanje subetničkog identiteta kao jedinog identiteta Hrvatima u Vojvodini poseban je problem posljednjih dvadeset godina premda su mu korijeni puno dublji.

Ministar Grlić Radman obratio se sudionicima Foruma

sništva nad domom kulture u Donjoj Lastvi, kao i na političke podjele među Hrvatima u Crnoj Gori.

OPASNOSTI ISKLJUČIVO SUBETNIČKOG OPREDJELJIVANJA

Preko Zooma o opasnostima isključivo subetničkog opredjeljivanja Hrvata u Republici Srbiji izlagao je međunarodni tajnik HNV-a Srbije Darko Baštovanović. Nametanje subetničkog identiteta kao jedinog identiteta Hrvatima u Vojvodini poseban je problem posljednjih dvadeset godina premda su mu korijeni puno dublji. Ovakav vid pritiska posebno je ojačao nakon 2012. kada se ponovno oživljavaju procesi iz 90-ih godina 20. st. i dio su pokušaja razbijanja hrvatske zajednice koju srbijanska intelektualna elita doživljava kao strano tijelo. Danas ne samo što se nameće bunjevački identitet, nego se kao poseban identitet nastoji prikazati i onaj Hrvata Šokaca, pa čak i Hrvata u Srijemu. Važnu potporu očuvanju hrvatskoga identiteta u Srbiji predstavljaju dobro ustrojene institucije hrvatske zajednice.

Preko Interneta skupu se obratio i predsjednik Hrvatskoga kulturnog saveza iz Slovačke Radoslav Janković istaknuvši važnost glazbene baštine gradišćanskih Hrvata i potrebu ponovnog vrednovanja kulture hrvatskih zajednica izvan RH u kontekstu glavnih struja hrvatske kulture. Još su hrvatski preporoditelji u prvoj polovici 19. st. promatrali današnje gradišćanske Hrvate ne kao manjinsku zajednicu, nego kao dio narodne matice. Tijekom 500 godina stvorili su veliko kulturno bogatstvo koje sada ugrožava širenje velikih urbanih cjelina na račun hrvatskih sela koja su tu baštinu očuvala. Poseban problem u Slovačkoj predstavlja bliskost slovačkog i hrvatskog jezika koja olakšava asimilaciju. Unatoč svemu, hrvatske zajednice stoljećima su sačuvale visoku razinu otpornosti na asimilaciju.

U raspravi je sudjelovao i ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata Tomislav Žigmanov. On je istaknuo kako hrvatska zajednica u Srbiji prihvaća i njeguje svoje subetničke identitete, no ne želi da se oni upotrebljavaju za razbijanje hrvatske zajednice u Srbiji. Hrvatima u Srbiji iznimno je važna potpora Hrvatske pri čemu se ona ne bi trebala ograničiti samo na deklarativne političke poruke. Posebno je važna stalna kulturna prisutnost Hrvata iz Srbije u kulturi same Hrvatske.

KLJUČNA ULOGA DIPLOMACIJE

Poseban doprinos raspravi dao je član Upravnog vijeća Hrvatske matice iseljenika i doajen istraživanja hrvatskih manjinskih zajednica Đuro Vidmarović. On je posebno naglasio kako je u mnogobrojnih hrvatskih manjinskih zajednica u Srbiji dominantna emocija – strah. Upravo strah tjera Hrvate na identitetske "kompromise". Ljudi moraju "bježati" u subetnonime kako bi opstali. Posebno je naglasio kako Hrvati u Srijemu i Crnoj Gori nisu dijaspora, nego su tu prisutni od ranoga srednjeg vijeka. Ugovor o zaštiti manjina između Hrvatske, Srbije i Crne Gore je dobar i samo ga treba primjenjivati. U tome ključnu ulogu ima hrvatska diplomacija. Forum je i nakon zaključenja plenarnog dijela nastavio s radom s namjerom da se u sljedećem razdoblju, u širim konzultacijama, oblikuju kvalitetni i sveobuhvatni zaključci vezani uz navedenu temu. ■

ENG ***The Croatian Heritage Foundation played host on 6 December 2021 to the 26th Croatian Minorities Forum. After last year's hiatus, this year's forum was staged as a hybrid event—with some participants taking part in person and others via the Zoom company's Internet conference application. The forum focused on the topic of the "Subethnic Identities of Croatian Minority Communities: Between Tradition and the Means of Assimilation". Subethnic identities among the Croatian minority communities are numerous and are an important aspect of their identity heritage. The attitudes among Croatian minority communities towards them are very complex. Particularly sensitive is the issue of the malicious abuse of this aspect of identity, especially on the part of the majority ethnic group and culture when leveraged as a means of gradual assimilation. The event opened with words from Mijo Marić, director of the host organisation, the Croatian Heritage Foundation, Milan Bošnjak of the State Office for Croats Abroad, Zdravka Bušić MP, head of Parliament's committee on Croatians abroad, foreign minister Gordan Grlić Radman on behalf of the Government, and ambassador Neven Pelicarić, advisor to the President for foreign and European policy. In his introductory words CHF director Marić emphasised that the relationship between majority and minority is at the core of modern societies. The level of development of a society is also determined by the manner in which minority rights are structured. A particular contribution to the discussion was made by Đuro Vidmarović, a member of the CHF Board of Directors and a leading researcher of Croatian minority communities. In particular, he stressed that the dominant emotion among many Croatian minority communities in Serbia is fear. It is fear that drives Croats to make identity compromises. Participating in the forum were representatives of ethnic Croatian communities from Slovenia, Austria, Hungary, Serbia, Romania, North Macedonia, Slovakia, and Montenegro. Also taking part were representatives of the embassies of Serbia and Hungary, and Austrian ambassador Josef Markus Wuketich.***

Odlazak nestora hrvatske iseljeničke povijesti Ivana Čizmića

Uz prestižnu Godišnju nagradu za znanost (2005.) koju mu je dodijelilo Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, Ivan Čizmić nositelj je odlikovanja za znanstveni rad Reda Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića (1999.), kao i niza ostalih strukovnih priznanja

Povjesničar dr. sc. Ivan Čizmić (Zadvarje, 28. VIII. 1934. - Zagreb 9. I. 2022.)

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **Hina**

S tugom u srcu 9. siječnja u Zagrebu ispratili smo na vječni počinak doktora Ivana Čizmića, vrsnoga povjesničara hrvatskoga iseljeništva, jednoga od rijetkih istinskih polihistora te profinjenoga znalca modernih društvenih procesa u hrvatskim zajednicama koje u četvrtom i petom naraštaju žive u megapolisima diljem svijeta od Aljaske do Ognjene Zemlje, juga Afrike do Australije i Novoga Zelanda. Hrvatski povjesničar Ivan Čizmić rođen je u Zadvarju, 28. kolovoza 1934. Klasičnu gimnaziju završio je u Splitu. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1959. i na Pravnom fakultetu u Zagrebu 1963. godine. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu doktorirao je iz područja povijesnih znanosti 1973. Akademsku karijeru sveučilišnog predavača započinje 1963. kada biva asistent na Pravnom fakultetu u Splitu, za predmet "Historija države i prava". Od 1964. godine djelovao je u Matici iseljenika Hrvatske u Zagrebu na čelu Povijesnog odjela, te predavao na raznim simpozijima i znanstvenim kongresima. Sudjelujući u institucionalnoj izgradnji javnih ustanova u našoj zemlji koje se skrbe o vanjskim migracijama, od 1988. znanstveni je savjetnik u Institutu za migracije i narodnosti. U znanstveno zvanje znanstvenog savjetnika prvi put je izabran 1989. godine. Od 1992. nastavio je djelovati u Institutu društvenih znanosti "Ivo Pilar". Nakon izbora intenzivno se bavi proučavanjem ključnih pojava i procesa u hrvatskim migracijama pri čemu je u središtu njegova znanstvenoistraživačkog rada problem kako emigracijske procese i emigraciju iz hrvatskih zemalja smjestiti u kontekst seljenja iz jugoistočne Europe i Europe uopće, posvećujući pri tome pažnju komparativnom praćenju procesa iseljavanja i života iseljenika u novoj sredini.

ZASLUŽNI ZNANSTVENIK

Rezultate svojih istraživanja objelodanio je u mnogobrojnim znanstvenim publikacijama – raspravama, preglednim i stručnim člancima. Zbog iznimnog doprinosa znanstvenoistraživačkom radu Instituta društvenih znanosti "Ivo Pilar" dodijeljeno mu je 2006. godine počasno zvanje zaslužnog znanstvenika. Bio je mentor mnogim mladim znanstvenicima za magistarske i doktorske radove iz područja migracija te dugogodišnji suradnik Hrvatskoga leksikografskog zavoda i urednik struke *iseljeništvo* u Biografskom leksikonu. U više međunarodnih projekata unio je hrvatsku iseljeničku komponentu i na taj način hrvatske migracije uključio u istraživanje međunarodnih migracijskih tokova.

Uz bogat znanstveni i publicistički opus, koji ostaje sačuvan u mnogobrojnim tiskanim knjigama i časopisima, ono najvažnije što je Ivan Čizmić ostavio iza sebe jest ljudska povezanost s mnoštvom prijatelja i kolega iz hrvatskih zajednica diljem svijeta. Kao član raznih stručnih povjerenstava pri Matičinim iseljeničkim projektima i manifestacijama uvijek nam je bio dragocjen savjetnik i nepresušan izvor znanja. Njegove stručne procjene, širina intelektualnog interesa i suvereno kretanje beskrajnim prostorima hrvatskoga kulturnog krajolika oblikovanog u migrantskim prilikama trajno su zadužili mnogobrojne Matičine projekte i manifestacije. Doktora Ivana Čizmića pamtit ćemo kao iznimnoga čovjeka i odanoga prijatelja, intelektualca nesvakidašnje radne energije koji se historiografskim opusom i vjerodostojnim publicističkim žarom te nadasve ljudskom čestitošću zauvijek upisao u hrvatsku znanstvenu i kulturnu povijest. Bio je i patriot i kozmopolit. Surađivao je s povjesničarom i državnikom dr. sc. Franjom Tuđmanom još od sredine šezdesetih kada su zajedno djelo-

vali u Matici iseljenika Hrvatske, osobno podržavši intelektualce okupljene oko Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika, ali i procesa koji su uslijedili unatoč ušutkavanjima raznih vrsta.

MORALNA VERTIKALA

Historiografski i publicistički opus, stvaran dugih šest desetljeća, plod je neumornoga istraživanja na autentičnim lokalitetima hrvatske dijaspore na pet kontinenata, a koje je profesor Čizmić započeo još šezdesetih godina prošloga stoljeća zahvaljujući Fulbrightovoj stipendiji. Uz prestižnu Godišnju nagradu za znanost (2005.) koju mu je dodijelilo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, Ivan Čizmić nositelj je odlikovanja za znanstveni rad Reda Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića (1999.), kao i niza ostalih strukovnih priznanja i nagrada. Kao dugogodišnji djelatnik Matičina iseljeničkoga Povijesnog odjela, u kojemu je započeo istraživačku karijeru, nikada nije prestao surađivati kao vanjski savjetnik s tom našom najstarijom institucijom namijenjenoj iseljeništvu, pridonoseći savjetima i neposrednim spisateljskim radom kvaliteti Matičinih serijskih publikacija kakve su časopis Matica i Hrvatski iseljenički zbornik. Kao jedan od ključnih konzultanata, posredujući u životu hrvatskoga naroda izvan matične zemlje za vrijeme burnih društvenih mijena tijekom 20. stoljeća, jedan

Predsjednik RH Franjo Tuđman i dr. sc. Ivan Čizmić, prigodom izlaska njegove knjige "Povijest Hrvatske bratske zajednice 1894.-1994."

je od idejnih tvoraca "Leksikona hrvatskog iseljeništva i manjina" (2020.), tumačeći ustrajno kako je iseljavanje iz Hrvatske nezaobilazni dio naše povijesti te hrvatskoga civilizacijskog i kulturnog naslijeđa.

ERUDIT PLEMENITA SRCA

Među mnoštvom djela trajne vrijednosti izdvajamo knjige "Hrvati u životu Sjedinjenih Američkih Država", Zagreb 1982.; "Iseljavanje iz Hrvatske u razdoblju od 1880 - 1914.", Zagreb, 1986., "Povijest Hrvatske bratske zajednice 1894. - 1994.", Zagreb, 1994.; "From the Adriatic to lake Erie. A history of Croatians in greater Cleveland" (u koautorstvu Miletić, I., Prpic, G. J.), Willoughby 2000.; "Iseljena Hrvatska" (u koautorstvu Sopta, M., Šakić, V.), Zagreb 2005.; "Modernizacija u Hrvatskoj i hrvatska odselidba" (u koautorstvu s Ivanom Rogićem), Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2011.; Konzultant u "Leksikonu hrvatskog iseljeništva i manjina", Institut društvenih znanosti Ivo Pilar i Hrvatska matica iseljenika, Zagreb, 2020. Surađivao je u publikacijama: Historijski zbornik (1966. – 67., 1974. – 75.), Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Historica (Bratislava 1970.), Zbornik Historijskog arhiva u Karlovcu (1970.), Emigration from Northern, Central and Southern Europe (Kraków 1981.), Vyst'ahovalectvo a život krajanov vo svete (Bratislava 1982.), American Labor and Immigration History (1877. – 1920.): Recent European Research (Chicago 1983.), Journal of Croatian Studies (1970. – 2000.), Zajedničar (1965. – 2020.); Studia Croatica (1970. – 1999.), Iseljenički kalendar/Hrvatski iseljenički zbornik (1966. – 2021.), Matica (1966. - 2021.).

Svojim odlaskom profesor Čizmić ostavlja duboku prazninu u svojoj obitelji - u srcu svoje voljene kćeri Ivne i mile mu supruge Vlaste, ali istodobno zauzima i povlašteno mjesto među svima nama koji smo ga dobro poznavali i čije je živote trajno obogatio taj čestiti Dalmatinac vedroga duha i bistroga uma. ■

Partneri u historiografiji i politici, Tuđman i Čizmić razvili su prijateljstvo i suradnju još od šezdesetih u Matici iseljenika Hrvatske

ENG *The late Ivan Čizmić (1934–2022) was a diligent researcher who worked with the Ivo Pilar Institute of Social Sciences and the Croatian Heritage Foundation. He had a deep impact studying Croatian outward migration, and will be remembered as a man of great human and moral qualities. He authored and co-authored eight books, some seventy papers, and hundreds of articles in CHF publications.*

Stihovi kao svjedoci i pouka

Malkica Dugeč iz Stuttgarta najplodnija je suvremena hrvatska pjesnikinja u Njemačkoj, gdje je dobila azil nakon sloma Hrvatskog proljeća prije pedeset godina. Objavila je tridesetak knjiga pjesama i jednu knjigu proze.

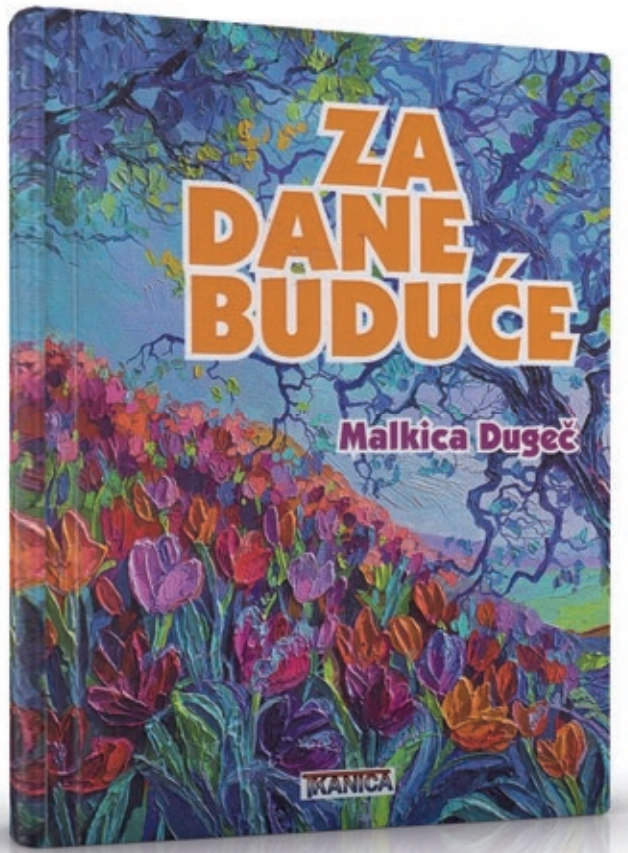

Književnica Malkica Dugeč

Tekst: **Đuro Vidmarović**

Malkica Dugeč spada po mnogočemu u književnike – fenomene. Rođena je 1936., što znači da je dobrano zagazila u treću životnu dob, ali i dalje piše vrijedne i moćne stihove, jednako nastoji biti aktualna, prodorna i djelovati prosvjetiteljski kao i na početku pjesničkog rada. Rođena je u Zavidovićima (BiH), pučku školu pohađala je u Sarajevu, a maturirala u Zagrebu gdje je na Filozofskome fakultetu diplomirala studij kroatistike. Kao profesorica radila je diljem Hrvatske, npr. u Požegi, Loboru, Gradcu kraj Drniša, Donjem Miholjcu i u drugim mjestima. Sa suprugom Božom Dugečom, također profesorom, koji je bio prvi predsjednik Ogranka Matice hrvatske u Donjem Miholjcu (preminuo 1990. u Stuttgartu), morala je emigrirati 1972. jer im je nakon sloma Hrvatskog proljeća prijetio progon i uhićenje. Od tada do danas Malkica Dugeč živi u emigraciji. Paradoks života je u tome što je njezin muž Božo preminuo 17. ožujka 1990. ne dočekavši proglašenje suverene Republike Hrvatske, a ona se nakon njezina proglašenja nije mogla vratiti, odnosno trajno nastaniti u Hrvatskoj zbog imovinskog stanja. Stoga je ostala i dalje emigrant, i dalje je nastavila pisati kao što je to činila i svih ranijih godina. A pjesme je počela pisati još 1953. kao srednjoškolka. U tuđini je ostvarila plodan književni opus. Zapravo, zajedno s mužem djelovala je na kulturnom uzdizanju Hrvata u dijaspori, poticala ih na čuvanje materinskoga jezika i vjere u hrvatsku slobodu. Više su mislili na dobro naroda, nego na osobne probitke i uspjehe.

TRIDESETAK ZBIRKI

Svoje književne radove objavljivala je u gotovo svim hrvatskim emigrantskim glasilima u Europi i u svijetu sve do 1991., kada svoje pjesme i knjige počinje objavljivati u Hrvatskoj. Do kraja 2020. objavila je više od 30 zbirki stihova. Prvu zbirku "Crveni biseri" Malkica Dugeč je tiskala još 1960. Nakon proglašenja suverene hrvatske države surađuje u mnogim književnim časopisima kao što su Motrišta, Marulić, Osvit, Jezik itd. Pjesmama je zastupljena u mnogim hrvatskim pjesničkim antologijama te u hrvatskoj književnoj enciklopediji. Zajedno s prof. Kazimirom Katalinićem priredila je i u izdanju Hrvatske republikanske zajednice objavila knjigu govora i eseja svoga pok. supru-

Malkica Dugeč: ***Za dane buduće,*** **"Kanica", Zagreb, 2021.**

ga Bože Dugeča pod naslovom "Nismo spremni robovati". Nagrađena je književnom nagradom "Dubravko Horvatić" 2005., književnom nagradom Društva hrvatskih književnika Herceg-Bosne "Antun Branko Šimić" 2007. te književnom nagradom DHK Zagreb i ZIRAL-a "Fra Lucijan Kordić" 2014. godine. Malkica Dugeč jedna je od najstariji članica Matice hrvatske. Njezino članstvo traje u kontinuitetu od 1970. do danas jer ga zbog odlaska u emigraciju nije morala prekidati.

ČLANICA NJEMAČKOG DRUŠTVA ZA KROATISTIKU

Njemačko društvo za kroatistiku u Bambergu izabralo ju je za svoju članicu. Treba spomenuti nekoliko knjiga koje je Malkica Dugeč do sada objavila. To su: "Kriška dobrote" (1994.), "Sve dalje od sebe" (1996.), "S Hrvatskom u sebi" (1998.), "Kroz pukotinu neba" (1999.), "Žudnja za smijehom" (2000.), "Zipka" (2001.), "O kamenu poj" (2002.), "Drhtaji ptica" (2004.), "Moć svjetla" (2006.), "U riječ unjedrena" (2007.), "Tragovima bezdomnosti" (2008.), "I cvijet može zaplakati" (2009.), "Žigice vjere" (2010.). Objavila je i dvije knjige pjesma za djecu: "Početak rasta u ljude" (2014.) i "Suzama pečatim uspomene" (2011.), u digitalnom izdanju. Posebno bih istaknuo knjigu koju je Malkica Dugeč objavila zajedno s akademikom Josipom Pečarićem pod naslovom "Vjenceslav Čižek" (o životu i djelu hrvatskoga pjesnika i mučenika Vjenceslava Čižeka), Zagreb, 2019. Čižek je velika, ali zaboravljena tema hrvatske književnosti 20. stoljeća. Zbirka koju upravo predstavljamo, pod karakterističnim naslovom "Za dane buduće" (pjesme u prozi), autorica je objavila u svojoj 86. godini života. Ta činjenica navedena je mimo bontona, ali uz izraze iskrene ushićenosti, kao povijesni dokument koji zavrđuje poštovanje. U ovoj knjizi unatoč visokim godinama autorica ima snage pisati snažne pjesme u prozi s vrlo aktualnim domoljubnim etičkim i mudrim sadržajima. Namjerno se služi pomalo zastarjelim žanrom kako bi dala "aromu" svojim stihovima. Izvandomovinski sadržaji neizbježni su u većini njezinih stihova. Pjesnikinja živi s mislima na Domovinu i njezina je stvarnost raspolovljena. U pjesmi "Dom u tuđini" Malkica Dugeč pjeva:

Pitao me prijatelj (tek stečen), gdje je i što mi je dom.
Premda bol moj, još i neizrečen,
uzburkao misli mi je hod,
nabrojah mu, što sve dom mi znači (ne odavši svoj životni
kod) i kako je, kad se prošla sudba sa sudbinom trena izjednači:
(...)

dom je za me i kutak slobode u tuđini,
gdje svak dođe kada
hoće i kad hoće – ode. Makar često
sjeća na hod prošli,
prijatelji su uvijek dobrodošli. Tu se gorda riječ hrvatska
čuje, a i stranac s nama ju svetkuje. I divi se ne samo Raspelu,
starom dvorcu, u vazama cvijeću rano svelu,
već i slici kralja Tomislava, crkvi Svetog Marka
pa i onoj Kamenitih vrata pokraj crkve Svete Katarine.
(...)

Ponekad se pitam kako mladi čitatelji doživljavaju ili mogu doživjeti stihove Malkice Dugeč jer je njezino iskustvo za njih nepoznato? Možda griješim jer postoji novi mladi naraštaj koji je krenuo Malkičinim stopama u emigraciju, sada zbog ekonomskih razloga. Ostaje pitanje shvaćanja domoljublja. U pjesmi "Samo je korak do Hrvatske" Malkica Dugeč govori o sudbini egzilantskog autora:

Ni radosni! Ni tužni! Strpljivi i
postojani na vjetrometini zvanoj
Čekanjem. Kružimo prostorima,
neshvaćeni vremenom, pružajući ruku
svakom dobronamjerniku. Krijući od
nepoželjnih svu gorčinu slutnji,
ljubavlju se potvrđujemo, prenoseći
vedrinu duha na sve, koji jesu
i koji će doći neminovno.
(...)

Glavni oslonac svakog pjesnika su riječi. Ta hrvatska materinska riječ, u stranoj zemlji, gdje okolini nije potrebna, postaje doista oblik samoidentifikacije, pa i opstojnosti. Kada se ona izgubi ili kada nestane, nastaje muk koji zovemo asimilacija ili hrvatski: odnarođivanje. U pjesmi "Među hrvatskim riječima" Malkica Dugeč otkriva upravo tu činjenicu:

Među riječima boravim danima,
noćima pa čak i u snima,
jer i među njima trnja i nereda ima. Ja
riječi pomno prebirem
da ne bi, makar i slučajno, otrovna
bila i sve bi, pa i mene
kojoj je svaka mila, usred očne zjene
pogodila.
(...)

Recenzentica i promotorica Lucija Šarčević i književnica Malkica Dugeč, prigodom promocije nove zbirke pjesama "Za dane buduće"

Naravno, Malkica Dugeč je svjesna životne prolaznosti i stoga dio njezinih pjesama ima i eshatološki sadržaj. Navodim potresne stihove iz pjesme "Utjeha prijatelju":

Nemoj, nemoj zdvajati, prijatelju mio! Ako do sad jesi i ti i sretan bio,
sada za molitvu počni odvajati vremena sve više.
I poslušaj svoje srce kako diše i što sve ti kaže o danu što traje.
Zar i za dan novi izazovi prošle noći važe.
(...)

U pjesmi "Odlasci i dolasci" Malkica Dugeč zaključuje ovu temu stihovima:

Smrt, zbude li se zaista ponavljanjem začuđenosti pred licem Uskrsnuća,
bit će to prva izgovorena riječ u molitvi upućenoj
Tragačima zapretanih istina.

Bez obzira na pomalo arhaičan stil, zbirka "Za dane buduće" naše uvjetno rečeno emigrantske književnice Malkice Dugeč zaslužuje pozornost i pažnju. Uz to, ova zbirka je kulturno- povijesna činjenica. ■

ENG ***Writer Malkica Dugeč, a resident of Stuttgart and a native of our country, is the most prolific ethnic Croatian writer in Germany, where she found asylum after the clampdown that ended the Croatian Spring movement fifty years ago. She has published some thirty books of poetry and one of prose. Her work is found in many anthologies and in the German volume Interkulturelle Literatur in Deutschland ("Intercultural Literature in Germany"). She is most proud, however, of being included in Cvrčak u boriku ("Cricket in the Pine Forest"), an anthology of poetry and prose by Hrvatska revija, published by Školske novine (Zagreb, 1996).***

Cooltura u Hrvatskom domu u Ljubljani

U programu priredbe, uz uvodna izlaganja – *" Izdavaštvo i informiranje u okviru Saveza hrvatskih društava u Sloveniji"* i *"Očuvanje hrvatskog jezika kroz izdavanje časopisa hrvatskih društva u Sloveniji"* predstavljeni su časopisi: *Croata, Folkloraš, Glas, Klasje, Korijeni, Pušlek, Štrekar i Žumberčan,* a predstavljen je razvoj i uloga SHDS-a u koordinaciji medija i sadržajnog marketinga društava

Tekst: **Đanino Kutnjak** Foto: **SHDS**

Cooltura u Hrvatskom domu novi je projekt Saveza hrvatskih društava u Sloveniji, kojim Savez kao krovna organizacija Hrvata u Sloveniji želi svoja društva dodatno educirati i informirati za lakšu provedbu osnovnih djelatnosti, očuvanje hrvatske kulture, tradicije i jezika. Hrvatski dom u Ljubljani dobiva nove sadržaje, a prva priredba o izdavaštvu i informiranju je bilo predstavljanje časopisa hrvatskih društava u Sloveniji.

U programu priredbe, održane 1. veljače u Hrvatskom domu u Ljubljani, uz uvodna izlaganja – "Izdavaštvo i informiranje u okviru Saveza hrvatskih društava u Sloveniji" i "Očuvanje hrvatskog jezika kroz izdavanje časopisa hrvatskih društva u Sloveniji" predstavljeni su časopisi: Croata, Folkloraš, Glas, Klasje, Korijeni, Pušlek, Štrekar, Žumberčan. U zaključnom izlaganju predstavljen je razvoj i uloga SHDS-a u

koordinaciji medija i sadržajnog marketinga društava.

Hrvatska društva i Savez https://www.shds.si/novice/ u Sloveniji izdaju svoje časopise i ostale tiskovine dugi niz godina. Brojnost i kvaliteta časopisa nije u dovoljnoj mjeri predstavljena široj javnosti. Samozatajni pojedinci amateri koji godinama pišu i bave se izdavaštvom, predstavili su svoje časopise i imali priliku usporediti i dobiti pohvalu za svoje uratke. Pisanjem članaka, izdavanjem i distribucijom istih pridonose očuvanju hrvatskog jezika i kulture.

8 ČASOPISA NIJE MALO

Izdavaštvo, kao što i sami vidimo ima veliki udio u radu naših društava, jer 8 časopisa nije malo. Dodamo li periodične publikacije (knjige, pjesničke zbirke, monografije, udžbenike i ostala prigodna izdanja) dolazimo do zavidne razine. Treba priznati da JSKD Ministarstva za kulturu Republike Slovenije financijski godinama podupire hrvatska tiskana izdanja i time opravdava 61. član Ustava RS (izražavanje narodne pripadnosti) - svatko ima pravo da slobodno izražava pripadnost svojemu narodu ili narodnoj zajednici, da njeguje i izražava svoju kulturu i koristi svoj jezik i pismo.

Časopisi imaju obvezu da se nekoliko primjeraka dostavi u Nacionalnu

Hrvatska društva i Savez u Sloveniji izdaju svoje časopise i ostale tiskovine dugi niz godina. Brojnost i kvaliteta časopisa nije u dovoljnoj mjeri predstavljena široj javnosti, a poglavito samozatajni pojedinci amateri koji godinama pišu i bave se izdavaštvom, a sada su imali prigodu predstaviti svoje časopise.

biblioteku, time tiskana izdanja imaju povijesnu i socijalnu vrijednost te u budućim stručno-naučnim istraživanjima dokaz su hrvatske kulture u Sloveniji.

Informiranje hrvatske zajednice u Sloveniji je nedostatno, a razloga za takvo stanje je više. Savez ima web stranicu, časopis Korijeni https://smallpdf.com/file.. i Facebook https://web.facebook.com/shdslovenija/?_rdc=1&_rdr koji se svodi na općenito informiranje društva članica Saveza. Unatrag nekoliko godina vidi se težnja i napredak u informiranju članova Predsjedništva Saveza i društava, koji redovno putem elektronske pošte dobivaju informacije o objavljenim projektima i javnim pozivima, informacije i zapisnike institucija u koje je uključen Savez. Organizirano je i nekoliko informativnih i edukacijskih radionica.

Za vrijeme covid epidemije postala je vidljiva potreba za informiranjem cijele hrvatske zajednice u Sloveniji s jednog mjesta. Informacije o epidemiološkim mjerama i prelasku državne granice tražile su se od Veleposlanstva RH u Ljubljani, SHDS-a, a pojavili su se i privatne Facebook stranice s neprovjerenim informacijama. Savez kao krovna organizacija Hrvata u Sloveniji ima u svom statutu dogovoreni način informiranja članstva, budući za organiziranje adekvatne medijske potpore koja bi informirala hrvatsku zajednicu u Sloveniji nema potencijala. Dok se stanje ne promijeni u smislu sustavno organizirane informativne jedinice SHDS-a, uložit će se dodatni napori da bi informiranje bilo bolje, koliko je to moguće na volonterskoj bazi. ■

ENG ***Coolture at the Croatian house is a new project of the Federation of Croatian Associations of Slovenia, the umbrella organisation of Croatians in neighbouring Slovenia. The project aims to further develop the work of aligned associations in the implementation of core activities, and the preservation of Croatian culture, traditions and language. The Croatian house in the Slovenian capital of Ljubljana will gain new content; on 1 February the first event was staged on publishing and information, including the presentation of magazines of the Croatian associations in Slovenia.***

CROATIAN DIASPORA CONGRESS

P O Z I V N I C A

Pozivamo vas na 5. Hrvatski iseljenički kongres, koji će se održati od 30. lipnja do 3. srpnja 2022. na Filozofskom fakultetu u Mostaru. Pod naslovom "Izazovi i perspektive zajedništva", Kongres će okupiti ugledne stručnjake iz Hrvatske, BiH i inozemstva koji će govoriti o temama novih oblika povezivanja dijaspore i domovine. U sklopu Kongresa održat će se i Gospodarski forum s fokusom na ekonomiju i poduzetništvo.

Tematske cjeline 5. HIK-a

- Iseljavanje: procesi, glavni smjerovi
- Iseljeni Hrvati iz Bosne i Hercegovine: zajednice u dijaspori
- Čimbenici iseljavanja: vanjski i unutrašnji
- Kulturni, vanjski i nacionalni identitet iseljenih Hrvata iz Bosne u Hercegovine: akteri, postupci
- Povratničke perspektive
- Odnosi Hrvata u Bosni i Hercegovini i Republike Hrvatske
- Novi oblici povezivanja i umrežavanja

Vidimo se u Mostaru na 5. Hrvatskom iseljeničkom kongresu!

Više informacija i prijavnicu pronađite na adresi
https://www.centar-za-iseljenistvo.hr

Pozitivno o državi u međunarodnoj zajednici

Strateško komuniciranje država nova je knjiga profesora s Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu dr. sc. Bože Skoke. Riječ je o divot-izdanju i ujedno sveučilišnom udžbeniku posvećenom državama kao komunikacijskim subjektima u međunarodnim odnosima.

Dr. sc. Božo Skoko autor je više od sedamdeset znanstvenih radova i više knjiga među kojima su i *Hrvatski velikani, Država kao brend, Understanding Croatia, Hrvatska – Identitet, image, promocija, Hrvatska i susjedi* i *Kakvi su Hrvati*

Tekst: **prof. dr. sc. Vladimir Peter Goss**

Jeste li ikada imali u rukama znanstvenu knjigu koja se čita kao *krimić*, tako da ste s finim osjećajem uzbuđenja jedva čekali da okrenete stranicu? Jedna od takvih, namijenjena akademskim krugovima, ali i široj čitateljskoj publici, koja otvara prilično nepoznatu, a iznimno važnu temu promocije državā, nedavno je izišla iz tiska. Riječ je o knjizi *Strateško komuniciranje država,* u dva monumentalna toma (854 str.). Politolog mlađeg naraštaja Božo Skoko, profesor odnosa s javnošću, znanstvenik, medijski čovjek i sjajan komunikator, piše o stvaranju i održavanju pozitivne slike o zemljama i narodima u globalnoj javnosti. Evo nekoliko riječi o tome "što" i "kako" donosi Skokin kapitalac, odnosno

Komunikolog Skoko razotkriva nam moderne fenomene poput meke moći, koncepta zemlje podrijetla, važnost pričanja priča u međunarodnim odnosima...

Komunikolog dr. sc. Božo Skoko, redoviti profesor Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

zašto je ova knjiga nezaobilazna za naše političare, diplomate, kulturnjake i studente. Odgovor na "što" koncentriran je u prvom, autorskom tomu (589 str.), a u sažetku bi mogao glasiti: prepoznavanje važnosti identiteta zemlje i njegovo komuniciranje u međunarodnoj zajednici, od državnog vrha do populističke razine, s ciljem stvaranja pozitivne slike o zemlji i narodu, a što se onda kapitalizira boljim izvozom, privlačenjem posjetitelja, važnijim statusom u međunarodnim odnosima...

Odgovor na to "kako" ponajprije je predmet drugog dijela koji na 260 stranica donosi priloge 24 istaknuta praktičara i teoretičara strateškog komuniciranja koji su podijelili svoja iskustva, svjedočanstva, nalaze i preporuke, "oživotvorujući" na primjeru Hrvatske sve ono što je autor uz teoriju i globalne uvide predstavio u prvom dijelu.

JAVNA DIPLOMACIJA I KREATIVNA INDUSTRIJA

Da bi se nešto promicalo, moramo znati što to jest – a u našem slučaju to su zemlja i narod, prostor u kojem taj narod živi, kultura po kojoj se ravna. To je središnje pitanje poglavlja "Država kao komunikacijski subjekt i brend u međunarodnim odnosima". Slijedi analiza moćne discipline, koja već nekoliko desetljeća povezuje međunarodne odnose s odnosima s javnošću - "Javna diplomacija", od svojih početaka u SAD-u do suvremenih primjena u europskim državama te poglavlje "Brendiranje država i nacija" koje nam otkriva kako države koriste marketing i kreativnu industriju kako bi šarmirale svijet. O metodama i nositeljima promidžbene poruke raspravlja se u poglavljima – "Međunarodni odnosi s javnošću" i "Komuniciranje država u praksi – akteri i organizacije", a kao posebno dragocjen uvid ističemo poglavlje "Interkulturna komunikacija u globaliziranom svijetu" koja povezuje opće i lokalno te duh i prostor, i teoretski je sažetak sveukupnog prikaza.

RAZUMLJIVOST

Uvijek osjećam kompleks manje vrijednosti kad je u pitanju identitet, brend, imidž, stereotip i reputacija. Skoko me je razuvjerio – i stručnjaci se razilaze u tumačenjima. Evo mojih tumačenja na temelju Skokine knjige: 1. Identitet: Zbir osobina tipičnih za zemlju ili narod. To je, rekli bi Anglosaksonci, zemljin I. D., bez kojeg se ne možemo predstaviti drugima; 2. Brend: proizvod ili pojava kao važna sastavnica identiteta (iskomercijalizirani identitet). Tako pojedinačna zemlja prepoznata i poštovana može biti brend; 3. Imidž: slika stvorena o zemlji ili narodu. Može biti i pogrešna, pa i zlonamjerna; 4. Stereotip: Slika, ponajprije pogrešna, koju nije lako izbrisati; 5. Reputacija ili ugled: Pozitivni stereotip – dobar glas (koji se daleko čuje).

Evo posla za sve i svakoga! Proveo sam život u hrvatskoj kulturi, stvaralaštvu i visokom školstvu pa me posebno vesele Skokina razmišljanja o kulturi kao mediju stvaranja pozitivnog imidža i njegova komuniciranja. Kultura je ukorijenjena u svima nama, a ti su mentalni programi zajednički. Kultura je, dakle, zbir osjetilima dostupnih stimulsa te izvrsna mjera za ocjenu identiteta i stvaranja vjerodostojnih imidža. Pojedinac, i narod, upravo je ono čime ga čini njegova kultura, no svijest o tome je ograničena i nedovoljno prisutna u našim službenim ustanovama, u humanistici, u povijesnim znanostima, ali i u širokoj javnosti. No, istodobno kultu-

Skoko, Božo: *Strateško komuniciranje država I - II*, Zagreb, 2022, 850 str.

Stvaranje pozitivne slike o zemlji i narodu brzo se kapitalizira boljim izvozom, privlačenjem posjetitelja, važnijim statusom u međunarodnim odnosima...

ra je valuta (osobito popularna) u suvremenim međunarodnim odnosima. Njome se stvara utjecaj, širi moć, ali i ozbiljno trguje. Nisu li uostalom kultura i umjetnost definirali suvremene identitete Francuske i Italije, pretvarajući ih u turističke meke? Korejski *boy bendovi* nadmašili su prema gledanosti i slušanosti američke, a turske sapunice već se prodaju u više od stotinu država svijeta!?

Pred kojih godinu dana sudjelovao sam u malom skupu o Nikoli Tesli. Nekako se dogodilo da je mene zapala zadnja riječ pa sam postavio retoričko pitanje - koja je najvažnija gospodarska grana u Hrvatskoj? Nakon nekoliko dubioznih odgovora moj je bio - turizam! A tko, ili još bolje što, omogućuje turizam? Ni političari, ni bankari, ni poduzetnici, već kultura, humanistika i povijesne znanosti. Da, eliminirajte one koji proizvode, čuvaju i tumače hrvatsku kulturu – konzervatore, povjesničare umjetnosti, etnologe, književnike, glazbenike... i turizma neće biti!

U vremenima kad cvate kultura, i zemlja Hrvata doživljava svoje najbolje trenutke. Takva je bila Branimirova Hrvatska, Dalmacija 13. st., dubrovačka

Za autora Skoku kultura je prisutna u svakodnevnom ponašanju kao odgovor pojedinaca na vlastito okruženje, a takvo ponašanje kontrolirano je duboko usađenim mentalnim programima.

renesansa, sjevernohrvatski barok, secesija i moderna, Zagreb sredinom 20. stoljeća, hrvatska naiva. Neke od navedenih pojava – pleter, majstori Buvina i Radovan i romanika 13. st., renesansni Dubrovnik, barokno Zagorje, secesija, Rabuzin - mogu se shvatiti i kao brendovi na kojima se temelji hrvatski identitet.

KULTURA I VIDLJIVOST NACIJE

Naša kultura i stvaralaštvo (pa i u nepovoljnim političkim okvirima) odražava ravnotežu sela i grada (Matošev "Zagreb – Šumski grad"), domaćeg i stranog. To je bit Hrvatske, malog naroda koji se našao na zastrašujućoj povijesnoj vjetrometini i znao očuvati samosvojnost unatoč neizrecivim pritiscima – znao se prilagoditi i preživjeti, balansirati, tražeći što bolju mjeru. Hrvatski identitet je sposobnost pravih odluka i njihove primjene kao što se to dogodilo pri pokrštenju na Crkvini pokraj Knina oko 800., pri Pacti conventi 1102., na Cetinu 1527., pokraj Siska 1593., pri Hrvatsko-ugarskoj nagodbi 1868., u Topuskom 1944., te više nego ikad u Domovinskome ratu. Tu jasnu pravu mjeru sjajno ilustrira hrvatsko stvaralaštvo. No, postoje i stereotipi kojima se stvara lažni identitet, pogrešan imidž ("Zvonimirovo prokletstvo", "Dva Hrvata, tri stranke", "Nek' susedu crkne krava"...), koji nas srozavaju na razinu nesposobnoga, zatucanoga, genocidnoga, rasističkoga balkanskog naroda bez obzira na pozitivnu reputaciju koju smo stvarali stoljećima na bojnom polju, za radnim stolom, u umjetničkoj radionici, u znanstvenim laboratorijima. Takve predrasude potpisujemo i mi sami. U jesen 1991., u jeku najljuće agresije na Hrvatsku, velike američke novine (mislim da je to bio *Washington Post*), objavile su moje pismo uredniku "Stop the War in Yugoslavia". Lukavo se umotavši u plašt "jugoslovenstva", kriknuo sam: "Zaustavite luđaka Miloševića koji nam ruši Jugoslaviju dok je mi, Hrvati, nastojimo obraniti". Radilo se o tome da je trebalo udariti po Miloševiću pod bilo koju cijenu! I dok su mi američki znanci čestitali i nudili podršku, oko 90% hrvatskih komentara proglasilo me je izdajicom. Izabrali su stari stereotip ugnjetavanog hrvatstva umjesto da pomognu graditi identitet modernog, slobodoumnog naroda. E, da smo tada imali Skokine radove! Srećom imamo ih danas jer uz golemi znanstveni aparat čuju se i glasovi ljudske prirode.

PRIMJERI DOBRE PRAKSE

Kad otvorite knjigu pročitajte posebno njegove priloge dobre prakse iz cijeloga svijeta. Pogledajte okvirić o stvaranju brenda - Estonija. Od te zemlje koju su donedavno percipirali postsovjetskom i tranzicijskom baltičkom, a danas uspješnom nordijskom, možemo naučiti da svi možemo biti ambasadori svoje zemlje, no prvo je moramo *voljeti*. Skoko u svojoj knjizi (knjigama) vješto povezuje različite discipline i otvara nam nove perspektive međunarodnih odnosa i upravljanja nacionalnim identitetom i imidžom, povezuje znanost i praksu, domaće i globalno, prateći i globalne trendove i dajući vlastiti originalan doprinos svijetu. Zato ga treba čitati. A to i nije toliko teško. Skokin stil je znanstven, no razumljiv i čitak, nerijetko ugodno duhovit, s dobro izabranim popratnim "dokaznim materijalom" u vješto ubačenim okvirićima. Knjiga je bogato ilustrirana sjajnim fotografijama velikim dijelom iz autorove vlastite arhive. Radost za um, ali i za oko. ■

ENG ***Strateško komuniciranje država ("Strategic State Communication"), an 850-page two-volume tome, is the latest book by professor Božo Skoko of the University of Zagreb's Faculty of Political Science. This showpiece university textbook focuses on states as subjects of communication in international relations. Vladimir P. Goss, an American and Croatian scholar, offers his review inspired by Skoko's latest book.***

Jezični podsjetnik

Don Mihovil Pavlinović i hrvatski jezik

U kontekstu bremenite hrvatske povijesti svećenik Pavlinović je važan kao političar, književnik i prikupljač riječi iz hrvatskih mjesnih govora u srednjoj Dalmaciji, kao i hrvatskih narodnih pjesama i poslovica.

Piše: **Sanja Vulić**

Posljednjih tjedana u vječnost se preselio nemali broj plemenitih ljudi koji su Hrvatsku i hrvatski narod zadužili svojim predanim radom za dobrobit svoga naroda i domovine. Osjećamo kao da s njima sve više odlaze i temeljne ljudske i nacionalne vrijednosti koje su stoljećima bile neupitne. Današnja civilizacija pokazuje se kratkoga pamćenja, pa se tako nerijetko zanemaruje važno kulturno naslijeđe iz prošlosti, kao i brojni istinski velikani duha i pera koji su tomu pridonijeli. Jedan od njih nedvojbeno je bio i don Mihovil Pavlinović (1831. – 1887.) iz Podgore u Makarskom primorju. Prošle se godine navršilo 190 godina od njegova rođenja, a ove 135 godina od njegove smrti pa je to prigoda da se prisjetimo njegova velikoga zalaganja za očuvanje dostojanstva i bogatstva hrvatskoga jezika. U kontekstu bremenite hrvatske povijesti svećenik Pavlinović je važan kao političar, književnik i prikupljač riječi iz hrvatskih mjesnih govora u srednjoj Dalmaciji, kao i hrvatskih narodnih pjesama i poslovica. Poznato je njegovo političko zalaganje za sjedinjenje hrvatskih zemalja, za hrvatsku samostalnost, kao i samosvojnost hrvatskoga jezika. Njegovi su stavovi bili jasni i nedvosmisleni pa prije stoljeće i pol, tj. početkom sedamdesetih godina 19. stoljeća Pavlinović više puta ističe: "Nikakav jezik do hrvatskoga jezika u Hrvatskoj da ne vlada". U ovom vremenu novoga, čudnoga poretka vrijednosti, u kojem smo svjedocima sve većega uzmicanja hrvatskoga jezika pred engleskim (i ne samo engleskim) jezikom, možemo zaključiti da nam i te kako nedostaje velikana kakav je bio Pavlinović.

Osim promišljanja o jeziku, Pavlinović je u svojim djelima aktivno pridonosio tvorbi novih hrvatskih riječi. Mnoge su od njih bile izvrstan spoj izraza i značenja kao npr. *ra(z)slabljenik* i *zaboravljenik*. Te se riječi dobro uklapaju u hrvatski sustav tvorbe novih riječi. Naime, Pavlinović rabi glagol *ra(z)slabljeti* u značenju: u potpunosti oslabjeti, te sukladno tomu imenicu *ra(z)slabljenik* za osobu koja je jako oslabjela. Za nekoga tko je u potpunosti zaboravljen, prikladan je Pavlinovićev naziv *zaboravljenik*. Mi u današnjem standardnom jeziku imamo *ohrabrenje*, ali Pavlinović ima i riječ *ohrabrica* u značenju: riječ ohrabrenja. Vrlo je zanimljiva i Pavlinovićeva riječ *bezkrušnik* u značenju: čovjek koji je jako siromašan, koji je bez kruha. Za lađu s dva jedra rabi naziv *dvojedrica*. Ta je riječ i inače bila uobičajena u hrvatskom književnom jeziku njegova doba, ali i kasnije, u prvim desetljećima 20. stoljeća.

Ovo je tek nekoliko primjera iz bogatoga Pavlinovićeva leksika, ali i tih nekoliko primjera pokazuje da je Pavlinović bio uzoran graditelj i promicatelj hrvatskoga jezika. Danas živimo u doba izvrnutih vrijednosti kada se bijelo proglašava crnim, dobro zlim, znanje neznanjem i obratno. Sukladna tomu, javno mnijenje nerijetko brutalno izvrgava ruglu pokušaje obogaćivanja hrvatskoga rječnika, kao i nastojanja snažnijega oslanjanja na hrvatsku jezičnu tradiciju. U tom kontekstu dobro se prisjetiti brojnih velikana pera koji su svojim djelima obogaćivali hrvatski jezik, a među njima neizostavno i Pavlinovića. ■

Tekst: **Denis Zelić** Foto: **HDA**

Hrvatski državni arhiv nedavno je predstavio svoja jednogodišnja izdanja čiji značajan broj svjedoči o kontinuitetu njegove izdavačke djelatnosti. Tijekom prošle godine izdano je jedanaest novih naslova u šest različitih kategorija. U kategoriji časopisa objavljena je redovita periodička stručna publikacija *Arhivski vjesnik* s osam znanstvenih radova i mnogobrojnim prilozima iz arhivistike i srodnih područja te novi broj časopisa *Fontes* – izvori za hrvatsku povijest, u kojemu je objavljeno izvorno arhivsko gradivo s kraja 1960-ih i početka 1970-ih godina koje dokumentira procese vezane uz pokušaj liberalizacije i demokratizacije političkoga života u zadanome socijalističkom okviru. Kategoriju povijesnih izvora ove godine obogatila su dva naslova. U izdanju *Deseta sjednica CK SKH – Tragom arhivskih dokumenata* prikazana je slika jedne od temeljnih točaka Hrvatskog proljeća Desete sjednice Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske (CK SKH), održane od 15. do 17. siječnja 1970. godine. Izvornim arhivskim dokumentima, koji se čuvaju u Hrvatskome državnom arhivu, prepušteno je ispričati priču onako kako se tada događala, a objavom u ovome obliku od sada su dostupni široj javnosti. Tematski, izvori su podijeljeni u dvije skupine: arhivski dokumenti same sjednice te dokumenti koji se

Pečalbarski izazovi i zgode iz olovnih vremena

Među jedanaest novih naslova Hrvatskoga državnog arhiva iz Zagreba izdvaja se zbirka dokumenata naslovljena *Gastarbajteri pod nadzorom Službe državne sigurnosti* koja donosi pregled autentičnih zapisa od 1963. do 1977., koji zrcale izazove potrage za poslom na Zapadu

odnose na neposredne reakcije na Desetu sjednicu. Za objavu je odabrano 28 dokumenata kako bi se sveobuhvatno dočarao tijek toga ranog razdoblja u povijesti Hrvatskog proljeća. U istoj kategoriji djelo *Gastarbajteri pod nadzorom Službe državne sigurnosti* donosi pregled odabranih dokumenata od 1963. do 1977., kada masovno iseljavanje radi traženja posla postaje jedan od glavnih društvenih procesa. U kategoriji monografija objavljeno je djelo *Lideri hrvatske kulturne politike* koje predstavlja svojevrsni sistematizirani pregled temeljnih aktivnosti ministara i ministrica kulture u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 1990. do 2020. godine.

Hrvatski državni arhiv, Zagreb

RUKOPIS IVE BANCA

Zanimljivo, objavljen je postumno i nedovršeni rukopis prof. Ive Banca *Sedamdeset i prva – uspon i pad hrvatskoga nacionalno-reformnog pokreta.* Edicija *Riječ iza slike – reprodukcije knjigâ snimanja iz fundusa HDA* ove godine postala je bogatija za knjigu snimanja filma *Rondo* Zvonimira Berkovića. Tijekom protekle godine Hrvatski državni arhiv izdao je i tri kataloga izložbi koje su bile postavljene i otvorene za javnost u njegovu reprezentativnom prostoru. Katalozi *Trojedna Kraljevina Dalmacija, Hrvatska i Slavonija u Habsburškoj Monarhiji 1848./1849.*, *Glavačeva karta Hrvatske, Rakovički ustanak 1871. i Eugen Kvaternik* izrazito su likovno opremljeni i popraćeni velikim brojem stručnih autorskih tekstova. Usto, lani je za tisak također priređen i Zbornik radova posvećen obilježavanju 120. obljetnice utemeljenja *Vjestnika Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog Zemaljskog arhiva*, odnosno današnjeg *Arhivskog vjesnika*. U njemu je objavljeno šest radova s istoimenoga znanstvenog kolokvija održanog u Hrvatskome državnom arhivu.

Promocija 11 novih naslova Hrvatskog državnog arhiva, Čitaonica HDA, Zagreb

Novim izdanjima Hrvatski državni arhiv nastavlja svoju tradicionalnu ulogu čuvara pisane baštine i pamćenja naroda te nastavlja posredovati između širokog kruga korisnika pridonoseći većoj dostupnosti gradiva i potičući njegovo korištenje. ■

ENG ***The Croatian State Archives has published eleven new books. Among these is Gastarbajteri pod nadzorom Službe državne sigurnosti ("State Security Service Surveillance of Guest Workers"), a collection of documents from the 1963 to 1977 period that tell of outward migration to western countries in search of more lucrative and meaningful employment. In the category of historical sources, the institution published Sedamdeset i prva – uspon i pad hrvatskoga nacionalno-reformnog pokreta ("1971: The Rise and Fall of the Croatian National/Reform Movement"), a manuscript by the late professor Ivo Banac.***

Zlatni jubilej Hrvatskoga katoličkog centra u Zapadnoj Australiji

U HKC Perth već 42 godine djeluje vlč. Nikola Čabraja, jedan od najzaslužnijih što se zajednica i dalje čvrsto drži i što se broj vjernika povećava

Hrvatski katolički centar Perth proslavio 50. godišnjicu

Tekst: **Marija Parić**

Hrvatski katolički centar Perth, koji okuplja Hrvate cijele Zapadne Australije, nedavno je, točnije krajem protekle godine, 5. XII. 2021., proslavio pedesetu obljetnicu okupljanja u crkvi sv. Ane u North Fremantleu. Tom prigodom Centar je pohodio i predvodio zahvalno misno slavlje nadbiskup Pertha mons. Timothy Costelloe. U HKC Perth već 42 godine djeluje vlč. Nikola Čabraja, rodom iz Vrhbosanske nadbiskupije. Od srca čestitamo na ovome značajnome jubileju!

Sveta Ana, majka Djevice Marije, pola stoljeća je njihova najsigurnija poveznica s tisuće kilometara udaljenom Domovinom, a zemaljsko sidrište čuva vlč. Nikola. Za vlč. Nikolu sve je započelo 15. kolovoza 1979. godine. "Naoružan" šestotjednim tečajem engleskog jezika, sletio je u Perth. Tada na pragu tridesetih. Ondje je zatekao 30.000 Hrvata Zapadne Australije, od kojih je veliki broj živio u Fremantleu i okolici.

Vlč. Nikola Čabraja

S ponosom ističe: "Otkako znam za sebe, želio sam biti svećenik. Kada sam išao u crkvu s majkom, gledao bih u svećenika i zamišljao sebe tamo gore. Nikad nisam razmišljao o ničem drugom", objašnjava vlč. Nikola, inače najmlađi od šestero djece obitelji Čabraja. Kada je 1975. maturirao na sjemeništu, Crkva ga je željela poslati u Rim na daljnje obrazovanje. No, vlč. Nikola je imao drugu ideju. "Ljubazno sam odbio i zatražio da mi se dodijeli župa jer sam smatrao da je pastoralni rad moj poziv", prisjeća se velečasni Čabraja. Tri godine nakon zaređenja napokon je dobio priliku; zatraženo je da služi u župi u selu Garevac, gdje se svećenik razbolio. Ondje je vlč. Nikola proveo sedam mjeseci. I danas se sjeća razgovora sa župnikom večer uoči odlaska.

Preporučio mi je da kao mladi svećenik odem u naše misije: "Trebao bi otići van i vidjeti svijeta. Čujem da traže svećenika u Australiji, u Brisbaneu i Perthu", priča vlč. Nikola.

REMINISCENCIJE BRIŽNOGA MISIONARA

"Sjećam se kako sam molio nadbiskupa Zagreba ako bi mi mogao reći kakvo je vrijeme u Brisbaneu i Perthu. Brisbane je opisao kao vlažan i tropski dok je Perth imao sličnu klimu kao dalmatinska obala. Odmah sam odabrao Perth. Sjećam se kako sam stigao noću i na putu u North Fremantle prošli smo kroz King's Park. Sjajna svjetla grada su me zadivila, ostao sam raširenih očiju i srca, mislio sam kako ovo mora biti sjajno mjesto za život", pripovijeda naš vlč. Nikola. Što je vrijeme više prolazilo, to je njegovo uvjerenje jačalo, a vjernici su ga prihvaćali otvorena srca. "Postoji nešto u Australcima što nisam vidio kod drugih ljudi, a to je da se osjećaš dobrodošlo. Možda zato jer smo svi nedavno došli – osim naših domaćina, odnosno autohtonih Aboridžina", kaže vlč. Nikola. Crkveni prostori u to su vrijeme bili u lošem stanju pa je angažman vjernika i našega vlč. Nikole bio nužan. Tijekom godina vrijedni svećenik je stekao reputaciju čovjeka koji uvijek obavi stvar kako priliči. Obnavljao je, popravljao i renovirao crkvu i župni dvor. Jedan je od najzaslužnijih što se zajednica i dalje čvrsto drži i što se broj vjernika povećava. ■

ENG ***The Croatian Catholic Centre in Perth gathers Croatian Catholics in Western Australia. In late 2021 it celebrated fifty years of activity at the St Anne church in North Fremantle. Joining the event and leading the celebratory mass was Timothy Costelloe, the Roman Catholic archbishop in Perth. The priest Nikola Čabraja, from the Vrhbosna archdiocese, has been active in the fold of the Perth centre for 42 years.***

Preminuo slavni arhitekt i sportaš Nino Sydney

Nino Sydney

Čovjek kojeg su prozvali "heroj australskog predgrađa" jer je stil stanovanja i dizajn učinio dostupnim svakodnevnim ljudima, preminuo je početkom mjeseca u 89. godini. Arhitekt Nino Sydney dizajnirao je kuće, u stilu Bauhausa 1950-ih i 1960-ih, koje su bile prve jednostavne i praktične kuće za svaki džep, a koje su danas postale ikone dizajna iz sredine stoljeća. U Australiju je došao 1955. i od 1961. do 1973. bio je glavni arhitekt Lendleasea, a Beachcomber je bio njegov prvi dizajn.

Nino Sydney – Somogy rođen je 1932. godine u Zagrebu. Godine 1950. s izvrsnim uspjehom maturira u II. muškoj gimnaziji. Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu apsolvira 1954. Zatim radi u Njemačkoj kao arhitekt-asistent i osvaja nagrade na arhitektonskim natječajima u Njemačkoj i Luksemburgu. Odlazi u Australiju na University of Sydney i već 1957. prima nagradu kao izabrani student. Godine 1958. diplomira i sa samo 29 godina postaje glavni arhitekt najveće građevinske tvrtke gdje radi do 1973., kada otvara vlastiti arhitektonski biro.

Sport, posebice vaterpolo i squash, uvijek je imao veliku ulogu u njegovu životu. Kao mladić (1948. - 1953.) igrao je za prvu momčad zagrebačke "Mladosti" i za mladu reprezentaciju bivše države. Godine 1953. s reprezentacijom je osvojio zlatnu medalju na Univerzijadi u Dortmundu. Dva puta je bio prvak Australije, a 1965. i glavni trener australske reprezentacije. U squashu je 2002. na Svjetskom prvenstvu u Melbourneu osvojio srebrnu medalju, a 2003. u Helsinkiju brončanu. Za svoja dostignuća u dva sporta 2001. godine primio je nagradu britanske kraljice Elizabete II., a nositelj je i *Priznanja zaslužnim alumnima "Žarko Dolinar"* prigodom ulaska Hrvatske u Europsku uniju 2013. ■

ENG ***Renowned athlete and architect Nino Sydney has died at the age of 89. He was dubbed the "hero of the Australian suburbs" for the residential design he created to be accessible to the common man.***

Priredila: **Diana Šimurina Šoufek**

Davor Gjivoje

Odlazak gospara Davora Gjivoja

Priznati turistički stručnjak i ugledni predstavnik iseljeničke zajednice u SAD-u Davor Gjivoje preminuo je u 84. godini nakon kratke i teške bolesti u New Yorku. Jedan od veterana dubrovačkog turizma i Atlasa, međunarodno priznati stručnjak za turistički menadžment i vlasnik počasnog doktorata Libertas International Universityja karijeru je okrunio i magisterijem na Harvard Business School. Primio je i Nagradu Grada Dubrovnika za životno djelo za značajni doprinos u razvoju turističkoga gospodarstva i promociji Dubrovnika u svijetu.

Srdačnost i angažiranost u mnogobrojnim humanitarnim aktivnostima te nemjerljiv angažman u američkim proslavama sv. Vlaha u New Yorku osobine su po kojima će ga se posebno pamtiti. Surađivao je s podružnicom Hrvatske matice iseljenika u Dubrovniku te gotovo uvijek, kad su mu to obveze dopuštale, rado dolazio na *Susrete iseljenika* tijekom ljeta.

Uvijek je isticao kako je Atlas njegov najdraži uspjeh i najbolnija točka. Počeo je u Atlasu raditi kad je imao 24 godine, nakon magisterija, a uskoro je postao komercijalni direktor te izvršni. U osam godina poslovanja kada je imao dvije poslovnice i trideset devet zaposlenih te dva autobusa i jedan brod, Atlas je postao najjača agencija u bivšoj državi koja je imala više od tisuću zaposlenih, sto autobusa te četrdeset pet ureda u zemlji i filijalama u New Yorku, Londonu i Njemačkoj. ■

ENG ***Davor Gjivoje, a recognised tourism expert and eminent member of our American diaspora, is dead in New York at 84 following a short and serious illness.***

Film redateljice Antonete Alamat Kusijanović "Murina", debitantski dugometražni igrani film osvojio je niz prestižnih nagrada, uključujući i Zlatnu kameru Filmskog festivala u Cannesu

Prizor iz nagrađivanog filma "Murina"

Redateljica Antoneta Alamat Kusijanović u Cannesu prigodom uručenja Zlatne kamere (Camera d'Or) za najbolji prvijenac u svim kategorijama, što je najveća nagrada dodijeljena hrvatskom filmu od osamostaljenja

Hrvatski film uspješno odgovorio na pandemijske izazove

Iza nas je jedna od najboljih godina za hrvatski film na međunarodnim festivalima. Snimljeno je ukupno 14 filmova. Najgledaniji hrvatski film je dokumentarac "Ljubav oko svijeta" Anđele i Davora Rostuhara.

Tekst: **Anamarija Grbin** Foto: **HAVC**

Hrvatska kinematografija u netom prošloj godini uspješno je odgovorila na otežane uvjete rada u pandemijskim okolnostima, filmovi su se redovito snimali i predstavljali na festivalima, a bila je ovo i godina u kojoj su dominirale žene, kao uspješne autorice, ali i glavne junakinje. "Unatoč pandemiji hrvatski audiovizualni sektor bilježi impresivne rezultate, čak i rekordne po nekim mjerilima", istaknuo je ravnatelj Hrvatskog audiovizualnog centra Chris Marcich, potkrijepivši to brojevima - u potpunosti je snimljeno 14 filmova, završeno je snimanje drugog dijela jednoga dugometražnoga igranog filma, jedan se dugometražni igrani film upravo snima. Ukupan broj gledatelja došao je na gotovo 50 posto od njih 4,9 milijuna iz rekordne 2019. godine, odnosno bilo je nešto manje od 2,4 milijuna gledatelja. Udio hrvatskih filmova (uključujući manjinske koprodukcije) popeo se na sedam posto. Marcich kaže da se, unatoč epidemiološkim mjerama i smanjenom broju gledatelja, kao i nedavnom uvođenju obveznih COVID potvrda u nezavisnim kinima, može reći da se publika počela vraćati u kinodvorane. Ističe kako se to nije dogodilo slučajno s obzirom na to da je HAVC u suradnji s Ministarstvom kulture i medija uveo učinkovite mjere da se ublaže negativni efekti krize, a filmski djelatnici su se, ističe, hrabro i organizirano odazvali izazovu.

MEĐUNARODNA VIDLJIVOST I NAGRADE

Ravnatelj Hrvatskog audiovizualnog centra Marcich ističe kako je protekla godina bila i jedna od najboljih vezano uz pitanje plasmana na velike međunarodne festivale, kao i ostvarenih festivalskih rezultata u svim formatima. Pamtit će se uspjeh filma "Murina" Antonete Alamat Kusijanović u Cannesu, gdje je osvojio Zlatnu kameru (Camera d'Or) za najbolji prvijenac u svim službenim festivalskim sekcijama, što je najveća nagrada dodijeljena hrvatskom filmu od osamostaljenja. Manjinska koprodukcija "Baksuzno bubanje ili bezumni pornić" osvojila je Zlatnog medvjeda u Berlinu, a serija "Područje bez signala" Dalibora Matanića i Ankice Jurić Tilić Grand Prix na prestižnom festivalu Series Mania u Francuskoj. Film "Plavi cvijet" Zrinka Ogreste prikazao se u glavnome natjecateljskom programu Međunarodnoga filmskog festivala u Moskvi te osvojio sve glavne nagrade u Puli, kao i mnogobrojna priznanja na drugim festivalima. "Zbornica", debitantski dugometražni film Sonje Tarokić, dobio je dva posebna priznanja žirija na festivalu u Karlovim Varima, a animirani "Sve te senzacije u mom trbuhu" Marka Dješke prikazao se na skoro stotinu festivala diljem svijeta i do sada osvojio čak 19 nagrada, podsjeća Marcich. "Iz navedenih primjera vidljiva je značajna prisutnost i uspješnost žena - što redateljica, producentica pa i glu-

Autori najgledanijeg hrvatskog dokumentarca "Ljubav oko svijeta" bračni par Anđela i Davor Rostuhar

Film "Plavi cvijet" Zrinka Ogreste na filmskim festivalima u Puli i u Moskvi osvojio sve glavne nagrade.

Redatelj Zrinko Ogresta, osvaja nagrade u zemlji i inozemstvu

mica - čime pratimo i svjetske trendove, a veseli i činjenica da se ta uspješnost prepoznaje i na međunarodnoj razini", ocijenio je.

DOMINACIJA UMJETNICA

Ravnatelj Marcich podsjeća kako su u HAVC-u, prilikom pregleda filmske godine, proglasili 2019. godinu kao onu u kojoj su dominirale žene. "Drago nam je da se taj trend nastavio, pa čak i ojačao u ovoj godini", dodao je. Među festivalski aktivnijim filmovima bio je i "Tereza37" Danila Šerbedžije, s Lanom Barić u glavnoj ulozi koja potpisuje i scenarij tog filma. Film je bio hrvatski kandidat za Oscara, u izboru Hrvatskog društva filmskih djelatnika, no nije prošao u daljnji krug natjecanja. Najgledaniji hrvatski film u godini na izmaku bio je, prema podacima sa stranice Box Office HR, dokumentarac "Ljubav oko svijeta" Anđele i Davora Rostuhara. Imao je oko 16.674 gledatelja, a većinu gledanosti ostvario je izvan mulipleksa. Autorski i bračni par ostvario je uspjeh i s istoimenom knjigom, koja je u manje od godinu dana prodana u više od 10.000 primjeraka. Slijede "Murina" (10.980 gledatelja), "Zbornica" (6.254), "A bili smo vam dobri" Branka Schmidta (4.915), "Plavi cvijet" (4.599). U kinima su se prikazivali, uz ostale, još filmovi "Po tamburi" Stanislava Tomića, "Doba uskoka" Domagoja Burića, "Tereza37" Danila Šerbedžije, "Zora" Dalibora Matanića, "Starac i roda" Tomislava Jelinčića. Za razliku od 2020., filmski festivali polako su se počeli vraćati u kina i održavati uživo ili u hibridnom obliku, dijelom online, a dijelom u kinodvoranama uz epidemiološke mjere. Film "Plavi cvijet" Zrinka Ogreste dobitnik je Velike zlatne arene za najbolji film 68. Pulskoga filmskog festivala, dok je najbolji film Motovun Film Festivala bio "Užitak" redateljice Ninje Thyberg. Tajvanski film "Noćni autobus" Joea Hsieha osvojio je Grand Prix 31. izdanja Svjetskog festivala animiranog filma Animafest u kratkometražnoj konkurenciji, a ruski "Nos ili zavjera odmetnika" Andreja Hržanovskog u dugometražnoj.

Na 17. ZagrebDoxu film "Nizvodno prema Kinshashi" Dieuda Hamadija osvojio je Veliki pečat u međunarodnoj konkurenciji, a "Moj ujak Tudor" Olge Lucovnicove u regionalnoj.

Najboljim dugometražnim filmom 19. Zagreb Film Festivala proglašen je austrijsko-njemački film "Konačna sloboda" Sebastiana Meisea, najboljim međunarodnim kratkometražnim filmom "Sjeverni pol" Marije Apčevske, a pobjednik u kategoriji hrvatskoga kratkog metra bio je "Jesen našeg ljeta" Karla Voriha. Filmovi "Kanjon" Zacharyja Epcara, "Obličje bez činjenice" Mary Helene Clark i "Mjesto prolaznosti" Shauna Finnerana i Sofije Peterson dobitnici su ovogodišnjih glavnih nagrada Festivala 25FPS, a dokumentarni film "Jedna od nas" Đure Gavrana osvojio je Grand prix 30. Dana hrvatskog filma.

ODLAZAK VELIKANA

Hrvatsku kinematografiju u protekloj godini napustio je niz umjetnika, glumci Mira Furlan, Žarko Potočnjak, Saša Anočić, animatori Pavao Štalter i Tomislav Sporiš, redatelj i scenarist Bogdan Žižić, redatelj Bernardin Modrić, dramaturg i scenarist Ivo Štivičić, filmski i TV- montažer Andrija Zafranović te snimatelji i majstor za specijalne efekte Ernest Gregl.

Preminuli su i filmski djelatnici koji su ostavili veliki trag u povijesti domaćega filma, filmska producentica Darija Kulenović Gudan, Nada Pinter, tajnica režije na više od 50 filmova, novinar, publicist, organizator, scenarist i autor namjenskih filmova Duško Popović te nekadašnji urednik filmske redakcije TV Zagreb i publicist Nenad Pata. U cijelom svijetu zbog pandemije bili su otežani uvjeti putovanja i snimanja, s konstantnim testiranjima i posebnim epidemiološkim mjerama u 2021., kao i početkom tekuće 2022. filmaši su se prilagodili pa je i Hrvatska zabilježila drugu najsnažniju godinu snimanja stranih projekata, s potrošnjom koja prelazi 200 milijuna kuna. "Bila je to rekordna godina po broju snimljenih projekata - njih čak 16, a najave snimanja stranih produkcija za 2022. su odlične", poručio je ravnatelj HAVC-a. ■

ENG ***The most watched Croatian movie is Davor and Anđela Rostuhar's documentary*** *Ljubav oko svijeta ("Love Around the World").* ***Last year was one of the best years for Croatian movies at international festivals. Fourteen films were shot in all, with a viewership under the pandemic regime of restrictions of just shy of two million, which is half of the pre-pandemic 2019 viewership. The biggest success was Antoneta Alamat Kusijanović's*** *Murina,* ***which picked up a Camera d'Or prize at the Cannes festival for best debut film across all the official festival sections, which is the highest honour awarded to a film made in Croatia since the country regained its independence.***

Vrh Sljemena i TV toranj

Zelena oaza Zagreba

Tko nije bio na Medvednici, ne može ni naslutiti što je sve na tome naizgled običnome brdu – ona ima i svoje crkve, rudnike, špilje, bunkere, piramide, stubišta, grobove. Gdje? Treba samo upoznati Medvednicu – sve je na svojemu mjestu.

Uredništvo Matice od ovoga broja pokreće serijal "Hrvatske planine". Počevši s Medvednicom, predstavit ćemo detaljno još desetak naših značajnih gora. Kao uvodni prilog temi donosimo tekstove i fotomaterijal istaknutoga hrvatskoga planinarskog publicista i urednika Alana Čaplara, objavljene u njegovoj knjizi "Hrvatske planine", u nakladi Mozaik knjige 2020. godine

Horvatove stube

Tekst i foto: **Alan Čaplar**

Bez obzira na to gdje ste u Zagrebu, kojom ulicom prolazite, uvijek možete vidjeti Zagrepčanima najdražega sugrađanina i prijatelja – planinu Medvednicu. Medvednica sa sjeverne strane bdije nad hrvatskom metropolom, prva pozdravlja njezine goste, prva se ujesen oboji specifičnim šarenilom i zimi se prva zabijeli snijegom. Kojim se god smjerom približavate gradu, uvijek ćete ugledati televizijski toranj na njezinu vrhu, po kojemu je prepoznatljiva. Međutim, tko nije bio na Medvednici, ne može ni naslutiti što je sve na tome naizgled običnu brdu – ona ima i svoje crkve, rudnike, špilje, bunkere, piramide, stubišta, grobove. Gdje? Treba samo upoznati Medvednicu – sve je na svojemu mjestu.

Medvednica se proteže od jugozapada prema sjeveroistoku poput dugačke kralježnice s koje se na obje strane pružaju mnoga šumovita rebra. Među tim rebrima duboko su usječene šumovite doline čijim dnom žubore nebrojeni potočići spuštajući se prema Zagrebu južnom stranom i prema Hrvatskom zagorju sjevernom stranom. Zanimljivo je da je građena pretežno od staroga eruptivnog kamenja zvanog škriljavac, koji je zelenkaste boje. Zna se da je nastala izdizanjem tla pa su njezine padine, pogotovo zagorske, prilično strme, a na njihovu se podnožju pojavljuju termalni izvori, npr. Stubičke toplice, izvori u Sutinskom, pokraj Dubravice u Gornjem Stenjevcu te u zagrebačkom parku Ribnjaku.

KRŠ NADOMAK VELEGRADA

Pomalo je nestvarno to da na Medvednici ima i tipičnih krških pojava. Najviše ih je na zapadnom dijelu, u području poznatom pod imenom Ponikve. Krško podrijetlo te udoline dokazuju i gorski potočići koji poniru na zapadnoj strani u šumi. Vodu koja na Ponikvama poniru nalazimo u špilji Veternici, koja ima mnogobrojna obilježja tipična za špilje u kršu. Izletnicima je posebno zanimljivo i krševito područje Horvatovih 500 stuba na sjevernoj strani Medvednice, u blizini Hunjke, gdje je na malome prostoru nekoliko špilja, jama, škrapa i drugih zanimljivih krških fenomena. Lijepe krške pojave mogu se vidjeti i na

Medvednica iz Lučkog

području Gorščice i Lipe, istočno od najvišeg dijela Medvednice.

Najviši vrh Medvednice je Sljeme. Visok je 1.033 metra, a na njemu su televizijski toranj i vidikovac prema Zagorju. Sljeme je ujedno najpopularnije odredište na Medvednici pa mnogi ta dva naziva, Medvednicu i Sljeme, doživljavaju kao istoznačnice. Ime Medvednica prvi put se spominje u povijesnim izvorima kao Medwenicha 16. studenoga 1242. godine u Zlatnoj buli Bele IV., kojom je Zagrebu darovao posjed u planini. Ime Zagrebačka gora upotrebljava se od 19. stoljeća, u vrijeme apsolutizma, kada su gore dobivale imena po gradovima i naseljima, što je ujedno označavalo šumu u vlasništvu grada.

Da je Medvednica nekad bila obitavalište medvjeda ne svjedoči samo njezino ime, nego i nalaz medvjeđih kostiju u Veternici, špilji na zapadnom dijelu planine. Osim medvjeđih tragova, istraživači su u Veternici pronašli kameni alat kojim su se služili davni preci Zagrepčana. Računa se da je ondje prije 42.000 godina povremeno boravio suvremenik krapinskog pračovjeka (Homo neanderthalensis). Zanimljivo je da su podzemni kanali Veternice dulji od sedam kilometara, po čemu je ta špilja među najduljima u Hrvatskoj. U prošlosti Medvednice posebno mjesto zauzimaju utvrde koje su u srednjem vijeku izgrađene na njezinim istaknutim vrhovima. Dva su grada na krajnjim rubovima Medvednice: Susedgrad na zapadnome i Zelingrad na istočnome, a na sredini planine pogled privlači stari Medvedgrad. Čak ni mnogi Zagrepčani ne znaju da se na Medvednici nekoć kopala srebrna i olovna ruda. Na visini od 800 metara ostaci su rudnika galenita, iz kojeg su u 17. stoljeću grofovi Zrinski pokušavali eksploatirati srebro. U 19. stoljeću francuski emigrant grof Carion pokušavao je vaditi galenit na sjevernoj strani Medvednice, u blizini današnjeg skijališta i donje postaje skijaške žičare. Ti su rudnici danas poznati pod imenom Francuski rudnici. No, posao nije bio isplativ pa su rudarski pothvati kratko trajali i neslavno završili.

Medvedgrad iz zraka

Pomalo je nestvarno to da na Medvednici ima i tipičnih krških pojava. Najviše ih je na zapadnom dijelu, u području poznatom pod imenom Ponikve, a izletnicima je posebno zanimljivo i krševito područje Horvatovih 500 stuba na sjevernoj strani Medvednice, u blizini Hunjke.

ŠUME, POTOCI, IZVORI...

Glavna krajobrazna vrijednost Medvednice su njezine šume, koje poput zelenoga plašta prekrivaju gotovo svu njezinu površinu, no o njima i biljnom pokrovu Medvednice donosimo poseban prilog, odmah nakon ovoga. O svijesti i želji Zagrepčana da što bolje sačuvaju medvedničke šume najbolje svjedoči podatak kako su te šume prvi put zaštićene već 1899. godine, a 1981. čitava je Medvednica proglašena parkom prirode i mnogi njezini lokaliteti su zaštićeni u ranijim i kasnijim godinama kao spomenici prirode. Iako je riječ o velikom području koje zaslužuje pojačanu zaštitu, nju je teško organizirati upravo zbog snažnoga utjecaja milijun-

Sljemenska kapelica

Planinarski dom Grafičar

skoga Zagreba. Bez sumnje, Medvednica je najposjećenija i najpopularnija hrvatska planina.

Medvednica obiluje potocima i izvorima. Oborinske vode brzo se slijevaju, ovisno o nagibu i sastavu terena, te završavaju brzo u rijekama Krapini i Savi. Na škriljavcima koji su nepropusni vode je više i javljaju se izdašni izvori. Izvori Medvednice općenito su skromnoga kapaciteta, ali ima ih mnogo. Glavnina izvire na visinama iznad 750 metara i u pošumljenim područjima. Potoci Medveščak, Kraljevac, Zelengaj i Jelenovac, spuštajući se niz južne padine Medvednice, dopiru u samu gradsku jezgru. U dolini potoka Medveščaka snažan je izvor i poznato izletište Kraljičin zdenac. Na medvedničkim potocima bilo je nekad mnoštvo vodenica, mlinova, pilana, a na blagim obroncima stanovnici su se oduvijek bavili poljodjelstvom, vinogradarstvom i voćarstvom. U podnožju Medvednice je i nekoliko toplih izvora različite kvalitete i izdašnosti (Stubičke Toplice, Zelina, Gornja Dubravica). Nastali su na rasjedima, na kojima voda zagrijana u dubini zemlje, prolazeći kroz karbonatne stijene, izbija na površinu. Svakoga ljubitelja prirode oduševit će i mjesta na kojima se na sljemenskim vodotocima pojavljuju slapovi. Najveći je slap Sopot na Vrapčanskom potoku, koji je visok devet metara. Manjih slapova i slapića na tom i na drugim potocima toliko je da ih nije moguće sve prebrojiti.

Činovnička livada

Medvednica, u odnosu prema okolnim nizinskim krajevima, ponaša se kao "otok" u klimatološkim uvjetima, s više oborina, nižim temperaturama, po trajanju i količini snježnog pokrivača. Kad je riječ o godišnjem hodu oborina, Medvednica ima obilježje kontinentalnog režima s maksimumom oborina u toplom dijelu godine, od travnja do rujna. Upravo u to doba, ljeti, na Medvednici se može naći osvježenje jer su temperature mnogo ugodnije nego u usijanoj nizini ispod planine. Srednja godišnja temperatura zraka na Medvednici je 6,2 °C, a u Zagrebu 11,4 °C. Srednja temperatura ljetnih mjeseci u prosjeku je 6 °C niža nego u Zagrebu.

NAŠA NAJPOPULARNIJA PLANINA

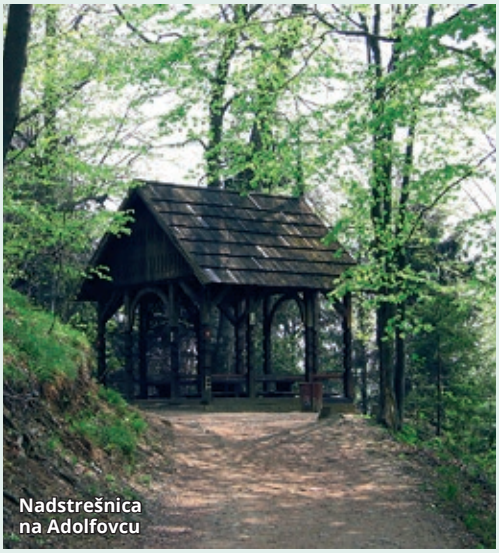
Zbog blizine grada, ali i ljepote, Medvednica je već više od stotinu godina vrlo popularno izletničko i planinarsko odredište. Već 1870. skupina zagrebačkih građana podignula je drvenu piramidu na njezinu vrhu koja je služila kao vidikovac. U to vrijeme općenito se po-

čeo razvijati interes za planinarenje, a ubrzo je 1874. godine osnovano Hrvatsko planinsko družtvo (HPD) u Zagrebu. Prva drvena piramida nakon nekoliko godina je dotrajala pa je već 1877. na istome mjestu sredstvima HPD-a, prema nacrtu poznatoga zagrebačkog arhitekta i urbanista Milana Lenucija, napravljena nova, osam metara visoka drvena piramida. Godine 1878. na Sljemenu je HPD uredio planinarski dom – takozvanu Gradsku kuću. Bio je to prvi planinarski dom na jugoistoku Europe, poslije poznat pod imenom Tomislavov dom.

Danas je na Medvednici petnaest planinarskih domova. Najpopularniji su "Ivan Pačkovski" na Puntijarki, Grafičar, Risnjak, Runolist i Hunjka. Do svakoga od njih, a i do drugih odredišta na Medvednici, vode pješačke staze označene planinarskim markacijama. Popularni su usponi od posljednje tramvajske postaje u Gračanima (Dolje) kroz tunel na Hunjku i Puntijarku ili od pretposljednje postaje lijepo izvedenim Leustekovim putom preko Adolfovca na Sljeme. Na Medvednici ima još sedamdesetak putova, koji se razlikuju po duljini i težini uspona. Sve to čini mrežu planinarskih putova ukupno dugačkih 500 kilometara. Dakako, tu je i mnogo neoznačenih staza i stazica, iz svakoga gradskog ili prigradskog naselja po nekoliko. Osobito je zanimljiv pješački tunel u Dolju, zamišljen kao dio prometnice koja je trebala povezati Zagorje s gradskim središtem Zagreba. Cesta nije dovršena, od gradnje drugoga tunela se odustalo, a izgrađeni tunel dobio je svoju svrhu kao jedinstven pješačko-planinarski tunel. Na njegovu južnom portalu gotovo se svakodnevno mogu vidjeti planinari i penjači koji uvježbavaju raznovrsne penjačke vještine. Oni koji ipak traže veće penjačke izazove penju se na stijeni zvanoj Gorsko zrcalo u blizini Markuševečke Trnave.

Poučna staza Bliznec

Danas je na Medvednici petnaest planinarskih domova do kojih vode pješačke staze označene planinarskim markacijama u ukupnoj duljini od 500 km. Dakako, tu je i mnogo neoznačenih staza i stazica, iz svakoga gradskog ili prigradskog naselja po nekoliko.

Nadstrešnica na Adolfovcu

SKIJAŠKI CENTAR

Unatoč razmjerno maloj nadmorskoj visini, Sljeme je i popularno skijaško središte. Tradicija zimskih sportova na Medvednici dulja je od pola stoljeća. Prošlo je već više od 85 godina otkako je 1934. na Sljemenu uređena skijaška skakaonica. Prosijecanjem šume poslije Drugoga svjetskog rata napravljeni su današnji skijaški spustovi, a skijanju je osobito pogodovala gradnja prve skijaške žičare 1950. godine. Otada do danas skijaša na Medvednici sve je više, a posljednjih godina ondje se održavaju i natjecanja Svjetskoga skijaškog kupa.

U povijesti Medvednice posebno poglavlje pripada nekadašnjoj žičari. Ona je bila puštena u promet 1963., a prestala je s radom 2007. Po duljini trase od četiri kilometra s jednim pogonom sljemenska žičara bila je najdulja takva žičara u Europi. Na početku 2019. započela je izgradnja nove, modernije i brže žičare čije se puštanje u rad očekuje sljedećih tjedana. ■

ENG ***Anyone that has never been on Medvednica will be surprised at what this seemingly ordinary mountain has to offer: churches, mines, caves, bunkers, pyramids, staircases, and graves. To find it all requires only visiting the various locations. Medvednica runs southwest to northeast like a long spine from which many wooded foothills extend like ribs to both sides. Dividing these foothills are deep wooded ravines through which many streams descend towards Zagreb to the south and the Zagorje region to the north. At 1,033 metres the highest peak on Medvednica is Sljeme, with its television tower and viewpoints facing towards the Zagorje region. Sljeme is also the most popular destination on Medvednica, and many confuse the names, referring to the mountain both as Medvednica and Sljeme. Without a doubt, Medvednica is the most visited and popular Croatian mountain. Medvednica now offers fifteen hiking lodges and some 500 kilometres of marked hiking trails.***

Planina zaštitnica

Zagrebačka gora, Medvednica, uzoran je primjer planine zaštitnice. Ona je topli šal grada Zagreba koji ga štiti od hladnih, sjevernih vjetrova čineći gradsku mikroklimu osobito ugodnom, ali je predstavljala i djelotvornu zaštitu od nedostataka ljudske naravi.

Zagreb noću, s Medvednice (Foto: Alan Čaplar)

Tekst: **Marin Knezović**

Za mnoge, planina je tek puka prepreka, smetnja na putu, zapreka tijeku ljudi i dobara. Zar ne bi svijet bio jednostavniji, brži, produktivniji bez tih prkosećih uzvišenja? Pri tome se zaboravlja kako su planine izvor mnogih dobara bez kojih bi život bio nezamisliv. Među njihovim rebrima nastaju velike rijeke, čuvaju se dragocjene rude, a probrano drveće čini njihov pokrov. Jedna osobina planina osobito se često zanemaruje, a to je njihova zaštitnička uloga.

Zagrebačka gora, Medvednica, uzoran je primjer planine zaštitnice. Ona je topli šal grada Zagreba koji ga štiti od hladnih, sjevernih vjetrova čineći gradsku mikroklimu osobito ugodnom. Medvednica nije bila samo zaštita od meteoroloških hirova. Ona je predstavljala djelotvornu zaštitu od nedostataka ljudske naravi i mržnje među ljudskim skupinama.

Utroba planine od davnina pruža sigurnost ljudskim zajednicama. Velika špilja Veternica na zapadnome rubu Medvednice od vremena neandertalaca do rimskog doba osiguravala je pribježište prvo životinjama, a zatim ljudima. Ostaci kostiju u mnogobrojnim slojevima pećinskog poda pričaju o fantastičnim vrstama koje su nekada prebivale na obroncima planine kao što su planinski lav, hijena, dlakavi nosorog i prije svega golemi, pretpovijesni medvjed. Mnoštvo njegovih lubanja pronađenih u Veternici dalo je povoda nekim istraživačima da u tome vide tragove obožavanja toga velikog sisavca i njegovih stvarnih i zamišljenih moći od drevnih ljudi.

Za Zagreb, najveći hrvatski grad, moglo bi se reći kako je dar Medvednice. Krajem zadnjega ledenog doba rijeka Sava tekla je uz sam rub planine. Siloviti planinski potoci postupno su gurali rijeku prema jugu. Naplavine s planinskih obronaka stvorile su područje na kojem je nastao suvremeni grad. U doba mira naselje se spuštalo prema rijeci, a tijekom velikih ljudskih sukoba stanovništvo je stoljećima tražilo utočište pod skutima Medvednice.

Ostaci kostiju u mnogobrojnim slojevima poda špilje Veternice pričaju o fantastičnim vrstama koje su nekada prebivale na obroncima planine kao što su planinski lav, hijena, dlakavi nosorog i prije svega golemi, pretpovijesni medvjed.

UTVRDA KUZELIN

Tako je na njezinim padinama, na današnjem Griču, nastalo jedno od najvećih naselja iz željeznog doba na području sjeverne Hrvatske. Pred naletima Rimljana u I. st. pr. Kr. lokalni Kelti ogradili s ga zidom od divovskog kamenja. "Rimski mir", Pax Romana, stabilnost i razmjerno obilje velike sredozemne civilizacije značilo je udaljavanje od planine i organiziranje naselja u blizini rijeke Save – Andautonije. Napadi barbara u kasnoj antici ponovno upućuju ljude prema Medvednici. Na istočnim obroncima planine gradi se utvrda Kuzelin u koju se naseljava stanovništvo, ugroženo pljačkama došljaka.

Rani srednji vijek dovodi nove stanovnike, Slavene, Hrvate, no i oni svoja naselja grade na obroncima Medvednice. U VII. st., na Griču, na mjestu naselja iz željeznog doba, nastaje velikim zemljanim zidom utvrđeno prvo hrvatsko naselje. Ipak, gradnja utvrda na planini svoj procvat doživljava u XII. st. kada Tatari 1242. pustoše sjever Hrvatske, a kao jedina suvisla obrana od divljih hordi iz azijskih stepa pokazale su se snaž-

Nedavno obnovljeni Medvedgrad
(Foto: Željko Rupić)

ne tvrđave na uzvisinama. U očekivanju novoga mongolskog napada na obroncima Medvednice Grič se utvrđuje kamenim zidovima i kulama. Duž cijele planine grade se velike utvrde poput Susedgrada, Medvedgrada, Zelingrada, Kladeščice, Kuzelina, Blaguše, Tepčine špice, Kamenice, Grohota, Psara...

Medvednica je veliki bunker koji čeka napad iz hladnih, sibirskih stepa. Do njega na kraju nikada nije došlo. To ne znači kako se iz Azije nije pojavila nova prijetnja pred koju će naša planina stati kao veliki štit. Od polovice 14. st. iz Male Azije počinje prodor Turaka na jugoistok Europe. U 16. st. Turci su zaprijetili samom opstanku Hrvatske i njegova stanovništva. Mnoštvo ljudi koji su izbjegli iz krajeva koji su Turci zauzeli ili opustošili traže i nalaze utočište iza širokih ramena Medvednice. Do tada prilično slabo naseljeno područje Hrvatskog zagorja naselilo se mnoštvom svijeta i do danas je ostalo jedno od najgušće naseljenih područja Hrvatske. Mnogobrojne utvrde na Medvednici iz srednjeg vijeka sada se modernizirаju i dodatno utvrđuju i planina postaje glavna zaštita, a Sava i močvare između rijeke te velikim zidinama utvrđena planina pokazali su se Turcima teško svladivom preprekom.

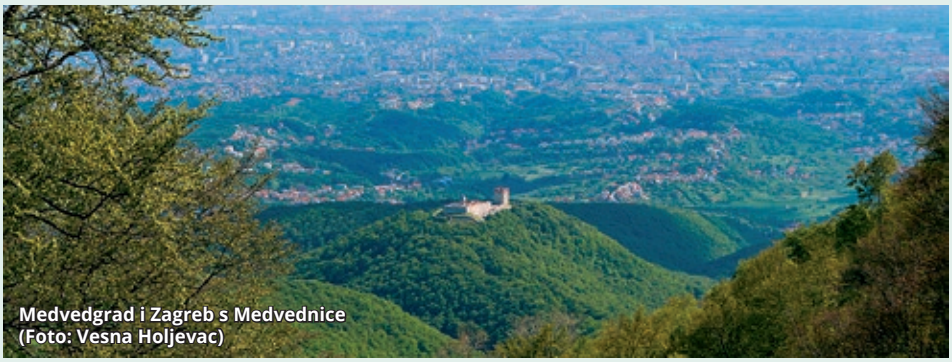
LJEČILIŠTE BRESTOVAC

Mnogobrojne utvrde na Medvednici, kao i u slučaju mongolske invazije, nisu nikad bile izravno ugrožene. Turci ih nikada nisu napali. One su se pokazale dostatnima već kao sredstvo odvraćanja. Doduše, 1593. na obroncima Medvednice skupila se velika kršćanska vojska spremna tu dočekati napad turskih četa Hasan-paše Predojevića, ali do odlučne bitke za planinu i Hrvatsku ipak nije došlo. Prethodnica kršćanske vojske pod banom Tomom Bakačom porazila je Hasan-pašu pokraj nedalekog Siska, a turska sila utopila se u nabujaloj rijeci Kupi.

Mnogobrojne utvrde na Medvednici, kao i u slučaju mongolske invazije, nisu nikad bile izravno ugrožene. Turci ih nikada nisu napali. Doduše, 1593. na obroncima Medvednice skupila se velika kršćanska vojska spremna tu dočekati napad turskih četa Hasan-paše Predojevića, ali do bitke nije došlo.

Opadanje turske opasnosti značilo je i slabljenje zaštitničke uloge Medvednice. Stari srednjovjekovni gradovi na nepristupačnim strminama više nisu poželjni ni kao stanovi ni kao obrambeni objekti. Planina krije slojeve željeza, ugljena, cinka, srebra, olova. Sve do druge polovice 20. st. pokušavaju se gospodarski iskoristiti minerali iz trbuha Medvednice, no na kraju se uvijek pokazalo kako su tragovi ruda više dražili nade rudarskih poduzetnika nego što su bili gospodarski isplativi.

Time je zaštitnička uloga Medvednice posve zamrla? Ne baš. Od druge polovice 19. st. planina postaje zaštitnica zdravlja ljudi koji je posjećuju ili na njoj borave. Gora je nudila nadu u ozdravljenje od strašne tuberkuloze svojim svježim zrakom i osunčanim padinama pa tako tu nastaju lječilišta poput Brestovca. Planina je utočište tisućama izletnika od napetosti sve užurbanijega gradskog života. Grad Zagreb od 19. st. postupno otkupljuje parcele zemljišta u planini kako bi zaštitio Medvednicu od pretjeranog iskorištavanja i kako bi ona mogla i dalje štititi grad pod svojim nogama. ■

Medvedgrad i Zagreb s Medvednice
(Foto: Vesna Holjevac)

ENG ***Mount Medvednica, at the foot of which Zagreb lies, is an exemplary case of a protective highland. It curves around the city like a warm scarf, protecting it from the chill of the northerly wind, making the city's microclimate quite pleasant. Medvednica did not serve only to protect from inclement weather; it was also an effective shield against the dark side of human nature. The many fortifications dotting the mountain, like Susedgrad, Medvedgrad, Zelingrad, Kladeščica, Kozelin, Blaguša, Tepčina špica, Kamenica, Grohot, and Psar, as was the case during the Mongol incursion, were never directly threatened. They were also never attacked by Ottoman forces. A large army was mustered at the foothills of Medvednica in 1593 under a Christian banner, ready to repel an incursion by the Ottoman forces of Hasan Pasha Predojević, but in the end the forces did not clash. In the Veternica cave there are many layers of bone remains that indicate the presence of the various species that once inhabited the slopes of this mountain, including the mountain lion, hyena, woolly rhinoceros, and the massive prehistoric bear.***

Bukva - Fagus sylvatica na Medvednici

Tekst: **Darko Mihelj** Foto: **Dalibor Vladović i Darko Mihelj**

Prirodno bogatstvo nadohvat ruke

Prema nekim istraživanjima flora Parka prirode Medvednica ima 1205 vrsta, dok šire područje ima 1438 vrsta tzv. vaskularne flore (papratnjače i biljke sjemenjače). Među njima ima velik broj vrsta koje su ugrožene ili su zbog nekog razloga zaštićene.

Medvednica čija je površina 240 četvornih kilometara nije visoka planina, najviši vrh Sljeme visok je 1033 metra, no njezina flora još uvijek je bujna i raznolika bez obzira na mnogobrojne čovjekove zahvate u prirodi. Stoga nije čudno da je od 1981. godine dio Medvednice ili Zagrebačke gore zaštićen kao park prirode. S obzirom na to da flora Hrvatske ima 5148 vrsta i podvrsta vaskularnih biljaka zajedno, ispada da na području Zagrebačke gore raste gotovo 30% vrsta od ukupne hrvatske flore.

Republički zavod za zaštitu prirode 1963. godine proglašava na Medvednici osam posebnih rezervata šumske vegetacije: Bliznec - Šumarev grob, Markovčak - Bistra i Rauchova lugarnica - Desna Trnava (dobro očuvana šuma bukve i jele), Gračec – Lukovica - Rebar (sa specifičnom termofilnom šumom hrasta medunca i crnoga graba), Mikulić potok - Vrabečka gora te Pušinjak - Gorščica značajni zbog brdske bukove šume (općenito su bukve na Medvednici jako dobro razvijene kao izrazito ravna i uspravna stabla za razliku od npr. bukve na Velebitu ili Gorskom kotaru koja je pod jakim utjecajem atmosferilija često savijena), Babji zub - Ponikve i Tusti vrh - Kremenjak zaštićeni su zbog dobro očuvanih šuma hrasta kitnjaka i bukve.

Rod **božura** zastupljen je s dvije vrste koje su gotovo ugrožene (sve vrste božura u Hrvatskoj su strogo zaštićene): **ljekoviti božur** je zeljasta biljka okruglih stabljika. Cijela biljka je otrovna, posebice cvjetovi. **Planinski božur** cvate u svibnju i lipnju.

Bumbarova kokica - Ophrys fuciflora

Hrvatski klinčić - Dianthus giganteus ssp. croaticus

Na Medvednici se nalaze i dva značajna krajobraza – Goranec, gdje se brda sa šumskom vegetacijom izmjenjuju s kultiviranim površinama i manjim naseljima te Lipa-Rog gdje se izmjenjuju šumske površine s brdskim livadama bogate flore.

Bazgina kukavica - Dactylorhiza sambucina

Cretna breza odlično podnosi močvarno tlo. Kritično je ugrožena vrsta. Ovo listopadno stablo može narasti do 20 metara visine. Plod je okriljeni oraščić, a ugljen od drva ove vrste koristi se za izradu crnog pigmenta za tintne pisače.

Karakteristična je biljka svijetlih staništa na kiselim i hranjivima bogatim tlima. **Kitaibelova režuha** je endemična zeljasta trajnica iz porodice krstašica.

Ljetni gorocvijet je ugrožena vrsta. Ova jednogodišnja zeljasta biljka uspravne je stabljike i cvate od svibnja do srpnja crvenim cvjetovima. Otrovna je biljka i često od nje stradavaju konji i svinje, a rjeđe goveda i ovce. Iako sadrži slabu koncentraciju srčanih glikozida, ovaj gorocvijet može biti opasan i za čovjeka.

Od ljiljana na Medvednici rastu sljedeće osjetljive vrste: **kranjski ljiljan** na gorskim i planinskim livadama u području hrastovih i bukovih šuma od 380 do 730 m/nm. Prijete mu iskapanje lukovica, sabiranje i sukcesija travnjaka u šumu. Ilirsko-balkanski je florni element. **Ljiljan zlatan** je zeljasta trajnica koju nalazimo na svježim, hranjivim i kiselim tli-

Kavkaski divokozjak - Doronicum orientale

Ljekoviti božur - Paeonia officinalis

Ljučasti šiljorep - Limodorum abortivum

ma u području listopadnih šuma te na brdskim i gorskim livadama, od nizina do planinskog pojasa.

Od strogo zaštićenih **šiljeva** za Medvednicu su zabilježene ove vrste kao jednogodišnje i osjetljive vrste: **Smeđi šilj** raste uz različite vodotoke gdje joj prijeti isušivanje ili regulacija obala. Cvjeta od srpnja do rujna. Indikator je jako svijetlih, slabo kiselih i vlažnih staništa.

Tamnocrveni kukurijek je endemična vrsta. Ova zeljasta trajnica i geofit (ima podzemnu stabljiku) može cvjetati već u veljači, češće od ožujka do travnja. U Hrvatskoj je najčešći u sjeverozapadnoj Hrvatskoj.

Trožilna žiška ugrožena je vrsta ponajprije zbog nestanka staništa na kojima raste – pretvaraju se ili u oranice ili se na njima zapušta košnja ili se potpuno zapuštaju pa na njima počinje rasti grmlje i drveće.

Velika šumarica je rijetka i kritično ugrožena vrsta. Za razliku od obične šumarice ima velike cvjetove. Cvate u kasno proljeće ili rano ljeto.

Waldsteinova režuha ili **šumska režuha** je endemična trajnica bijelih latica čija staništa idu od nizina pa sve do gorskog pojasa kontinentalnih krajeva.

Crvena vratiželja je gotovo ugrožena vrsta. Ističe se svojim crvenim cvjetovima od svibnja do srpnja na termofilnim livadama ili šumama.

Jesenski zasučak je u cvatu relativno kasno, u rujnu i listopadu. Raste na suhim livadama i pašnjacima.

Kokice su trajnice i osjetljive vrste, a ugrožene su prirodnom sukcesijom i napuštanjem travnjaka. Od sedam vrsta kokica zabilježenih za Zagrebačku goru spominju se ovdje: **bumbarova kokica** je stanovnik suhih travnjaka, prorijeđenih crnogoričnih i hrastovih šuma. Vrlo je polimorfna vrsta tj. pojavljuje se u velikom broju oblika, a često i hibridizira. **Muhina kokica** raste u svijetlim i bjelogoričnim šumama te travnjacima. Biljka je indikator za polusjenovite položaje, bazična i siromašna tla. Cvjeta u svibnju i lipnju. Ovu kokicu ubrajamo u europski florni element. **Paukolika kokica** je europsko-mediteranska biljka. Cvjeta od travnja do lipnja na padinama izloženim suncu.

Od desetak vrsta medvedničkih **kruščika** ovdje se spominju **endemič-**

Velelisna, širokolisna lipa ili Gupčeva lipa zaštićena je kao spomenik prirode na zagorskoj strani Medvednice. Posebno su zaštićena kao spomenici prirode pojedinačna stabla **tise** pokraj Horvatovih stuba i na Šupljaku. Upravo se na području Horvatovih stuba razvila specifična zajednica **velelisne lipe i tise**. Takvu rijetku termofilnu šumsku biljnu zajednicu nalazimo u sjeverozapadnoj Hrvatskoj i sjevernom dijelu Gorskog kotara na strmim, sjevernim, plitkim skeletnim tlima.

Planinski jaglac

Trozubasti kaćun - Orchis tridenta

Na Medvednici nalazimo nekih sedam vrsta klinčića – svi su u hrvatskoj flori strogo zaštićeni, od kojih se ovdje navodi hrvatski klinčić kao osjetljiva zeljasta trajnica. Raste na brdskim travnjacima u zajednici s kalničkom šašikom. Najviše je ugrožen sakupljanjem zbog ljepote cvjetova. Cvjeta u svibnju. Ilirsko-balkanski je endem.

na kruščika koja je zabilježena pokraj Gornjeg Vrapča. **Sitnolisna kruščika** raste na siromašnim i sjenovitim mjestima u šumama. Posjeduje karakterističan miris po vaniliji. Cvjeta od lipnja do srpnja. **Tamnocrvena kruščika** je stanovnik termofilnih šuma i šikara. Cvjeta u isto vrijeme kao i sitnolisna.

Od kukavica na Medvednici nalazimo: **kukuljičastu kukavicu** i **širokolisnu kukavicu** koje su ugrožene vrste. **Kukuljičasta kukavica** općenito raste na vlažnim livadama, na bazičnim tlima. Cvjeta od svibnja do sredine srpnja. **Širokolisna kukavica** je ugrožena fragmentacijom i odvodnjavanjem staništa jer raste na vlažnim livadama. Uz ove dvije, u floru Medvednice zabilježene su i **pjegava kukavica** i **bazgina kukavica**. **Pjegava kukavica** prepoznaje se po listovima prekrivenim tamnosmeđim mrljama. Cvjetovi mogu biti bijele, ružičaste ili bjelkaste boje. Cvjeta u lipnju i srpnju. **Bazgina kukavica** cvjeta u travnju i svibnju. **Ljubičasti šiljorep** cvate od travnja do lipnja u termofilnim hrastovim šumama i šikarama. Pripada tzv. saprofitskim kaćunima jer nema pravih zelenih listova. **Mrežasti vranjak** stanovnik je suhih, brdskih livada i svijetlih šuma, ali može rasti i na vlažnim, kiselim humusnim tlima. Cvjetovi koji cvjetaju u lipnju i srpnju mirišu na vaniliju. S obzirom na to da dolazi na raznolikim staništima, ovaj vranjak nije previše ugrožen. **Zeleni šupljojezik** cvjeta od svibnja do srpnja. Na travnjacima planinskih područja dobar je pokazatelj siromašnih i kiselih tla.

Kavkaski divokozjak je gotovo ugrožena vrsta glavočike. Za razliku od austrijskog divokozjaka koji je viša biljka, ova je biljka niža. Cvate u rano proljeće, a lokalitet na Medvednici je njegovo najzapadnije nalazište. Prije svega, ta biljka raste u jugoistočnom dijelu Europe.

Alpski ili planinski jaglac na Medvednici raste na vapnenačkim stijenama istočnog dijela Medvednice. Ova biljka iz porodice jaglaca stanovnik je planinarskih lanaca srednje Europe. Naziv vrste *auricula* odnosi se na oblik listova koji nalikuju uhu. ■

Posebna skupina koja je na Medvednici zastupljena s gotovo četrdesetak vrsta su orhideje ili kaćuni. U Hrvatskoj su svi kaćuni strogo zaštićeni. Na Zagrebačkoj gori svijet kaćuna posebice je zastupljen na njezinu istočnom dijelu, na livadama oko Lipe-Rog ili ispod nje i dalje istočno do Zelinske gore.

ENG ***Few cities, not only in Croatia, but also on a global scale, have the proximity of a mountain that provides protection on the one hand, and on the other hand is a boon to enjoy recreation. Medvednica is not a high mountain (its highest peak Sljeme is 1033 m high); it does not have that raw beauty of the Dinarides and the massifs of the highest parts of the Alps, but with its easy accessibility it is ideal for resting the mind and body after a hard week. After all, the author of these lines often wore hiking boots after work and enjoyed a late afternoon stay in the mountains, even during the week. The vegetation of Medvednica and its flora are still lush and diverse, despite many human interventions in nature. It is therefore not surprising that since 1981 part of Medvednica or Zagrebačka gora has been protected as a nature park. In its mountain bosom, this mountain hides many interesting in appearance or rare, protected or endangered species of plants. The flora of the wider area of Medvednica numbers 1438 species, so since the flora of Croatia numbers 5148 species and subspecies of vascular plants together, it turns out that in the area of Zagrebačka gora grows almost 30% plant species of the total Croatian flora. This is certainly a very objective reason that during our visits to Medvednica we treat it with worthy respect, preserving this beauty for future generations exclusively on the memory cards of our mobile phones, cameras and camcorders.***

Ambiciozni planovi Matice hrvatske digitalnog doba

Božidar Petrač, Mario Jareb, predsjednik MH Miro Gavran, Ivica Nuić, Marijo Dominiković i Dubravka Oraić Tolić prigodom promocije novog programa rada Matice hrvatske, 10. I. 2022.

U godini kada obilježava 180 godina djelovanja, Matica hrvatska najavljuje niz novosti u radu, uključujući veću dostupnost njezinih bogatih kulturnih sadržaja u otvorenome internetskom pristupu

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **MH**

Novo vodstvo Matice hrvatske na čelu s predsjednikom Mirom Gavranom ovih dana odlučno je krenulo u modernizaciju te naše najstarije ustanove u kulturi. Danas Matica broji više od 4.000 članova koji djeluju u 123 ogranka u zemlji i inozemstvu. Privlačenje mlade publike, veća aktivnost i vidljivost u europskome kulturnom krajoliku te jače povezivanje s gospodarstvenicima osnovne su smjernice rada Matice hrvatske, koja će svoj jubilarni rođendan proslaviti u veljači svečanim koncertom u Hrvatskome narodnom kazalištu u Zagrebu, saznali smo na Matičinoj konferenciji za medije. Podsjetimo, dana 10. veljače Matica hrvatska slavi 180 godina, od dana kada ju je kao Maticu ilirsku osnovao grof Janko Drašković 1842. godine. Pomalo uspavanu ljepoticu odlučio je probuditi i modernizirati novi predsjednik. "Formirali smo radnu skupinu za izradu nacrta zakona o hrvatskome jeziku, odmah smo krenuli u pokretanje internetskog *podcasta* i 25. siječnja krećemo s tribinama *Sučeljavanje u Matici hrvatskoj* jer želimo jedan dinamičan dijalog o svim ključnim temama za naše društvo. Prvo sučeljavanje, koje se može i virtualno pratiti, propituje uvođenje eura u Hrvatsku, a u raspravi sudjeluju istaknuti poslovni ljudi kao što su Damir Zorić, Mladen Vedriš. Drago Jakovčević i Ljubo Jurčić. Slijedit će tribine *Demografska perspektiva Hrvatske*, *Sigurnosni aspekt migrantske krize*, *Etika i pandemija*, *Prijepori oko gradnje hidrocentrale Kosinj*, *Položaj Hrvata u Bih* i slično", istaknuo je novi predsjednik Matice hrvatske Miro Gavran. Važna novost u djelovanju MH jest i dodatan način financiranja u kulturi. "Otvaramo Maticu hrvatsku prema gospodarstvu, potičući kulturnu industriju. Ja

Hrvatski tjednik **izlazi na vrhuncu Hrvatskog proljeća, u trenutku kada jedan od Matičinih dužnosnika izjavljuje vjerojatno najupečatljiviju sintezu tadašnjega političkog i općeg stanja u Hrvatskoj - misao da je Matica sa svojim zahtjevima tri koplja ispred hrvatskoga partijskog vodstva, a hrvatski narod šest kopalja ispred Matice.**

vas iz prve ruke mogu izvijestiti da s našim zlatnim, srebrnim i brončanim donatorima, ovisno o visini iznosa koji će donirati, imamo vrlo dobra iskustva", najavio je gospodarski tajnik MH Ivica Nuić na medijskoj konferenciji održanoj 10. I. 2022.

KAPITALNE EDICIJE

Nekada kultna knjižara u Matičinoj ulici trebala bi ponovno postati mjesto živog susreta, a u Matičinoj nakladi trebali bi se sve više čitati i suvremeni autori. Jubilarna godina donosi niz projekata. "Jedan nakladnički pothvat koji ulazi u završnu fazu jest 7. svezak edicije *Povijest Hrvata*, a to su Matična kapitalna izdanja", naglasio je potpredsjednik MH Mario Jareb. Klikni: https://www.matica.hr/knjige/. "Izbor iz Matoševih putopisa i feljtona doći će pred čitatelja 21. stoljeća budući da je njegova i politička i kulturna misao aktualna", poručila je akademkinja Dubravka Oraić Tolić, potpredsjednica MH. Novo vodstvo omogućit će, kako je najavljeno na konferenciji, veću vidljivost ogranaka u zemlji, kao i onih inozemnih - od Vancouvera do Pečuha i Mostara. Uz predsjednika Miru Gavrana, novu upravu čine potpredsjednici Mario Jareb, Dubravka Oraić Tolić i Damir Zorić, a glavni tajnik je Marijo Dominiković, dok je gospodarski tajnik Ivica Nuić, a književni tajnik je Božidar

Online Bibliografija digitaliziranog Hrvatskog tjednika i e-knjiga S. Damjanovića i Z. Lukića: "Matrix Croatica 1842 - 2017" / "Matica hrvatska (1842 - 2017)".

Petrač. Priređivat će se književne promocije i predavanja umjetnika Matičinih aktivista na fakultetima diljem zemlje radi privlačenja mlađe publike, a obogaćivat će se i internetski sadržaji na web portalu MH. Zaguglaj: https://www.matica.hr/. Sve su to ciljevi s kojima je novo vodstvo ambiciozno krenulo u jubilarnu 180. godinu Matice hrvatske. U poboljšanje rada mrežnih stranica odmah smo se uvjerili jer je već ovih dana objavljena bibliografija s 33. digitaliziranog broja kultnoga najtiražnijega *Hrvatskog tjednika* svih vremena, uključujući i zadnji zabranjeni broj, kako bi taj izniman periodičnik bio dostupan svima koji žele više znati o vizionarskim narativima hrvatske inteligencije i prvim perima Hrvatskog proljeća, koje je Udba SFRJ-a nakon sloma toga reformističkog pokreta otjerala ili na robiju ili u emigraciju diljem svijeta, ali i okrutno ih ubijala na pariškim pločnicima gdje je primjerice ugašen život slavnoga publicista Ante Brune Bušića 16. listopada 1978. godine. Klikni: https://www.matica.hr/knjige/hrvatski-tjednik-1971-1372/. Književni tajnik Božidar Petrač najavio je izlazak izabranih djela Vesne Parun i Slavka Kolara, koji će biti objavljeni u ediciji *Stoljeća hrvatske književnosti*, koja među plejadom naših klasika već ima ubaštinjene antologijske pisce iz emigracije poput Antuna Nizetea, Antuna Bonifačića i Viktora Vide. Matica hrvatska danas u središnjici u Zagrebu djeluje u 20 odjela. Jubilej prati i prigodna poštanska marka. Želite li doznati kako je Matica hrvatska nadživjela pet država, odnosno geopolitičkih jedinica u čijem je sastavu bio hrvatski narod na vremenskoj okomici od gotovo dva stoljeća, prije osamostaljenja Republike Hrvatske, preuzmite i pročitajte besplatnu elektroničku knjigu na Matičinim mrežnim stranicama pod naslovom *Matica hrvatska (1842-2017) / Matrix Croatica 1842-2017,* koju su zajednički napisali akademik Stjepan Damjanović i Zorislav Lukić, bivši Matičin predsjednik i glavni tajnik prigodom prethodne okrugle godišnjice.

Poveznica: https://www.matica.hr/media/uploads/knjige/matrixcroatica_by_damjan-lukic_bkm.pdf ■

Matrix Croatica In The *Journal of Craotian Studies*

In conversation with Matrix's staff (Stjepan Damjanović ana Zorislav Lukić), Matica compatriots and friends from Canada and the United States expressed their desire for a comprehensive text to present Matrix Croatica to both Croatian emigrants and their American friends alike, to be published in the *Journal of Croatian Studies* - this text was, of course, to be in the English language. Read it please article by Stjepan Damjanović and Zorislav Lukić: https://www.pdcnet.org/jcroatstud/content/jcroatstud_2018_0050_0010_0110.

In 2017, Matrix Croatica (Croatian: Matica hrvatska) celebrated the 175th anniversary of its founding in numerous ways, both through celebration and work. That year, many texts were written on the oldest national cultural institution, attempting to show that Matrix Croatica saw culture as more than just books, periodicals, concerts, or art exhibitions - it saw culture as a relationship towards people and their creativity. It treated its members, authors, and collaborators with the utmost respect, respecting all of the cultural gifts through which they enriched the lives of others in Matrix Croatica's publishings. Matrix sought to be a place where a synergy of various talents would be realised, a place to strive for knowledge and beauty. Matrix spread the belief that culture protects human fragility; it entreated us not to spread darkness around ourselves, but rather for each of us to light our own candle, however small, to help Croatia live and continue to live better.

Now at the 180th anniversary MC, read the book, please: https://www.matica.hr/media/uploads/knjige/matrixcroatica_by_damjan-lukic_bkm.pdf

Zaklada HAZU dodijelila *Književnu nagradu Stipana Bilića Prcića* Luciji Ljubić

Lucija Ljubić šesta je dosadašnja dobitnica ove nagrade, čiji su laureati dosad bili ugledni književnici Milko Valent, Anka Žagar, Helena Sablić Tomić, Julijana Adamović i Borben Vladović

Tekst: **Marijan Lipovac** Foto: **Hina**

U palači Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti održana je nedavno, točnije 13. XII. 2021., svečana dodjela Književne nagrade Stipana Bilića Prcića koju dodjeljuje Zaklada HAZU iz fonda koji joj je ostavio taj hrvatski iseljenik s polustoljetnom bečkom adresom. Ovogodišnja dobitnica je teatrologinja Lucija Ljubić za knjigu "Od prijestupnice do umjetnice" u kojoj je sustavno opisan i protumačen fenomen ženskog izvođačkog iskustva u hrvatskom glumištu i u njegovu užem kulturnom, društvenom,

Lucija Ljubić, akademik Zvonko Kusić, akademik Pavao Pavličić i tajnica HAZU Sara-Sanela Butorac na dodjeli Književne nagrade Stipana Bilića Prcića, HAZU, Zagreb

Laureatkinja književne nagrade Stipana Bilića Prcića teatrologinja Lucija Ljubić

političkom i uopće javnom okruženju. Nagradu su uručili predsjednik Upravnog odbora Zaklade HAZU akademik Zvonko Kusić i ravnateljica Zaklade Sara-Sanela Butorac. Akademik Zvonko Kusić podsjetio je da je Zaklada HAZU osnovana 1993., a da je i Hrvatska akademija osnovana prema principu zaklade zahvaljujući donaciji biskupa Josipa Jurja Strossmayera. Podsjetio je da je iseljenik Stipan Bilić Prcić, koji je bio trgovac u Beču i pučki pjesnik, nakon smrti 2012. oporučno ostavio Zakladi HAZU velik novčani iznos i nekretninu u Zagrebu te je njezin najveći pojedinačni donator. Bilićeva želja bila je da se sredstva doniraju za književne nagrade elitnim piscima na hrvatskom jeziku i za potporu učenicima Gimnazije dr. Mate Ujevića u Imotskome, donatorovu rodnome zavičaju. Lucija Ljubić šesta je dosadašnja dobitnica ove nagrade, istaknuo je Kusić, a raniji laureati bili su ugledni pisci kao što su Milko Valent, Anka Žagar, Helena Sablić Tomić, Julijana Adamović i Borben Vladović.

UMJETNICE NA SCENI U HRVATA

Knjigu Lucije Ljubić "Od prijestupnice do umjetnice" akademik Kusić ocijenio je djelom koje je nedostajalo jer ono prati dosad neistraženu temu prisutnosti žena na hrvatskim pozornicama tijekom više od 150 godina i u vrijeme kada to politički, društveno i kulturo-

Knjiga laureatkinje Lucije Ljubić rasvjetljava dosege naših scenskih umjetnica na hrvatskim pozornicama tijekom više od 150 godina, zrcaleći razvoj hrvatskog kulturnog identiteta te političke, društvene i druge promjene koje se reflektiraju u odnosu na kazališno stvaralaštvo umjetnica.

loški nije bilo dobro prihvaćeno. "Ova knjiga može zaista poslužiti svima jer ona se ne bavi samo ženama, već se kroz nju zrcali povijesni razvoj hrvatskog kulturnog identiteta te političke, društvene i druge promjene koje se na neki način reflektiraju u odnosu na žene", istaknuo je Kusić. Odluku o dodjeli nagrade Luciji Ljubić donio je Razred za književnost HAZU čiji je tajnik akademik Pavao Pavličić napomenuo da ova nagrada postoji tek kratko vrijeme, ali se već ocrtava njezin profil kao nagrade kojom se želi obuhvatiti različite književne discipline, od proze, poezije, esejistike do filologije i dalje, pri čemu se uvijek u obzir uzima i nekoliko prethodnih godina. Knjiga "Od prijestupnice do umjetnice" objavljena je 2019. u zajedničkoj nakladi osječke Akademije za umjetnost i kulturu te zagrebačkog nakladnika Meandar Medije.

Naslovnica nagrađene knjige "Od prijestupnice do umjetnice" teatrologinje Lucije Ljubić u kojoj piše o fenomenu ženskog izvođačkog iskustva u hrvatskome glumištu

Akademik Pavličić naglasio je da je Razred za književnost ponosan što je ove godine nagradom ovjenčao upravo tu knjigu, koja je s jedne strane pisana s punom znanstvenom ambicijom, s mnogo podataka, s izvorima, potkrijepljena je citatima, a ima i vrlinu da se čita sa zanimanjem, jednostavno i lako te je može čitati svatko tko ima interes za tu temu.

Lucija Ljubić zahvalila je Zakladi HAZU na nagradi Stipana Bilića Prcića, svojem uredniku Branku Čegecu na povjerenju te svima koji su joj na njezinu putu i u radu na ovoj knjizi pomogli svojim uvidima i nesebičnom kolegijalnom, prijateljskom i mentorskom potporom.

"Ova knjiga je nešto što mi se čini da je i trebalo napraviti nakon svih onih ljudi s kojima sam zahvaljujući radu u Odsjeku za povijest hrvatskog kazališta došla u dodir i doticaj", rekla je Lucija Ljubić, inače djelatnica Odsjeka za povijest hrvatskog kazališta Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU. U suautorstvu s Martinom Petranović objavila je knjigu "Repertoar hrvatskih kazališta. Deskriptivna obrada važnijih predstava na hrvatskom jeziku i izvedbi na stranim jezicima hrvatskih izvođača do 1840. godine", a samostalno knjigu "Desetica. Rasprave o povijesti hrvatskog kazališta". Redovito sudjeluje na domaćim i međunarodnim znanstvenim skupovima i suradnica je u izdanjima Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža. Kao vanjska suradnica od 2016. predaje na preddiplomskom Studiju menadžmenta i produkcije u kulturi na Poslovnom veleučilištu Zagreb. ■

Bečki filantrop imotskih korijena Stipan Bilić Prcić

Izdašni novčani iznos, ali i nekretninu u Zagrebu, darovao je za života Zakladi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti bečki poduzetnik i trgovac Stipan Bilić Prcić, čime je postao njezin najveći donator. Kako je 2016. u rujnu umro, veliko bogatstvo ostalo je Zakladi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Gospodin Stipan Bilić Prcić, istaknuti poduzetnik, koji se potpisivao i kao pučki pjesnik, rođen u Studencima pokraj Lovreća 1924. godine (Imotska krajina), značajno je obogatio imovinu Zaklade HAZU. Zaklada je formalno osnovana 1993. godine na inicijativu Ivana Supeka. Među utemeljiteljima Zaklade, koji su donirali sredstva od 20.000 eura, velike su hrvatske tvrtke, ali i obitelj Torbar, Greta i Fedja Verbič te gradovi Zagreb i Rab. Među većim donatorima Zaklade je i akademik Dragutin Tadijanović koji je Zakladi ostavio 740.000 kuna te autorska prava. Osnovan je i Fond s njegovim imenom, a akademik Tadijanović odredio je da se svake godine raspisuje natječaj za nagradu Dragutina Tadijanovića koja iznosi 20.000 kuna, ali i da se stipendiraju studenti književnosti iz njegove zavičajne Ličko-senjske i rodne mu Brodsko-posavske županije. Akademijina Zaklada, koja bez Bilićeve bečke donacije ima 5,1 milijuna eura i 4,4 milijuna kuna oročenih sredstava te veći broj nekretnina u Zagrebu uz kuću u Orebiću, svake godine raspisuje i javni natječaj za znanstvene i umjetničke projekte. Od 2014. godine Zaklada raspisuje i natječaj za lukrativnu književnu nagradu koja nosi ime njezina donatora Stipana Bilića Prcića od 50.000 kuna te za potporu učenicima imotske Gimnazije dr. Mate Ujevića, što je bila želja pokojnoga plemenitog donatora Stipana Bilića Prcića.

ENG ***The Stipan Bilić Prcić Prize is awarded by the Croatian Academy of Sciences and Arts (HAZU), drawing on a donation made by the late Stipan Bilić Prcić, a Croatian immigrant to Austria, resident in Vienna for some fifty years. The prize went to HAZU theatre studies specialist Lucija Ljubić for her book Od prijestupnice do umjetnice ("From Transgressor to Artist"), in which Ms Ljubić systematically describes and interprets the experience of actresses in Croatian theatre.***

Zagreb je ponovno mlad

Pristalica sam one teorije kako si ono što jedeš, što čitaš (ako uopće čitaš jer mnogi čitaju krive stvari), što pušiš (nervozno cigarete - što je problem moje generacije, ulje kanabisa - što je problem mladih koji su često u "magli", lulu – što je stereotip, ali točan, starih i kontemplativnih i mudrih), što slušaš (Mozarta ili Muslimovića) i kako o tome ovisi tvoj odnos prema sebi, društvu i doprinosu tom društvu

Piše: **Nino Sorić** Foto: **Marko Vrdoljak**

Jednom me prilikom prijatelj nazvao iz prepunoga narodnjačkog kluba s porukom: "Moraš ovo vidjeti, ti ovo moraš vidjeti!" Kako nisam ljubitelj srpskog turbo folka ili bilo kojeg drugog, a posebice kad ga predvodi Arkanova Ceca, na njegovu sam primjedbu reagirao s gnušanjem. Pomislio sam - možda je pijan ili me poznaje jako malo, kako mu pada na pamet da bih ja uopće nogom stupio u takav prostor.

Miroljubiva sam osoba, skoro pacifist, jer kad ste čuli da se netko potukao ili slomio dirigentu štapić u Lisinskom slušajući Albinonijev Adagio u G minoru, dok se na koncertima Vesne Zmijanac u kafanama na Ibarskoj magistrali lome rebra i čeljusti svaku večer.

Međutim, uskoro me prijatelj razuvjerio, nije bio "pijan ni napušen" (kako bi pjevao Jura Stublić) - jednostavno, završio je tamo jer su ga pozvali prijatelj i djevojka koja mu se sviđala. Nije znao kamo ide, ali kako je radoznao, počeli su ga zanimati drugi gosti. Muzika mu je ionako bila odvratna. Djevojke su se pojavile u večernjim haljinama, dečki su stigli u skupim autima i odijelima s kravatom. On je bio u "vijetnamki" i tenisicama. Očekivao je kako će djevojke fingirati poznavanje stihova i da će samo otvarati usta na pjevanje Hanke Paldum. Prevario se! Cure su na prve taktove podignule ruke (u kojima je bilo neko skupo piće) u zrak i pjevale od početka do kraja. On je pio "žuju". Sve mi je to ispričao i ponovio: "Ti ovo moraš vidjeti!" Upitao sam ga zašto bih to morao vidjeti, a odgovor je bio jednostavan i jako istinit. I možda zastrašujuć: "Oni su svi s prava i ekonomije, za 25 godina pisat će zakone i voditi državu!"

FANTOMI SLOBODE

Rođen sam 1970. i ovo što slijedi nisu lamentacije o boljoj prošlosti. Za takve imam poruku kako je i tada bilo siromašnih, umirali smo od tumora više nego danas, statistika je govorila da smo se godišnje ubijali na dvostruko višoj razini nego danas, više smo tukli djecu, više ih zlostavljali, ženu si morao jako namlatiti da bi policija uopće došla, ako lupiš ženi šamarčinu to nije smatrano po zakonu, mislim, niti prekršajem, homoseksualci su bili u debeloj ilegali i u Zagrebu, heroin je divljao u Dalmaciji krajem osamdesetih. Ako netko misli da mi je lako slušati gluposti političara, neka samo pogleda izjave vodećih ljudi iz npr. 1983. o tome zašto se vozimo u sistemu par-nepar, a opozicija neka se danas sjeti (tko god bio opozicija) da su "naši" ubijali "naše" po Njemačkoj ili Francuskoj možda baš te 1983.

Međutim, voditeljice na TV Zagrebu imale su savršenu dikciju i govorile bolji hrvatski nego danas. Taj TV Zagreb proizvodio je više dramskog programa nego HRT: Kuda idu divlje svinje, Malo i Velo misto, Nepokoreni grad, Sumorna jesen, Gruntovčani, Glembajevi, Kiklop. Kultura je ipak smatrana nečim važnim toliko da su nadgledali pisce, a ti su pisci bili društveno i politički mudriji i veći

Hrvati nego pola današnjih seljačina koji potpisuju "izjave o zajedničkom jeziku na području bivše SFRJ". Tada (70-ih, 80-ih) je Krleža potpisao Deklaraciju o hrvatskom jeziku, Šoljan napisao "Kratki izlet", Slamnig "Barbaru", Cvitan "Ervina i luđake", Branimir Donat alias Tvrtko Zane istraživao je zakutke povijesti hrvatske književnosti, Bajsić stvarao povijest svjetske radiodrame, a Jure Kaštelan uređivao je s fra Bonaventurom Dudom Bibliju. Blaženi bili.

FANTOMI ROCKABILLYJA

A meni je rock u Hrvata još bio mlad. Imao sam sedamnaest godina kada je negdje 1987., u godini Univerzijade, Jura Stublić u nekoj pop TV-emisiji izjavio "ražalostit ću lokalpatriote, Zagreb više nije centar rocknrolla!". To saznanje, kako vjerojatno neću više uživo pogledati Film, Azru, Haustor, Aerodrom, Prljavo kazalište u originalnim sastavima, bilo je srcedrapajuće. Znate kako mladi stvari uzimaju srcu. Ozbiljno. Narodnjake nije slušao nitko. Možda kamiondžije u kafani na rubu Ivanić-Grada.

A fasade grada Zagreba, zbog Univerzijade i taman prije povratka bana, bile su obnovljene i Agram se doimao kao odgovoran mladić, ozbiljan, štreberski, ali nasmijan, neodoljiv. Grad koji želi biti pravi europski grad. Svaka majka bi ga za zeta. Ali bendovi koji su se pojavili u sljedećih nekoliko godina uoči rata i u ratu činili su mi se blijedom zamjenom za Davorina Bogovića. Neki *bezveznjakovići* koji su se furali na kvazi rockabilly poput nekog blijedog "Fantoma" Roberta Marekovića i nekog čudnog Krešimira Mišaka, neki dijalektalni punk rock "Zadruge" zabočkih kajkavaca, neki blenton koji se odaziva na ime Milan, ali nije Milan nego Davor Gobac i njegov Psihomodo pop. Svi su se ovome razmaženom i neukom dječaku činili fejkerima. A onda je došao rat.

MOJA DOMOVINA

Najznačajniji glazbeni događaj bila je pjesma "Moja domovina" u kojoj su se svi okupili 1991. Svi. I Mišo i Oliver i Arsen i Jasna Zlokić i Neki to vole vruće. I Davor Gobac! Živjeli smo kao u nekom snu u idućih pet godina do Oluje. Snu koji je bio i noćna mora do 1995. Tada je država već bila čvrsto formirana, ali u sjećanju mi je ostala velika domoljubna *ramones* punk himna Psihomodo popa "Hrvatska mora pobijediti" 1991., veselje koje mi je donosio Mareković sa eskapizmom "Dude" 1990., nasmijavao me prikriveno erotski kajkavski "Mala Čići" Zadruge iz početka 1995. Naučio sam ih cijeniti. Pobijedili smo. Preživjeli smo.

Dečki su se u međuvremenu umorili i krenuli u neke druge priče. Trebalo je živjeti i hraniti obitelji. Mišek je postao pisac znanstvene fantastike i jedno od zanimljivijih TV-lica s emisijom "Na rubu znanosti", Robert Mareković vodi najljepše radijske glazbene emisije u hrvatskom eteru "Dolcevita", "Povratak u budućnost", "Noć plavog mjeseca" u kojima nas i danas upoznaje s tisućama singlica i albuma iz svoje privatne zbirke. Gobac se bavi slikanjem i nastupa u Plesu sa zvijezdama. Treba platiti račune. A narodnjački klubovi su u 15 godina napredovali do centara svih hrvatskih gradova kako bi tu trajno ostali, čini se zauvijek. A Kulušić, pa Lapidarij, pa i Jabuka, zatvorili su vrata. Onda je stigla korona kao munja. Onda je udario potres kao grom. Stigla je nakon 20 godina i smjena gradske vlasti kao poplava. Grad od svega djeluje staro, naborano, polomljenih zvonika. Traumatizirano.

NA DOBROM PUTU 66

Utjehu u uživanju u klasičnom rocku pružao mi je u par navrata bar sa živom rock i blues svirkom "Route 66" u Paromlinskoj 47, nedaleko od Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Nije uvijek bio

pun, ali čovjek se osjećao u ovim turbo folk vremenima kao u sekti posvećenih i prosvijećenih. Glazbu bira i slaže Pišta iz Hard Timea. Ipak, sve mi je išlo loše u glavi, bilo mi je dosta korone, neuspješne hrvatske politike, antivaksera, išlo mi je na živce što je i zgrada Matice oštećena i ne mogu normalno komunicirati s urednicom, i hrvatski filmovi su loši i..., ma sve. A onda je krenulo u prosincu.

Prvo su *Fantomi* nastupili u prepunom "Ally McBee" 11. 12. 2021., a taj kafić sa živom svirkom je u mom kvartu na Vukovarskoj. Odaziv na njihov klupski nastup bio je velik, svirali su se hitovi: Dudica, Sretan Božić svakome, Irena, laku noć, Sretan rođendan..., ulaz je bio moguć uz kovid potvrdu o obavljenom cijepljenju ili uz brzi kovid test na ulazu koji je koštao 30 kuna. Ulaz je bio slobodan, atmosfera vrhunska, ekipa muškarci i većinom cure od 25 do 55 godina.

Zatim je *Zadruga* uz žestoke rifove kajkavski slavila 30. rođendan banda u izvrsnom klupskom nastupu u prepunom Boogaloou 18. 12. 2021., a predgrupa su im bili *Proleteri*. To su nadogradili dečki iz Kawasaki tripa. I na kraju Nova godina 2022. - Trg i Psihomodo pop. Na nacionalnoj televiziji. Malo je bendova koji mogu tako zapaliti zagrebački glavni Trg kao Gobčevi bojovni pankeri. Ulaz je bio slobodan uz kovid potvrdu, ali bilo je znatno više onih koji su uz pivo iz dućana promatrali koncert s vanjske strane ograde. Susreli smo čak i neke Egipćane na trgu koji možda nisu razumjeli o čemu Gobac pjeva, ali su bili potpuno u ritmu rocka jednog od najdugovječnijih hrvatskih bendova.

Ako se godina poznaje prema početku i prvim minutama, vratit ćemo se u mladost, a bit ćemo u malo boljoj sadašnjosti. Čak su i fasade pod svjetlima nove gradske uprave škrte na adventu izgledale malo optimističnije. ■

ENG ***I am an adherent of the theory that what you eat you are, and that the same holds for what you read (if anything), listen too (Mozart or Muslimović), and that all this informs your relationship with yourself, with society, and your contribution to that society. ... And then came the war. The pivotal event on the music scene was the recording of Moja domovina ("My Homeland"), gathering the cream of the local popular music scene in 1991, people like Mate Mišo Kovač, Oliver Dragojević, Arsen Dedić, Jasna Zlokić, Davor Gobac, and bands like Neki to vole vruće. We spent the following five years in a sort of dream state, a nightmare of sorts up to Operation Storm in 1995. By then the country had found its footing. I remember the 1991 Ramones inspired punk rock hit Hrvatska mora pobijediti ("Croatia's Gotta Win") by local band Psihomodo Pop, the delight of Marekovićʼs Dudica in 1990, and the laughs engendered by the risqué Kajkavian dialect Mala Čići by the band Zadruga in early 1995. I learned to appreciate them. We won. We survived.***

Klub Dubrovčana iz New Yorka

Donacija dubrovačkoj Općoj bolnici

Veliko je srce naših iseljenika kao što je i posebna njihova ljubav prema domovini i rodnome kraju. Na tom putu je i donacija Kluba Dubrovčana iz New Yorka i Šime Šimunovića koji je u ime Upravnog odbora kluba Dubrovnik uručio pasivne antidekubitalne madrace za bolesničke krevete. Vrijednu donaciju američkih Hrvata za Opću bolnicu "Sveti Vlaho" Dubrovnik i Odjel ortopedije organizirala je i realizirala podružnica Hrvatske matice iseljenika Dubrovnik i voditeljica podružnice Maja Mozara. Dobre veze i poveznica s iseljenim Hrvatima glavna su zadaća i put djelovanja dubrovačke podružnice HMI-ja uz još bolju suradnju s gradom Dubrovnikom i Dubrovačko-neretvanskom županijom. "U ime svih djelatnika i pacijenata Opće bolnice Dubrovnik i Odjela za ortopediju, traumatologiju i neurokirurgiju od srca zahvaljujemo Klubu Dubrovčana u New Yorku na donaciji koja nam je uvelike pomogla da našim pacijentima boravak u bolnici bude što ugodniji, a liječenje što uspješnije. Vaše razumijevanje, podrška i pomoć od iznimne su nam važnosti. Hvala vam što ste prepoznali naše potrebe i pomogli da ovom donacijom uljepšamo bolničku svakodnevicu naših pacijenata", rekao je ravnatelj bolnice, izv. prof. prim. dr. sc. Marijo Bekić. Šime Šimunović iz Kluba Dubrovnik, New York, zahvalan je svima koji su daleko od domovine prepoznali ovaj projekt. Svojim sudjelovanjem pomogli su zajedništvu i očuvanju hrvatskoga identiteta u New Yorku, ali i pri kupnji madraca koji su i te kako potrebni dubrovačkoj bolnici. ■

Šime Šimunović, predsjednik Kluba Dubrovčana New York.

Višenamjensko promotivno vozilo zagrebačkome Fakultetu strojarstva i brodogradnje

Gospodarsko-trgovinska komora Rheinhessena i Gradsko prijevozno poduzeće grada Mainza uz pomoć i koordinaciju Marija Šuška iz Hrvatskoga gospodarskog saveza iz Njemačke i Franje Akmadže iz Hrvatskoga svjetskog kongresa u Njemačkoj, organizirali su da prof. dr. sc. Zoran Lulić u ime Fakulteta strojarstva i brodogradnje Sveučilišta u Zagrebu u petak, 3. prosinca 2021., preuzme autobus

Tekst: **Uredništvo**

Trenutak primopredaje višenamjenskoga promotivnog autobusa u Zagrebu

Partnerstvo Grada Mainza i Grada Zagreba, koje postoji od 1967. godine, bogatije je za jednu nesvakidašnju priču. Hrvatski gospodarski savez iz Njemačke (*Kroatische Wirtschaftsvereinigung e. V., https://kwvd.de*) još je od 2013. godine u bliskoj partnerskoj suradnji s Gospodarsko-trgovinskom komorom pokrajine Rheinhessen (*Industrie- und Handelskammer für Rheinhessen,* https://www.rheinhessen.ihk24.de - IHK*)* te Gradskim prijevoznim poduzećem grada Mainza (*Mainzer Verkehrsgesellschaft mbH*, https://mainzer-mobilitaet.de). Tijekom posljednjega delegacijskog putovanja u Hrvatsku Viktor Piel iz IHK spomenuo je autobus koji IHK koristi za izobrazbu. Od početka pandemije 2020. godine autobus se nalazio u prostorijama MM-a te je nastala zajednička ideja da bi se to vozilo moglo staviti na raspolaganje učilištima u Zagrebu.

Kako je riječ je o velikome gradskome zglobnom autobusu, na prvi pogled nije lako uočiti poveznicu između donacije i Fakulteta pa smo profesoru Zoranu Luliću sa Zavoda za motore i transportna sredstva postavili pitanje kakva je veza između Fakulteta i autobusa te što planiraju učiniti s doniranim autobusom. - Činjenica je da je riječ o relativno starome autobusu koji nije bio namijenjen za prijevoz putnika, nego je bio preuređen i koristio se u promotivne svrhe i to s ciljem motiviranja učenika da se upišu u tehničke škole pa bismo ga za sličnu namjenu i mi koristili.

Cilj nam je osnovati konzorcij zainteresiranih tvrtki i ustanova te pokrenuti projekt u sklopu kojeg bismo autobus rekonstruirali na način da sadašnji pogonski sustav zamijenimo novim, a pojedine sklopove autobusa obnovimo te ga na kraju ponovno stavimo u funkciju i to sa sličnom namjenom. Sada je prerano dati točan odgovor, ali kao rezultat projekta trebao bi uz novostečeno znanje biti višenamjensko promotivno vozilo. Kao moguće namjene vidimo popularizaciju znanja i studiranja u STEM području (engl. *science, technology, engineering and mathematics*, hrv.: znanost, tehnologija, inženjerstvo i matematika) ili će biti demonstrator budućih pogonskih tehnologija ili pokretni laboratorij za višednevna terenska mjerenja emisija iz motora i motornih vozila koja ćemo provoditi u sklopu naših projekata. ■

ENG ***The Rheinhessen Chamber of Commerce (Industrie- und Handelskammer für Rheinhessen) and the Mainz Urban Transport Company (Mainzer Verkehrsgesellschaft mbH), with the assistance and coordination of Mario Šušak of the Croatian Economic Association of Germany and Franjo Akmadža of the German chapter of the Croatian World Congress, have organised the donation of a bus, received by professor Zoran Lulić of the University of Zagreb's Faculty of Mechanical Engineering and Naval Architecture on Friday, December 3, 2021. The objective is to create a consortium of interested companies and institutions to launch a project in which the bus would be rebuilt, replacing the current propulsion system with a new one, rebuilding individual bus assemblies, and eventually putting it back on the road with a similar use case.***

U Córdobi promovirana nova knjiga o useljavanju Hrvata u Argentinu

Nedavno je u prostorijama Hrvatskog doma u Córdobi predstavljena knjiga "Sangre no es Agua. Inmigración, Historia e Identidad Croata en Argentina" (Krv nije voda. Useljavanje, povijest i hrvatski identitet u Argentini) koju je napisao Cristian Šprljan, a objavila Naklada Jadran.

Cristian Šprljan

Tekst: **Cristian Šprljan** Foto: **Jadran**
Prevela sa španjolskog: **Željka Lovrenčić**

Nedavno sam u gradu Córdobi, Republika Argentina, imao prigodu predstaviti svoju knjigu "Krv nije voda. Useljavanje, povijest i hrvatski identitet u Argentini". To je djelo krajem 2019. objavila Naklada Jadran koja je dio Hrvatskog društva Jadran. Predstavljeno je u Buenos Airesu u prosincu krajem godine. Od početka pandemije bolesti COVID-19, ovo je prva aktivnost hrvatske zajednice u Argentini održana uživo. U gradu Córdobi gdje živim predstavljanje se zbog mjera donesenih zbog pojave koronavirusa odgađalo od ožujka 2020. godine. Tako sam bio silno sretan ne samo zbog toga što sam nakon toliko mjeseci ponovno mogao predstaviti ovu knjigu pred hrvatskom zajednicom u Córdobi, nego i stoga jer sam doživio ponovni susret ljudi željnih da se opet vide uživo. Uz veliko veselje, ponovno su otvorena vrata prostorija Hrvatskog doma u Córdobi kako bi se u njima održalo predstavljanje jedne knjige. Uza zaštitne mjere kojih su se pridržavali svi nazočni i simultani prijenos uživo preko kanala Youtube Hrvatskog društva Jadran za čitavu Argentinu i svijet, predstavljanje knjige započelo je vrlo emotivno. U punoj dvorani pozdravni govor održao je hrvatski useljenik Ante Mandaković star 102 godine. On je to želio učiniti budući da gotovo dvije godine nije bio u Hrvatskom domu zbog mjera protiv zaraze. Upućen mu je snažan pljesak svih prisutnih. Na početku događaja publici je rečeno da Hrvatsko društvo Jadran teži postati značajna organizacija na nacionalnoj i regionalnoj razini koja bi se bavila povezivanjem nacionalnih i međunarodnih projekata vezanih uz različite hrvatske kulturne izričaje i njihov razvoj. Zbog toga je Naklada Jadran stvorena upravo u sklopu institucije s takvih duhom. Cilj joj je objavljivanje djela od zajedničkog interesa za hrvatske doseljenike i njihove potomke.

TRODIJELNA STUDIJA

Prije početka predstavljanja uvodnu riječ izrekla je predsjednica Hrvatskog doma u Córdobi gđa Ana Jurković, koja je poželjela toplu dobrodošlicu i izrazila želju da se nastavi dalje raditi i sudjelovati u djelovanju ove institucije. Nakon uvodnog dijela započelo je predstavljanje. Kao predstavnica Hrvatskog društva Jadran, iz grada Buenos Airesa doputovala je dr. Jelena Nadinić. Vodili smo vrlo ugodan razgovor vezan uz knjigu. Prošli smo razna poglavlja djela koje je podijeljeno u tri dijela. U prvom dijelu možemo pronaći razne moje govore održane posljed-

Promocija knjige Cristiana Šprljana održana je i u Buenos Airesu

Panorama Córdobe, Argentina

Obitelj Cristiana Šprljana

Živopisni krajolici Córdobe

njih petnaest godina. Posebno treba istaknuti govor koji sam održao u Plavom salonu argentinske nacije u studenome 2006. godine, u prigodi kad je Nacionalni kongres odao počast hrvatskim useljenicima. Također su spomenuti tekstovi objavljeni u informativnom biltenu "Moj Dom" koji izdaje Hrvatski dom u Córdobi, kao i oni iz drugih publikacija. Na kraju toga dijela prisjetili smo se hrvatskog useljenika Križana Bešlića i uz njega svih onih, sada djedova, koji su morali napustiti svoju domovinu.

ISTRAŽIVAČKI IZAZOVI

U drugom dijelu stavio sam naglasak na dva istraživanja temeljena na hrvatskom useljavanju. Njihovi su naslovi "Osnovne upute za otkrivanje hrvatskog useljenika" i "Statistički izračun broja hrvatskih useljenika u Republiku Argentinu". Treće, posljednje poglavlje, odnosi se na hrvatski izbjeglički logor u Fermu, u Italiji. Bilo je jako dirljivo prisjetiti se prolaska hrvatskih useljenika tim logorom i doživljaja koje su doživjeli u njemu prije nego što su stigli u Argentinu. I na kraju, doktorica Nadinić i ja podsjetili smo na važnost činjenice da se u institucijama nastavi raditi na održanju hrvatskog identiteta te na njegovu prenošenju na nove naraštaje. Završetak predstavljanja popraćen je toplim pljeskom. Nakon toga je uslijedio domjenak i potpisivanje knjiga. Iznimno sam zahvalan Hrvatskom društvu Jadran i Nakladi Jadran, kao i Hrvatskom domu u Córdobi. Uzbudljiv dan završen je uz nadu da će predstavljanja hrvatskih zajednica u Argentini ponovno oživjeti.

ŽIVOTOPIS AUTORA

Cristian Sprljan živi u gradu Córdobi u Republici Argentini. Oženjen je Lilijanom i ima dvoje djece: Roka i Gorana. Iz Hrvatske je stigao u Argentinu Cristianov djed Miše, koji je rođen u Vodicama u Dalmaciji. Iz Hrvatske je emigrirao mjesecima prije kraja Drugoga svjetskog rata. Zatim je živio tri godine u izbjegličkom kampu Campo Fermo u Italiji prije nego što se odselio u Argentinu u siječnju 1948. Stigao je u Buenos Aires, a zatim se preselio u Córdobu. Kad se snašao Cristianov djed, pozvao je u Argentinu suprugu Šibenčanku i devetogodišnjeg sina. Cristianov otac je, naime, rođen 1944. godine u Zagrebu, a u Argentinu je stigao za Božić 1953. godine. Cristian je prva generacija u Argentini. Majka mu je Argentinka. Obitelj se uglavnom bavila peradarskom proizvodnjom. Studirao je i diplomirao društvene komunikacije na Universidad Nacional de Córdoba, a njegova glavna djelatnost je organizacija sajmova i izložbi. Većina hrvatskih doseljenika uspjela je poput Cristianova djeda i oca osigurati svojoj djeci školovanje i prosperitetan život. Ekonomska situacija posljednjih desetljeća uvelike je utjecala na život hrvatskih potomaka koji, iako su ekonomski iznad prosjeka prosječnog Argentinca, ipak planiraju iseljavanje u druga odredišta sa stabilnijim gospodarstvom. ■

Iz života hrvatske zajednice u Córdobi, Argentina

ENG *Cristian Šprljan's book Sangre no es Agua: Inmigración, Historia e Identidad Croata en Argentina ("Blood is Not Water: Croatian Immigration, History and Identity in Argentina") recently had its in person promotion in Córdoba, Argentina. The event drew significant attention from people of Croatian background in this South American land. The book was published in 2019 by Editorial Jadran, part of the Asociación Croata Jadran. An earlier promo event was staged in Buenos Aires.*

S otvorenja izložbe Slavka Kopača u zagrebačkom Meštrovićevom paviljonu

Avantura ruku

Izložbeni projekt "Kopač" u organizaciji Hrvatskog društva likovnih umjetnika, Francuskog instituta, udruge ArtRencontre i tvrtke Cloverfield, može se razgledati u zagrebačkome Meštrovićevu paviljonu do kraja ožujka. Također se u sklopu ove izložbe može pogledati u Francuskom institutu na križanju Preradovićeve i Tesline izložba "Kopač i Pariz".

Priredila: **Ljerka Galic** Foto: **HDLU**

Stvarajući s renomiranim svjetskim umjetnicima poput Jeana Dubuffeta, André Bretona i Michela Tapiéa, Slavko Kopač (Vinkovci, 21. kolovoza 1913. – Pariz, 23. studenoga 1995.) stvarao je trendove u Parizu, tada glavnome umjetničkom centru.

Rođen u Vinkovcima 1913. godine, diplomirao je na Kraljevskoj umjetničkoj akademiji u Zagrebu 1937., a zahvaljujući stipendiji francuske vlade boravio je na usavršavanju u Parizu. Nakon akademije, od 1943. do 1948. studirao je povijest umjetnosti u Firenci, kada odbacuje akademizam i ulazi u krug najznačajnijih umjetnika 20. stoljeća i gdje počinje njegovo "očišćenje". Od 1948. godine trajno se nastanjuje u Parizu, gdje je zajedno s Jeanom Dubuffetom, Andréom Bretonom i Michelom Tapiéom osnovao Compagnie de l'art brut te je bio voditelj i kreator istoimene kolekcije. Blisko je surađivao s Bretonom, a Tapié ga je uvrstio u svoju knjigu "Un Art Autre" u kojoj se Kopač nalazi kao jedan od začetnika informela.

"Ako sam u životu išta vrijedno učinio, onda je to moj prinos Art brutu... Za mene je dvadeset godina postojala samo jedna linija metroa – od kuće do Art bruta i natrag... Kad sam napravio izložbu u Zagrebu 1977., te ispunio četrnaest prostorija Moderne galerije, i sâm sam se iznenadio kako je jedna lijenčina kao ja uspjela toliko naslikati."

Likovna izložba Slavka Kopača prikazuje opus hrvatsko-francuskog umjetnika koji pripada vrhunskim dometima domaće i svjetske likovne umjetnosti te je snažno obilježio francusku i europsku likovnu scenu druge polovine 20. stoljeća.

Kopač je paradigmatska ličnost umjetnosti 20. stoljeća i majstor u korištenju različitih materijala. Na izložbi je naglašena i Kopačeva uloga glavnog kustosa zbirke Art brut, koju su osnovali članovi poznatoga francuskoga umjetničkog društva Compagnie de l'art brut u kojem je Kopač djelovao 30 godina.

Spomenuta umjetnost odbacuje standardne, konvencionalne forme komunikacije i pristupa stvaranju. U tim umjetničkim formama Kopač je stvorio svevremenska likovna djela koja svojim nevinim, otvorenim pristupom te vedrinom jasno komuniciraju osnovne ideje njegova stvaranja: poruke mira i uključivosti. Tehnikama poput ulja, gvaša, akvarela i vinila dodavao je različite neslikarske materijale kao što su čađa, komadići stakla, dijelovi automobilskih guma ili čeličnih žica. Među prvima je na svojim platnima počeo rabiti olovo, a boju je miješao s grafitom, ugljenom prašinom, gipsom ili pijeskom te na nju katkad aplicirao tekstil ili papir u boji. Koristio se i kamenom i korom drveta

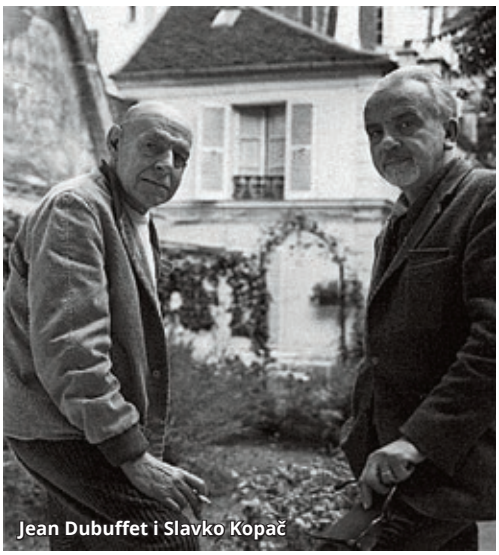
te odbačenim uporabnim predmetima. Izrađivao je keramiku i skulpture od kamena, drva, papira, stakla i ugljena. Ovaj svjetski majstor u korištenju neslikarskih materijala stajao je uz bok najvećim tada živućim svjetskim slikarima.

Svoje nastavničke dane ovako je opisao: "Svoju karijeru započeo sam kao učitelj crtanja za djecu, ali nakon godinu i pol dana dobio sam otkaz jer se nisam mogao razumjeti s kolegicom. 'Ako ste pravi učitelj', vikala je na mene, 'kako možete dopustiti djeci da crtaju stol s dvije noge i tijelo bez ruku?' Ali, to je bilo upravo ono što mi se svidjelo u dječjim crtežima, oni nisu radili ono kako bismo mi htjeli. Bio sam poput čovjeka koji je morao razgovarati s Bogom i koji nije vjerovao u njega. Pravi učitelj, to su bila djeca, a učenik sam bio ja."

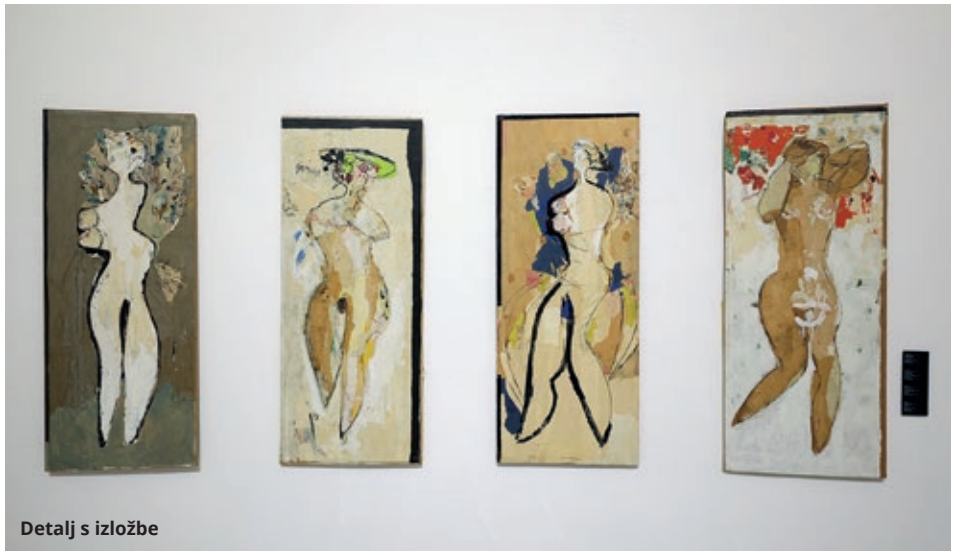
Napustivši Italiju 1948., Kopač odlazi u Pariz u kojem ovaj put ostaje za stalno. Hrvat po rođenju, a Parižanin po ljubavi, s Parizom je sklopio čvrsto prijateljstvo koje je potrajalo četrdeset i sedam godina.

Surađivao je s nadrealistima i družio se s njegovim pripadnicima: uz Bretona, s Michauxom, Paulhanom, Tanguyem. Ovako opisuje svoj odnos s njima: "Ja sam se s njima družio i što je simpatično, oni nisu nikada od mene ni tražili ni željeli pronaći nadrealističkog slikara, oni su prihvatili ono što sam donio."

Godine 1950. zajedno s Bretonom i drugim nadrealistima sudjeluje u *Nadrealističkom almanahu polovine stoljeća.*

Jean Dubuffet i Slavko Kopač

Detalj s izložbe

Glavni cilj izložbe je revalorizacija i kontekstualizacija lika i djela Slavka Kopača, koji se svojim autentičnim pristupom pozicionirao kao jedan od najvažnijih protagonista u umjetnosti informela i art bruta, umjetničkih pravaca inovativnih materijala (fragmenti stakla, uporabnih predmeta, guma, čeličnih žica, kora drveta, kamen, gips).

Godine 1951., u vlastitoj nakladi, objavljuje ilustriranu knjižicu "Sunce zalazi u zemlji slonova", tiskanu na šest tankih drvenih pločica. Također se bavi ilustratorskim radom te piše poeziju. Svoju konstantnu potrebu za pomicanjem granica i pronalaskom novih načina kojima bi izrazio svoju umjetnost opisuje sljedećim riječima: "Bježao sam od slikarstva jer sam se želio riješiti stanovitih zamki koje su mi stajale na putu. Trebalo je naći nešto što će u isto vrijeme biti i avantura ruku, ne samo avantura duha. Promjenom materijala s kojim si postao vješt i koji predobro poznaješ i postavljanjem novih prepreka na putu postaješ kao pecaroš koji u tim mrljama, grubim naslagama gline vidi nove razloge, nove motive i puteve."

Zahvaljujući prijateljskim i živim vezama pariških i američkih nadrealista, tijekom 1982. godine Kopač ima priliku izlagati u Chicagu i Houstonu te u povodu otvorenja izložbe putuje u SAD. Iz zbirke Art brut iz švicarske Lausanne, prema umjetnikovoj želji, ratne 1993. godine stigla je u Galeriju Klovićevi dvori, ondašnji Muzejski prostor, donacija od sedamdesetak radova.

Zagrebačka izložba prikazuje izbor najizvrsnijih Kopačevih slikarskih, kiparskih, ali i pjesničkih ostvarenja iz muzejskih institucija i privatnih zbirki te pruža uvid u kulturno-antropološke prilike sredina u kojima je umjetnik djelovao (Vinkovci, Zagreb, Firenca, Mostar, Pariz). Izložen je i znameniti Kopačev zastor impresivnih dimenzija, izrađen 1989. godine za Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku, naziva "Slavonija", koji je nastao na temelju ratne slike koju je naslikao u Firenci. Osim postava koji se prostire na 1.800 četvornih metara izložbenog prostora Meštrovićeva paviljona, za potrebe izložbe kipar Marin Marinić izradio je za eksterijer predimenzionirane skulpture likova s Kopačevih platna od kojih su neke postavljene i u samom postavu. ■

ENG ***An exhibition of the art of Slavko Kopač at Zagreb's Meštrović pavilion features the oeuvre of this Croato-French artist. His work is among the finest production of Croatian and international art and had a significant impact on French and European art in the second half of the twentieth century. Kopač was born in Vinkovci in 1913 and went on to graduate from the royal art academy in Zagreb in 1937. A French government stipend saw him further his training in Paris. Following the academy, he studied art history in Florence from 1943 to 1948, where he rejected academism and entered the ranks of the leading artists of the twentieth century, and where his "purification" began. He settled permanently in Paris in 1948. Kopač is a paradigmatic figure of twentieth century art and a master of the use of multiple materials. The exhibition focuses on Kopač's role as chief curator of the Art Brut collection, founded by renowned French art society the*** *Compagnie de l'Art Brut****, within which Kopač was active for thirty years. This group rejected standards, and the conventional forms of communication and approach to creative work.***

Tri desetljeća Gradišćanske akademije vina

Austrijska vinska akademija slavi 30. obljetnicu postojanja. Prigodom jubileja njezin direktor, rođeni Cindrofac, dr. sc. Josef Pepi Schuller (Masters of Wine, MW), razgovarao je o njezinu djelovanju s Petrom Tyranom, uglednim dugogodišnjim urednikom Hrvatskih novina, tjednika gradišćanskih Hrvata.

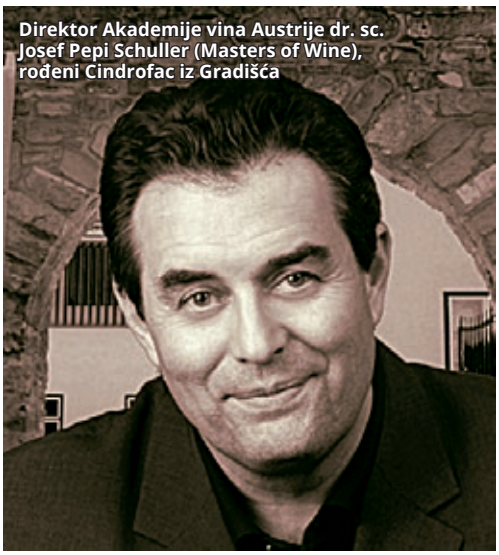
Na Hrvatskome balu u bečkom Parkhotelu, Schönbrunn, s lijeve strane Štefan Vlašić, Edith i Josef Pepi Schuller

Tekst i foto: **Petar Tyran, Hrvatske novine**
S gradišćansko-hrvatskoga prilagodila:
Diana Šimurina Šoufek

Vinska akademija slavi 30. obljetnicu postojanja. Kako je postala poznata i uspješna?

Pepi Schuller: Namjeravamo li biti precizni, već smo se 1989. pojavili kao Gradišćanska akademija vina. Godine '91. osnovali smo takozvanu "Österreichische Wein Marketing Gesellschaft" u Beču. Devedesetih su, dakle, Gradišćanska akademija vina, vlada, trgovačka i seljačka komora i grad Rušta osnovali i Austrijsku akademiju vina. To je bio prvi korak. Godine 1991. otvorili smo drugi ured u Kremsu. U tišini smo rasli i imamo centar u svakoj saveznoj zemlji. Primjerice, vinoteku ili hotel – od Gradišća do Vorarlberga - imamo u svakoj saveznoj zemlji, i nekoliko partnera. U Beču također imamo veliki centar, Palais Coburg, gdje se gotovo svaki dan održavaju seminari. Povijesno je sigurno važno da smo otpočetka krenuli surađivati s prestižnim Londonskim institutom *Wine and Spirit Education Trust.* Namjera nam je ovdje razvijati izobrazbu, odnosno koncept školovanja za vino. To je diplomski seminar koji smo razvijali zajedno s našim partnerima u Londonu. Na kraju svega stoji titula *akademski vinar.* To je bio veliki korak, ali smo u njemačkojezičnim državama – Austriji, Njemačkoj i Švicarskoj – jedini koji nude ovo obrazovanje na njemačkome. Otpočeli smo 1994. godine. Korak po korak išli smo s time i u Njemačku. Petnaestak godina kasnije sklopili smo partnerstvo u Zürichu u Švicarskoj. Sve se to dobro razvijalo. Dobili smo upit bi li ovu izobrazbu zainteresiranima - na engleskome - mogli ponuditi Rušti. Vidjevši da postoji potencijal, počeli smo prije deset godina na engleskome nuditi diplomske seminare. To je bilo od početka uspješno, a širilo se i globalno. Dolazili su ljudi iz Azije, iz Rusije, odsvuda. I uspjeh je bio sve veći. Dobivali smo iz Azije, u prvom redu, i iz Amerike reakcije ljudi koji su bili oduševljeni ponudom, ali ne mogu šest puta godiš-

Kada smo stvorili te vinske rute i predstavili se u istočnoj Europi, hrvatski jezik bio je velika prednost.

Direktor Akademije vina Austrije dr. sc. Josef Pepi Schuller (Masters of Wine), rođeni Cindrofac iz Gradišća

Slavni vinar Josef Pepi Schuller i zborovođa Tamburice Uzlop Mirko Sinovac

nje putovati na tečajeve i ispite u Ruštu. Zato smo organizirali i drugi tečaj, gdje sudionici mogu samo triput doći u Ruštu, a dogodine u Florenc.

MASTER OF WINE

Pepi Schuller: Kad smo odlučili izobrazbu ponuditi i na engleskome jeziku, napravili smo *roadshow*: prezentacije, godišnje seminare u Zagrebu, Beogradu, Sofiji, Pragu, Varšavi, Moskvi... Posljednjih godina interes je narastao. Ja sam u Londonu položio ispit za *Master of Wine* (MW), jedini u Austriji, a ta je titula vrlo cijenjena u cijelome svijetu. To što smo mogli predstaviti našu vinsku Akademiju, koju vodi Master of Wine, sigurno je također bila naša velika prednost. Nekoliko godina kasnije londonski Institute of Master of Wine iskazao je interes za održavanjem svojih redovitih tečaja u Europi. Naime, kani li tko postati *Master of Wine* mora proći različite seminare kako bi položio taj vrhunski posljednji ispit. U naših stručnjaka u Rušti to već postoji 17 godina. Dosad je bilo nekoliko tisuća polaznika iz cijeloga svijeta, jako poznatih u svojoj zemlji, koji su svjedočili da je u Akademiji u Rušti jako dobar ambijent. To nam je sigurno pomoglo da se internacionalno pozicioniramo.

Privlačite internacionalnu publiku. Tko su ciljana grupa, odnosno kakva su očekivanja Vaših apsolvenata?

Pepi Schuller: Vratimo li se na početak, bilo nam je prije svega važno školovanje. U ono vrijeme u Austriji nismo imali sveučilišno školovanje za vino, enologiju. U međuvremenu smo ga dobili. Znanje konzumenata o vinu uopće nije postojalo. Sigurno je svatko znao što mu se sviđa, ali ne i da se malo uputi u enološke tajne raznih vina. Tako smo za svaku ciljanu grupu razvijali posebne tečajeve i naobrazbu. Cilj je, u prvome redu, da se što više o vinu zna u pojedinoj zemlji: to su vinogradari i proizvođači, konzumenti, trgovci i svi skupa – što više znaju - to će nivo proizvoda biti viši i više će ljudi, kad se upute, na kraju biti spremni za bolju kvalitetu čarobne kapljice i platiti. Zato nam je bilo važno da ljudima, odnosno konzumentima, dopremimo vino, ali s druge strane i da našim vinogradarima ponudimo internacionalno školovanje. Mlađa generacija već je prije dvadesetak godina putovala i to u Ameriku, Australiju, Južnu Afriku..., što tada nije bilo jednostavno. A inozemnih vina nije bilo kod nas budući da još Austrija nije bila članica Europske unije. To su bila u ono vrijeme austrijska vina, *dvolitarke* za 38 šilinga na donjoj polici, a drugoga nije bilo. Situacija se promijenila tek '95. To znači da smo tada za naše vinogradare dopremili strana vina u Austriju, da vide kako konkurencija izgleda i radi plemenitu kapljicu. Držali smo seminare kako bi uz tehničko znanje i ono što su učili u školi ili u Klosterneuburgu ili u Željeznom primijenili u vinskoj školi.

Imali smo sreću što je vinski skandal 1985. u Austriji sve uzdrmao. Fokus na kvalitetu vina je rastao – najedanput smo imali super vinogradare, bili smo članica Europske unije, imali novac za investicije u vinarije. To je prije bilo nemoguće!

VINSKI SKANDAL SVE UZDRMAO

Od osnivanja Akademije vina bili ste direktor ove institucije. Kako je došlo do toga i zašto ste se počeli intenzivno baviti vinom?

Pepi Schuller: Kod kuće u Gradišću također smo imali malo vinograda u obitelji i vodili smo točionicu. Međutim, ja sam, uz studij u Njemačkoj, na sajmu prodavao austrijsko vino za jednu austrijsku tvrtku. Onda je došao poznati vinski skandal '85. Tema moje doktor-

ske disertacije bila je povezana s tim skandalom. Za istraživanje sam dobio stipendiju u Južnoj Africi. Tema je, naime, bila (alternativno) pakiranje vina, znači *TetraPack*, *Bagging Box* i *PET-boce* – što je sve bilo uz taj vinski skandal i novi zakon u Austriji zabranjeno. Otišao sam u Južnu Afriku i napravio doktorat. Preko različitih stručnih veza došao sam na Sveučilište Berkley u Kaliforniju i srećom dobio mali posao u najpoznatijoj tamošnjoj vinariji - *Robert Mondavi Winery*. Na Martinju su me iz Austrije nazvali i pitali bih li vodio vinski centar. U Južnoj Africi sam, a i kasnije kod *Mondavija,* već položio tečajeve vezane uz vino pa mi je postalo jasno da namjeravam taj vinski centar fokusirati na edukaciju ljudi. Uz sve to došla je i vinska Akademija. U prvom redu kao Gradišćanska vinska akademija okolo jezera za turiste. Imali smo sreću što je vinski skandal 1985. u Austriji sve uzdrmao. Fokus na kvalitetu vina je rastao – odjedanput smo imali super vinogradare, bili smo članica Europske unije, imali novac za investicije u vinarije. To je prije bilo nemoguće! Ali kad danas gledam, uistinu je čudo kako se to dobro razvijalo. Naši vinogradari bili su skromni težaci koji su doma sjedili i obrađivali par hektara, a sada ti isti ljudi putuju po cijelome svijetu, imaju 100 hektara i naučili su engleski! To je fenomenalno, a to je i ključ našega uspjeha kao Akademije - da imamo tako izvrsne vinogradare i vino.

S jedne od degustacija vina u Gradišću

Kako se razvija svijet vina u pogledu na nova tržišta, ekonomiju i klimatske promjene?

Pepi Schuller: To su izazovne teme za našu budućnost. Što se tiče tržišta, kako izgleda, ni za vina nije drukčija situacija nego na drugim područjima. U pandemiji sada imamo online ponudu koja je postala uspješna i mnoštvo vina može se tako kupiti. Za prezentacije više nije potrebno npr. letjeti u New York. Sigurno je važno i bit će i nadalje važno imati osobni kontakt – ali ne treba za svaki manji događaj negdje letjeti. Važno je da se istražuje, da naši ljudi razumiju kakve su mogućnosti kako bi u budućnosti mogli te dramatične događaje vezane uz klimu i tržišta uskladiti.

HRVATSKI JEZIK - PREDNOST

Kako biste ocijenili gradišćanska vina u usporedbi s međunarodnom vinskom ponudom?

Pepi Schuller: Naši Austrijanci išli su učiti u Njemačku. To se okrenulo budući da u posljednjih 20 godina Nijemci dolaze učiti k nama Gradišćancima. Ovdje pratimo najnovije trendove, najnovije tehnologije, najnovija mišljenja i filozofiju plemenite kapljice. Gradišće ne samo što ima najbolje crno vino u Austriji, to je jasno, već ima i izvanredni međunarodni standard. Naše slatko vino vrlo je cijenjeno u Americi i Aziji. A da ne zaboravimo bijelo vino, iako je sada fokus u Austriji negdje drugdje, na *lajtanskom* brijegu bijelo vino je fantastično.

Krećete se u poslovno-međunarodnom okružju. Jesu li Vam gradišćanskohrvatski korijeni i znanje hrvatskoga jezika pomogli?

Pepi Schuller: Da, na svaki način. Kad smo stvorili te vinske rute i predstavili se u istočnoj Europi, hrvatski jezik bio je velika prednost. Kad sam razgovarao sa Srbima, oni su mislili da sam naučio srpski. Čudili su se da se jedan *Master of Wine,* a nisu razumjeli engleski, zna s njima sporazumjeti na hrvatskome jeziku. Zahvaljujući hrvatskome razumiješ sve slavenske jezike ako znaš što je predmet razgovora. Na Akademiju dolazi sve više Hrvata posljednjih godina i uvijek postoji međusobna veza pri razgovoru.

Kušali ste sigurno bezbroj različitih vina. Koje Vam je najdraže?

Pepi Schuller: Nemam favorita. Ali ako 40 godina piješ ono odakle si, to su sigurno naša bijela vina iz Austrije, koja najradije pijem. ■

Ja sam u Londonu položio ispit za *Master of Wine,* jedini u Austriji, a ta je titula vrlo cijenjena u cijelome svijetu. To što smo mogli predstaviti našu vinsku Akademiju, koju vodi Master of Wine, sigurno je također bila naša velika prednost.

ENG ***Three decades of the Austrian Wine Academy is an opportunity to congratulate a leading expert in the field, of international standing, Master of Wine Josef Pepi Schuller, born to a Gradišće Croat family in the village of Siegendorf (Cindrof). During its thirty years the Austrian Wine Academy in Austria's Burgenland region has trained thousands of oenologists from around the world. Petar Tyran, the long-standing Vienna-based editor of Hrvatske novine, a Gradišće Croat weekly, spoke with Mr Schuller on the occasion of the academy's thirtieth anniversary.***

Priznanje hrvatskome prirodoslovnom znanstveniku iz Sombora

Član četiriju akademija, kemičar i matematičar dr. sc. Ivan Gutman ovogodišnji je laureat Hrvatskoga nacionalnog vijeća iz Republike Srbije za izniman doprinos hrvatskoj kulturi i znanosti u Republici Srbiji. Najcitiraniji je znanstvenik iz Srbije i jedan od najcitiranijih svjetskih autora u više od 460 knjiga i udžbenika.

Tekst i foto: **ZKVH, Subotica**

Priznanje "Dr. Josip Andrić" za doprinos hrvatskoj kulturi za 2021. godinu dodijeljeno je akademiku dr. sc. Ivanu Gutmanu, profesoru emeritusu. Ivan Gutman rođen je u Somboru, u hrvatskoj bunjevačkoj obitelji Mirka i Katarine (rođ. Gromilović). Nakon završetka osnovnog i srednjoškolskog obrazovanja u rodnome gradu odlazi na studij kemije na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Beogradu koji završava 1970. godine s prosječnom ocjenom 10 te kraće vrijeme radi kao honorarni asistent. U razdoblju od 1971. do 1977. godine bio je član Skupine za teorijsku fiziku Instituta "Ruđer Bošković" u Zagrebu. Na Sveučilištu u Zagrebu 1973. godine stječe magisterij iz područja teorijske organske kemije temom "Teorija grafova i molekularne orbite", a iste godine i naslov doktora kemijskih znanosti obranivši disertaciju pod naslovom "Istraživanja topoloških svojstava konjugiranih ugljikovodika" na tamošnjemu Prirodoslovno-matematičkom fakultetu. Drugi doktorat iz područja matematičkih znanosti stekao je 1981. godine na Elektrotehničkom fakultetu u Beogradu disertacijom "Prilog spektralnoj teoriji stabala". Od 1977. godine radi kao predavač predmeta Fizikalna kemija na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Kragujevcu gdje iste

Kemičar i matematičar dr. sc. Ivan Gutman surađuje s prirodoslovnim znanstvenicima iz 67 zemalja

godine stječe zvanje docenta: 1982. godine postaje izvanredni profesor, a 1984. godine redoviti profesor. Godine 2012. odlazi u mirovinu i dobiva počasnu titulu profesora emeritusa te živi u Kragujevcu i u rodnome Somboru. Član je Srpske akademije znanosti i umjetnosti, zatim Međunarodne akademije matematičke kemije, Akademije nelinearnih znanosti u Moskvi te Europske akademije u Londonu. Objavio je više od 1.300 znanstvenih i oko 300 stručnih radova, a na njihovim izradama surađivao je sa 770 kolega iz zemlje i inozemstva. Osim desetak radova monografskog i revijskog karaktera, napisao je i šest knjiga objavljenih u uglednih izdavača u inozemstvu. Na svjetskoj rang-listi najcitiraniji je autor iz Srbije i jedan od najcitiranijih svjetskih autora uopće. Radovi su mu objavljeni na 16 jezika. Dok je tijekom ljeta 2020. godine boravio u rodnome Somboru, Gutman je razradio kemijsku teoriju u sklopu koje se pojavljuje nova mjerna veličina za koju je predložio da se nazove Somborski indeks (engl. Sombor indeks), a znanstveni članak u kome je teorija izložena naišao je na veliki interes u svjetskoj znanosti.

EKSPERT FIZIKALNE KEMIJE

Akademik Gutman svoja predavanja držao je po čitavom svijetu, a u svojim radovima surađivao je s kolegama iz 67 zemalja. Dobitnik je mnogobrojnih priznanja i nagrada, a uz ostale 2021. godine dobio je Medalju SANU za područje prirodnih i tehničkih znanosti, čak tri medalje Srpskoga kemijskog društva za uspjeh i doprinos znanosti, u rodnome Somboru 2019. godine dobio je "Oktobarsku nagradu" za životno djelo te je proglašen počasnim građaninom Grada Kragujevca. Redoviti je suradnik Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca, u čijim je svim promocijama sudjelovao u Somboru i okolici. ■

ENG ***Ivan Gutman, a chemist, mathematician, and a member of four scholarly academies, is this year's laureate of the Croatian National Council of Serbia for his exceptional contribution to Croatian culture and science in neighbouring Serbia. He is the most cited researcher in Serbia and one of the top cited researchers globally in over 460 books and textbooks. Academician Gutman has worked with natural sciences researchers in 67 countries.***

Očaravajuća pristupačnost Smaragdnog otoka

Lektorat hrvatskog jezika u Dublinu

Irska, zemlja koju Irci smatraju zemljom svetaca i učenjaka, a ostatak svijeta zemljom *Guinnessa* i sv. Patrika, u proteklih nekoliko godina postala je novi dom velikom broj Hrvata i još većem broju doseljenika iz drugih zemalja svijeta

Old Library

Tekst i foto: **Tina Anterić**

Isprva najčešće privučeni novim poslovnim mogućnostima, doseljenici se vrlo brzo nađu očarani prirodnim ljepotama Irske koja zbog prostranih zelenih površina nosi i nadimak Smaragdni otok. Irci su vrlo ljubazni, tolerantni, opušteni i uvijek spremni pomoći, imaju izrazito jak osjećaj pripadnosti obitelji i zajednici i brinu se za ljude oko sebe, a onda se to prenosi na čitavo društvo.

Gotovo svi stanovnici Irske svakodnevno koriste engleski, koji je zapravo drugi službeni jezik, dok je prvi, naravno, irski. Iako ima tek oko 100 000 izvornih govornika, dnevno ga koristi četvrtina stanovništva. Kako su svi službeni natpisi i komunikacija dvojezični, najčešće je vidljiv u pisanom obliku, ali sve više se potiče njegova zastupljenost i u usmenoj komunikaciji.

Dublin, ili na irskom jeziku – Baile Átha Cliath, službeno je glavni grad Irske od proglašenja neovisnosti 1922. g., no tu ulogu imao je već mnogo ranije. Nekoć vikinška utvrda, zatim srednjovjekovni trgovački gradić smješten u zaljevu na istočnoj obali Irske, dolaskom pod vlast engleske krune krajem 16. st. postaje administrativno i upravno središte te doživljava nagli procvat. Nekoliko stoljeća kasnije grad se i dalje nezaustavljivo razvija te danas broji oko 1,3 milijuna stanovnika, što je četvrtina ukupnog stanovništva Irske. Političko je, administrativno, gospodarsko, obrazovno, kulturno i umjetničko središte zemlje.

U samom srcu Dublina smješteno je najstarije i vodeće sveučilište u zemlji i njegova jedina sastavnica – Trinity College Dublin. Sveučilište u Dublinu osnovano je 1592. g. Kraljevskom poveljom Elizabete I. te strukturno zamišljeno kao sveučilišta u Oxfordu i Cambridgeu, no s vremenom se razvio samo Trinity College i stjecao sve veću samostalnost. Od osnutka upravitelji i akademici naglasak su stavili na izgradnju knjižnice i sakupljanje kvalitetne knjižnične građe. Iz njihova truda proizišla je knjižnica *Old Library* smještena u samom središtu povijesnog dijela kampusa koja je dom poznate 65 metara duge *Long Room* s 200 000 primjeraka najstarijih sakupljenih knjiga, te *Book of Kells*, najstarijeg rukopisa irskih redovnika iz 800. g., zahvaljujući kojima je ovo jedna od najposjećenijih lokacija u gradu.

Katedrala sv. Patricka

Arts and Humanities Building, TCD kampus

The Spire of Dublin

U proteklom stoljeću Trinity College Dublin doživio je značajne promjene, od primanja prvih studentica 1904. do reformi visokog obrazovanja te predvođenja istraživanja u mnogim područjima znanosti. Danas na Trinityju oko 18 000 studenata pohađa studije iz područja umjetnosti, humanistike, ekonomije, prava, elektrotehnike, znanosti i medicine. Sveučilište posebno promiče raznolikost, interdisciplinarnost i inkluzivnu okolinu kao podlogu za inovativnost u istraživanju i kreativnost u pristupanju problemima. Iznimno se cijeni i potiče neovisno razmišljanje i ostvarivanje individualnog potencijala. Upravo zbog ovih vrijednosti TCD može se pohvaliti nizom slavnih studenata kao što su pisci Johnathan Swift, Oscar Wilde i Samuel Beckett, znanstvenici William Rowan Hamilton, Ernest Walton, bivša predsjednica Irske i UNHCR-a Mary Robinson, i mnogim drugima. Studirati na TCD-u san je mnogih studenata i znak iznimne kvalitete onih kojima to uspije.

Kut Oscara Wildea u Merrion Square Parku

Old Library Long Room

I dok je Sveučilište iznimno veliko, Odsjek za rusistiku i slavistiku je prilično malen s tek desetak djelatnika, no to je jedino mjesto u Irskoj gdje se mogu studirati slavenski jezici. Prvostupanjski studij u pravilu je dvopredmetni i traje četiri godine, s tim da na četvrtoj godini studenti biraju primarni predmet. Jedan dio studenata nakon završenoga preddiplomskog upisuje i neki od ponuđenih jednogodišnjih ili dvogodišnjih magistarskih studija. U kombinaciji s predmetima s drugih humanističkih odsjeka, i odsjeka poslovnih studija (Bussines Studies), studenti mogu studirati ruski i poljski jezik, dok se bugarski i hrvatski nude kao izborni kolegiji studentima 3. i 4. godine preddiplomskog studija. Kolegiji hrvatskog jezika *Croatian for Beginners* i *Intermediate Croatian* podučavaju se tijekom cijele godine. Pohađa ih 4 – 6 studenata, što se ne čini mnogo, no ako se uzme u obzir da Odsjek godišnje upisuje tek 20-ak studenata, koji mogu birati iz vrlo široke ponude, broj je značajan.

Odsjek također nudi dvosemestralne večernje tečajeve hrvatskog jezika i cikluse večernjih predavanja o povijesti, prirodi, kulturi, jeziku pojedine zemlje koje lektor održava ako za njih postoji interes. Redovito postoje barem dvije grupe polaznika za učenje hrvatskog jezika, najčešće na početnom i nižem srednjem stupnju. Uglavnom je riječ o osobama koje su na neki način povezane s Hrvatima i Hrvatskom, ali značajan je i broj onih kojima je hrvatski jezik izazov sam po sebi. ■

Tina Anterić

Tina Anterić rođena je u Splitu 1987. godine, a školovala se u Trogiru. Hrvatski jezik i književnost i engleski jezik i književnost, nastavnički smjer, diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Splitu 2011. i nakon toga radila kao nastavnica hrvatskog i engleskog jezika u srednjim i osnovnim školama u Trogiru, Splitu i okolici. Trenutačno je lektorica hrvatskog jezika i kulture na Trinity Collegeu u Dublinu. Zanimaju je međusobni odnosi jezika i kultura te metode poučavanja i usvajanja stranih jezika. Slobodno vrijeme najradije provodi u šetnjama prirodom.

ENG ***Ireland, the land the Irish call home to saints and scholars, and the rest of the world home to Guinness and St Patrick, has of late become the new home to many immigrant Croatians and even more from other lands. In the heart of Dublin is the country's oldest and leading university, with its sole constituent college; Trinity College Dublin. The university was founded in 1592 by a charter issued under Elisabeth I following the structural model of the universities at Oxford and Cambridge. Only the Trinity College was, however, ever established and over time gained independence. From its inception the administrators and scholars have put the focus on building a library and collecting library material. Since October of 2012 (when an agreement was concluded between our science, education and sports ministry and Trinity College Dublin) a Croatian language lector at Trinity College has worked out of the Russian & Slavonic Studies department of the university's School of Languages, Literatures and Cultural Studies.***

Osmišljen uređaj koji ljudima pomaže nakon moždanog udara

Afazija je gubitak ili poremećaj govora nakon moždanog udara koji uključuje smanjenu mogućnost razumijevanja ili izražavanja. Nema specifične terapije, no govorna terapija može znatno ubrzati oporavak.

Barbara Bilić i Paola Danjek

Tekst: **Marta Divjak**

Studentica prve godine diplomskoga studija *Odjevno inženjerstvo* na Tekstilno-tehnološkom fakultetu i magistra logopedije Barbara Bilić (28) i Paola Danjek (26), studentica druge godine poslijediplomskoga doktorskog studija *Poremećaji jezika, govora i slušanja* na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu, prijavile su se na natjecanje EIT Health zajednice znanja i inovacija – Innovation Days Winners' Event 2021. Riječ je o natjecanju koje se održava diljem Europe s ciljem promicanja inovacija u zdravstvu. Na lokalnoj razini gdje su sudjelovala četiri tima osvojile su prvo mjesto, a na europskoj razini gdje su sudjelovala 32 tima - bile su treće. Na natjecanju su predstavile ideju prijenosnog uređaja koji olakšava funkcionalnu komunikaciju ljudima s afazijom.

Tongueo je digitalni komunikator čija je primarna zadaća olakšati svakodnevnu funkcionalnu komunikaciju osobama s afazijom. - Zbog teškoća izgovora, prisjećanja riječi ili formuliranja gramatičkih iskaza, osobe s afazijom često izbjegavaju komunikaciju s drugim ljudima, odustaju od vlastitih karijera te se izoliraju od prijatelja i obitelji - objasnila je Paola, a kaže da osim olakšavanja funkcionalne komunikacije, uređaj daje mogućnost samostalnog vježbanja govora.

- Da mi je netko rekao prije par mjeseci da ću sudjelovati i razvijati ideju u ovakvom natjecanju, ne znam bih li povjerovala. A kamoli da ću biti dio tima koji je među najboljima - ispričala nam je Paola uz smijeh, a prijavile su se kako kaže iz radoznalosti, sa željom stjecanja novih znanja i vještina te povezivanja s kolegama iz drugih zemalja. Ove godine sve radionice i završno natjecanje održani su u virtualnom okruženju.

- S obzirom na to da je Paola zaposlena u Specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju Krapinske Toplice i radi upravo s ljudima koji imaju afaziju, podatke je prikupljala u bolnici, a i doktorski rad joj je bio baziran na afaziji pa je to dosta olakšalo. Igrale smo na sigurno - ispričala nam je Barbara koja je objasnila kako su uz stručno vodstvo mentora u pet dana od nule razvile uređaj, koji su zadnji dan natjecanja predstavile žiriju. Sad traže programera koji će isprogramirati ono što su Paola i Barbara stvorile pa će kasnije možda izraditi i prototip.

- Uživale smo stvarati nešto novo, razvijati sebe i testirati svoje vještine. Ponosne smo na sebe - zaključile su.

Svima sugeriraju da iskoriste sve što im fakulteti nude te ističu kako je dovoljno otići na naslovnu web stranicu svog fakulteta. ■

ENG ***Barbara Bilić (28), with an MA degree in speech therapy, and Paola Danjek (26) from the University of Zagreb's Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, took part in the EIT Health 2021, Innovation, Days Winners' Event. At the event they presented the idea of a mobile device that facilitates functional communication.***

Tekst: **Barbara Buršić**

Slike na staklu Jadranka Relota izrađuje od 1993. i kao samouka umjetnica inspirirala se radovima naivaca (Hlebinska škola) čije je radove imala prilike vidjeti i u originalu. Želeći slikati u takvom stilu, počela je istraživati tehnike slikanja na staklu te je usavršivši se u tome tehniku prilagodila sebi te počela slikati i vlastite slike i cikluse s motivima iz hrvatske kulturne i sakralne baštine od kojih je dio predstavljen i na ovoj zanimljivoj izložbi. Radovi iz ovog ciklusa naslikani su u tehnici akrila na staklu, malog formata (18 x 13 cm), a nastali su od 2017. do 2021.

Iako na prvi pogled jednostavnog prikaza i istog motiva, Jadrankine minijature jaslica i pučkih običaja vrlo su zanimljive, razigranih boja, prepune sadržaja i detalja koji upućuju i na geografsku različitost Hrvatske, a posebice na bogatstvo i raznolikost hrvatske kulturne baštine čijim se proučavanjem i afirmacijom autorica bavi već dugi niz godina.

Adventski i božićni običaji predstavljeni su slikama: Sv. Barbara i Sv. Lucija – Sijanje pšenice, Sv. Nikola, Bezgrešno začeće, Pismo malom Isusu, Kićenje bora, Polnoćka, Božićni ručak, Blagoslov doma i obitelji, Koledanje te Sveta tri kralja. Na slikama jaslica predstavljeni su gotovo svi krajevi Hrvatske: od Istre (Pula, Ćićarija) preko otoka Suska, Krka, Paga, Like, Dalmacije (Split, Vrlika, Sinj, Konavle) do Podravine, Posa-

Blagdanske minijature na staklu

Prigodom božićnih blagdana krajem 2021. u organizaciji Hrvatske matice iseljenika – Podružnice Pula, u Kapitularnoj dvorani Samostana i crkve sv. Franje u Puli postavljena je izložba minijatura na staklu u stilu naive *Božić u Hrvata – jaslice i pučki običaji* argentinsko-hrvatske samouke umjetnice Jadranke Relote

Jadranka Relota

vine, Slavonije (Vinkovci), Međimurja i Zagreba. Osim Hrvatske, slikama jaslica obuhvaćena su i područja izvan Hrvatske gdje žive Hrvati: Vojvodina – Bunjevački Hrvati, BiH - Kupres, Derventa, Jajce te Argentina. Likovi Marije i Josipa na prikazima jaslica odjeveni su u tradicionalne nošnje pojedinog mjesta, kraja ili regije, a na slikama se mogu uočiti i karakteristični motivi pojedinoga kraja. To su istarski kažun, cindra – istarska tamburica s Ćićarije, sinjska alka, paška čipka, šestinski kišobran, duhan, vinova loza, zlatni vez, ribarska mreža i sl. Središnje mjesto na izložbi imale su minijature koje pričaju priču i o Jadrankinu životnom putu: tri "istarske" minijature - Istra i Pula gdje autorica živi i radi od 2016. i Ćićarija - odakle je autoričina prabaka prema majčinoj strani, minijatura Kupres - odakle je očeva obitelj te minijatura Argentina – Croacia koja povezuje autoričinu rodnu Argentinu i Hrvatsku - gdje je Josip predstavljen kao gaučo, Isus pokriven argentinskom zastavom, a Marija u hrvatskoj nošnji pod šestinskim kišobranom. ■

U prekrasnom ambijentu pulskoga franjevačkog samostana, jednom od najzanimljivijih, najljepših i najstarijih sakralnih prostora u Istri, zahvaljujući gostoprimstvu gvardijana fra Đure Vuradina predstavljeno je tridesetak minijatura s motivima jaslica te adventskih i božićnih običaja koje su se mogle razgledati sve do kraja siječnja 2022.

ENG ***Jadranka Relota has painted on glass since 1993 as a self-taught artist inspired by the original works of the great naïve artists of the Hlebine school. Eager to work in this style she began to study the techniques involved in painting on glass, developing and adapting the technique to her own style and painting series featuring motifs drawn from our cultural and sacral heritage. Some are featured in this fascinating exhibition. The focus of the exhibition are her miniature works inspired by her own life. Three of the miniatures are set in Istra County and its largest city Pula, where she has lived since 2016, and its Ćićarija region, which was home to her great-grandmother on her mother's side. Kupres (Bosnia-Herzegovina) is also featured, from whence her father's side draws its roots. The Argentina-Croacia miniature recalls her native Argentina and her new home in ancestral Croatia, depicting Joseph as a gaucho, Jesus wrapped in an Argentinean flag, and Mary in Croatian folk costume with a Šestina-style umbrella.***

Brzo, lako i zanimljivo ovladajte temeljima hrvatskoga jezika učite kada želite i gdje želite

A fast, easy and interesting way to learn the basics of Croatian. Learn when and where you want.

Sveučilište u Zagrebu

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

srce

HiT-1

Prvi sveučilišni on-line tečaj hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika

The first on-line course of Croatian as second and foreign language

Proljetni semestar / *Spring semester*

7. ožujka – 29. svibnja 2022.
(prijave do 25. veljače 2022.)

March 7 – May 29, 2022
(application deadline is February 25, 2022)

Jesenski semestar / *Autumn semester*

12. rujna – 4. prosinca 2022.
(prijave do 2. rujna 2022.)

September 12 – December 4, 2022
(application deadline is September 2, 2022)

- **7 nastavnih cjelina u sustavu MoD (utemeljen na Moodlu)**
- **150 nastavnih aktivnosti**
- **24 sata online nastave u živo**
- **iskusni lektori, stručnjaci za hrvatski kao ini jezik**
- **interaktivan, komunikacijski i individualiziran pristup učenju jezika**
- **mogućnost stipendije**

- *7 learning units in the Moodle-based e-learning system*
- *150 learning activities*
- *24 hours of real-time communication online*
- *experienced language instructors, specialists in Croatian as L2*
- *an interactive, communicative and individual approach to language learning*
- *the possibility of a scholarship*

Pogledajte videopriloge o tečaju na mrežnoj stranici
Look at videos about the course at web page
www.matis.hr

Obavijesti i upisi
additional information and enrollment:
ecroatian@gmail.com

Piše: **fra Šimun Šito Ćorić**
s_coric@bluewin.ch

Nema nikakve dvojbe, tri konstitutivna i u isto vrijeme potpuno ravnopravna naroda neizostavni su temelj i uvjet opstojnosti i prosperiteta države BiH. Bošnjaci i Hrvati stjerani su krvavim ratnim zbivanjima i pod velikim pritiskom SAD-a i EU-a u zajedničku "političku jedinicu", Federaciju BiH, te su na tom prostoru životom povezani. Već od Washingtonskog sporazuma s pravom je isticano da im ponajprije u tom dijelu BiH nema drugog puta nego se zajednički dogovarati, djelovati i živjeti u interesu obaju naroda i svih onih koji tu žive. Jedino tako te vrijednosti moći će se ugraditi u državu BiH. Ne bude li tako, onda može to biti na nesreću i na zlo svima u FBiH i cijeloj BiH. Ali eto, uz svu logiku, jasnoću i čvrste sporazumne okvire pod okriljem najvećih moćnika ovog planeta, Hrvatima se sve ove godine "nakon rata u miru" u ime brojčane većine Bošnjaka i njihovih jednostranih i nerealnih političkih ciljeva uskraćuju osnovna prava. Na dva polja to je najočitije: u praksi nijekana konstitutivnost i sve ono što ona sa sobom nosi te medijska izoliranost na razini Federacije i države.

Zgaženu konstitutivnost najočitije ilustrira činjenica da Bošnjaci bez imalo srama redovito biraju hrvatskog člana Predsjedništva BiH ili da se svako malo i svaki put negdje drugdje pred očima javnosti neki Bošnjak preko noći kao izjasni Hrvatom samo da bi ukrao mjesto nekom Hrvatu na nekoj visokoj dužnosti. E to mora biti čovjek bez ikakva obraza i politika koja ga na to gura otvorena podvala. Eno i ljudi među Bošnjaci-

Krajnje je vrijeme i za savez Hrvata i Bošnjaka

Prigodom ”Dana prijateljstva oružanih snaga BiH i Turske” u Domu Oružanih snaga BiH u Sarajevu javno se opravdavalo tursku okupaciju BiH i stoljeća zločina počinjenih prema njezinim starosjediocima

ma ranga jednoga Radojčića ili Silajdžića javno govore - Ljudi to nije pošteno, ali i od njih je još uvijek jača krađa i prijevara u bošnjačkim službenim redovima. Drugo, Hrvatima se još uvijek stalnim nadglasavanjem uskraćuje mogućnost da, uz one zajedničke na državnoj razini, oblikuju svoje službene medije, TV i radio, kao što ih cijelo vrijeme, potpomagani od države, imaju druga dva naroda. A time je izravno ugroženo čuvanje i predstavljanje hrvatske kulturne baštine i aktualne stvarnosti, uključujući i hrvatski jezik kao ”dušu” svakog naroda. Nije tome bitna smetnja, ali jest vrlo ružna ona čudna od većine hrvatskog naroda okrenuta baš sitna njegova manjina. Nedavno mi je u društvu jedan sigurno netipični kolega svećenik iz sjevernih krajeva BiH na tu temu rekao: ”Bolje je ovako! Inače će nam HDZ preko tih medija servirati svoju politiku.” Eto takvima je prihvatljivije da službeni medijski prostor drže Srbi i Bošnjaci, samo da u to ne budu umiješani oni koje većina Hrvata izabere!

Ima tu još jedna potpuno nečista i lažna stvar s bošnjačke strane, a koja onda daje pravo čak i Miloradu Dodigu i njegovu često opravdanom nezadovoljstvu politikom bošnjačkog Sarajeva. Ona se nedavno opet pokazala prigodom ”Dana prijateljstva oružanih snaga BiH i Turske” u Domu Oružanih snaga BiH u Sarajevu. Tu se javno opravdavalo tursku okupaciju BiH i stoljeća zločina počinjenih prema njezinim starosjediocima. Na tom skupu nije bilo predstavnika ni Hrvata ni Srba, ali zato su bili časnici Bošnjaci iz Oružanih snaga BiH, Ministarstva obrane, pa i ministar obrane BiH Sifet Podžić, načelnik Zajedničkog stožera Oružanih snaga BiH general-pukovnik Senad Mašović, veleposlanik Republike Turske u BiH Sadik Babür Girgin, predstavnici turskih organizacija koje djeluju u BiH. Turski brigadir i vojni ataše Sitki Tatar tu je naveo razlog obilježavanja ”Dana prijateljstva” dviju država: ”...Svojim dolaskom danas ovdje postali ste najveći dokaz da bogatstvo i snaga ovog prijateljstva započetog prije 558 godina sa sultanom Fatihom Mehmed-hanom, velikim vezirom Mahmut-pašom i zapovjednicima Isa-bega Ishakovića ne mogu biti sputani i ograničeni ratovima, državnim granicama ili zemljopisnim prostorima... Oni su ostavili u naslijeđe ove prijateljske i kulturne veze.”

Svakom je vidljivo kolika je to glupost s bolesnim političko-vojnim ciljem! Sultan Mehmed II. krvavim pohodom okupirao je Bosnu pa Hum te na prijevaru smaknuo posljednjega bosanskog kralja Stjepana Tomaševića i, prema jednom dokumentu u to vrijeme poslanom iz fojničkog samostana, poklao desetak tisuća bosanskih plemića.

Ovakvih promicanja bolesnih laži morat će se naši Bošnjaci i zbog sebe i zbog svih oko sebe riješiti. Ta svi znaju da na području BiH nije bilo ni jednoga jedinog muslimana prije tih krvavih turskih okupacija, tih stoljeća mraka i zuluma. Kakav je bio položaj kršćana, koji su uglavnom bili Hrvati katolici na području današnje Bosne i Hercegovine, govore podaci Katoličke crkve: prije turske okupacije, ubojstava i progona bilo je više od 820.000 katolika, a nakon 4-5 stoljeća njihova nasilja bilo nas je ostalo samo oko 90.000.

Svi hrvatski predstavnici u BiH i RH bore se za ravnopravnost svoga naroda u BiH. Dobro je i obećavajuće da su se u tome odlučno angažirali hrvatski predsjednik, premijer i EU-parlamentarci. Jer očito je da samo zajedništvom cjelokupnoga hrvatskog korpusa i uz pomoć EU-a i SAD-a može biti uspostavljen nužan savez Bošnjaka i Hrvata. Međusobnim pravednim odnosom izbjeći će se sve Scile i Haribde secesionizma, nadglasavanja i gaženja osnovnih prava konstitutivnih naroda u toj našoj državi BiH. Ne bude li tako, neka nam svima Bog bude na pomoći! ■

Očito je da samo zajedništvom cjelokupnoga hrvatskog korpusa i uz pomoć EU-a i SAD-a može biti uspostavljen nužan savez Bošnjaka i Hrvata. Međusobnim pravednim odnosom izbjeći će se sve Scile i Haribde secesionizma, nadglasavanja i gaženja osnovnih prava konstitutivnih naroda u toj našoj državi BiH.

Uredila: **Ljerka Galic**

ZBIRKA GRKOKATOLIČKOG SJEMENIŠTA NA GORNJEM GRADU

U povodu 340. obljetnice zagrebačkoga Grkokatoličkog sjemeništa, najstarijega grkokatoličkog sjemeništa u Europi, javnosti je predstavljena vrijedna sakralna zbirka u muzeju na Gornjem gradu, koju je otvorila izaslanica predsjednika Vlade, ministrica kulture i medija Nina Obuljen Koržinek. U muzeju su izložena evanđelja, deseci ikona (najstarija Krista Emanuela iz 16. stoljeća), oltarne tkanine, svećeničke halje, kovani bizantski novac sa znakom križa iz 6. stoljeća, liturgijski predmeti, metalni križ iz 12. stoljeća te mnogobrojne druge dragocjenosti o kojima se više od tri stoljeća skrbe grkokatolički svećenici i sjemeništarci. Prvi put izložena je i Žumberačka Bogorodica nepoznatog autora, relikvija koju su prije 500 godina sa sobom donijeli uskoci braneći Zagreb kada su počeli naseljavati Žumberak, dolazeći iz Dalmacije i Bosne i Hercegovine. Postav je podijeljen na "četiri elementa": metal, papir, tkaninu i drvo. Grkokatoličko sveučilište profiliralo se duhovno i kulturno u neprocjenjivu nematerijalnu baštinu Zagreba i Hrvatske. U velikom potresu 1880., kao i danas, jako su oštećene crkva svete Katarine i crkva svetog Marka pa se i katolička liturgija održavala u konkatedrali svetog Ćirila i Metoda. Osnovano za djecu žumberačkih uskoka, Grkokatoličko sjemenište na zagrebačkome Gornjem gradu obrazovalo je i odgojilo mnoge hrvatske intelektualce, o čemu uz ostalo svjedoči i u sjemeništu utemeljena Ilirska čitaonica i izrada pravila za očuvanje hrvatskoga jezika.

IZLOŽBA O HRVATIMA U MUZEJU NORTHPORT NA LONG ISLANDU

Northport je gradić na sjevernoj obali Long Islanda oko 45 milja istočno od New Yorka. Naseljen u kolonijalno doba, bio je useljenička zajednica poljoprivrede, ribarstva, izrade cigle i iskapanja pijeska. Povijesno društvo Northport s muzejom u glavnoj ulici trenutačno ima stalnu izložbu: *Imigranti iz Northporta i istočnog Northporta.* Mnoge od 50-ak imigrantskih skupina u gradu prikazane su u aktualnoj izložbi (traje do travnja), uključujući i Hrvate. Prije nego što su izgrađene moderne autoceste do lokacija za ljetni odmor Hamptons i Eastern Long Island, Northport je služio kao obližnje odredište za njujorške ljetne turiste. Hrvatski imigranti koji žive u četvrti Hell's Kitchen na Manhattanu i Astoriji (Queens) tražili su ljetni bijeg iz grada, a plaže i pansioni na Sunken Meadowu bili su odgovor. Počevši od 1940-ih, kada su se hrvatski imigranti počeli uspinjati na društvenim i ekonomskim ljestvicama, područje Northporta smatralo se poželjnijim i pristupačnijim mjestom za život. Najviše doseljenika bilo je s kvarnerskih otoka: Krka, Lošinja, Ilovika i Unija, te iz Istre i Dalmacije. Do 1970-ih mnogi su se Hrvati preselili na to područje, jedna je obitelj dovodila drugu prema obrascu lančane migracije. Mnogi od ovih ljudi osnovali su tvrtke na tom području. U ovoj maloj hrvatskoj zajednici smješteni su Loža Hrvatske bratske zajednice #1981 Kvarner & Istra – Long Island, Hrvatski klub New Yorker, Družba sv. Petra (Ilovik) i Jadranski klub Southold. U jednoj izložbenoj vitrini predstavljen je Mate Angelich, doseljenik iz Sinja u Dalmaciji. U New York je došao kao mladi pekarski šegrt. Postao je visoki radnik metalske struke i radio na izgradnji mosta Georgea Washingtona preko rijeke Hudson. Nakon što se nastanio u Northportu, postao je trgovac automobilima i vlasnik benzinske postaje, a u mirovini je imao rasadnik azaleja. Njegova supruga Keti, unijanskih hrvatskih korijena, osnovala je vlastitu posredničku kuću za komercijalne nekretnine.

IZLOŽBA O OBUĆARSTVU U VARAŽDINU

U Gradskome muzeju Varaždin u Starome gradu otvorena je do travnja izložba nazvana "Šošteraj/Priče o cipelama". Nastala je zahvaljujući suradnji s Tekstilno-tehnološkim fakultetom (TTF) u Zagrebu. Šoštari su razvojem industrije otjerani na popise starih zanata, no proces oblikovanja i konstrukcije obuće u osnovi je ostao sličan. Na izložbi su predstavljeni predmeti iz cehovske baštine, umjetnička djela s prikazima obućarstva, cilinderica ili postolarski šivaći stroj, stari postolarski tronožac i alat te cipele iz fundusa. Izložene su tako i cipele pronađene između greda u podu tavana pri rekonstrukciji barokne kuće u Varaždinu nastale sredinom 19. st. Primjer su učestale prakse uzidavanja cipela, osobito dječjih zbog velike smrtnosti, u dimnjake ili potkrovlja za zaštitu kuće od zlih sila. Izložena je i metalizirana (galvanizirana) cipelica kao primjer prakse čuvanja uspomene na prve dječje korake s kraja 19. i početka 20. st. Tu su i prve pancerice iz 1930-ih godina. Može se razgledati i ilustracija Pepeka Trpića, tamošnjega "šegrta Hlapića", koji se sa zebnjom priprema za tzv. frajšprehung, odnosno ispit za djetića koji se polagao pred majstorom. Izložene su i galoše (kaljače) koje su gospođe za blatnog vremena navlačile na fine cipele, a izuvale ih pred kavanama.

U sklopu izložbe prikazuje se i film Vedrana Hunjeka kojim se predstavlja studij dizajna obuće u Varaždinu i u kojem se vidi suvremeni proces nastanka cipela u tvornici. Podsjetnici na cehove danas su cimeri, reklamne ploče i figurice iznad ulaza u obrtničke radnje. U jezgri se još može vidjeti "železni čovek" koji je reklamirao trgovinu željeznom robom ili sirena kao oznaka za trgovinu prekooceanskom robom.

NOĆ MUZEJA

Godine 2005. Noć muzeja pokrenut je kao gradski pilot-projekt da bi u samo dvije godine izrastao u nacionalnu manifestaciju u kojoj sudjeluje sve više muzeja i gradova. Hrvatski muzeji pripremili su raznovrstan program za ovogodišnju, 17. Noć muzeja koja je održana u petak, 28. siječnja, od 18 do 24 sata. S obzirom na nepromijenjenu pandemijsku situaciju u odnosu na prošlu godinu, programi su se održavali ponovno većinom online, a ponegdje i u muzejima te su svi bili dostupni preko digitalnih kanala. Ovogodišnja tema Noći muzeja, koja je tradicionalno privlačila na tisuće posjetitelja - od samog početka njih više od 3,6 milijuna, naslovljena "Muzeji - između stvarnog i digitalnog", najbolje je pokazala u kakvim uvjetima muzeji danas djeluju. Svečani početak 17. Noći muzeja obilježilo je otvorenje Romskoga edukacijsko-kulturnog centra izložbom "Tragovima romske kulture – zaslužni među nama" s portretima istaknutih i zaslužnih romskih umjetnika, znanstvenika, sportaša, aktivista i političara. I ove godine Osnovna škola Ivana Gundulića u Zagrebu pridružila se svojim virtualnim Muzejom igračaka.

CROSPORT

Uredio: **Željko Rupić**
Foto: **HINA**

REZULTAT KARIJERE LEONE POPOVIĆ

Najbolja hrvatska skijašica Leona Popović ostvarila je u siječnju rezultat karijere osvojivši šesto mjesto na slalomu za Svjetski kup u austrijskom Schladmingu i tako za jednu poziciju poboljšala svoj prijašnji rezultat karijere, ostvaren tjedan prije na sljemenskome Crvenom spustu. Popović je rezultatom iz Schladminga došla do 146 bodova, što joj donosi 11. mjesto u redoslijedu slalomašica i osigurano mjesto na završnici Svjetskog kupa u ožujku u Francuskoj. Zagrepčanka Zrinka Ljutić osvojila je 26. mjesto i svoje prve bodove u Svjetskom kupu na slalomskoj utrci u Kranjskoj Gori.

ZUBČIĆ PRVI PUT NA SLALOMSKOM POSTOLJU

Hrvatski skijaš Filip Zubčić odradio je u prosincu na sjajan način slalomsku utrku Svjetskog kupa u Val d'Isereu te je trećim mjestom i prvim slalomskim postoljem ostvario najbolji rezultat karijere u toj disciplini. Nakon toga, u švicarskom Adelbodenu, sva četvorica hrvatskih skijaša osvojili su bodove, a najbolji među njima bio je Filip Zubčić na 15. mjestu. Samuel Kolega završio je na 21. mjestu, Matej Vidović bio je 24., a Istok Rodeš 25. U austrijskom Kitzbuehelu Zubčić je bio deseti također u slalomu, a Samuel Kolega 19.

PRVA HNL - DINAMO "JESENSKI PRVAK"

U derbiju 20. kola Prve HNL Hajduk i Osijek odigrali su 19. prosinca, pred 32.000 gledatelja na stadionu Poljud, utakmicu nakon koje je rezultat bio 0 - 0, čime je titula "jesenskog prvaka" pripala Dinamu koji je u prvome nedjeljnom susretu kao gost porazio Hrvatski dragovoljac s 2 - 0. "Modri" su 2021. završili kao vodeća momčad HT Prve lige i "jesenski su prvaci" uz jednu utakmicu manje, odgođeni derbi protiv Hajduka, koji će biti odigran u proljetnom dijelu prvenstva. Dinamo vodi s 40 bodova, a toliko imaju i Rijeka i Osijek. Hajduk je četvrti s 35 bodova, slijede Gorica, Lokomotiva, Šibenik, Slaven Belupo i Istra, a začelje uvjerljivo drži Hrvatski dragovoljac sa samo sedam bodova.

LIGA NACIJA: HRVATSKA PROTIV FRANCUSKE, DANSKE I AUSTRIJE

Hrvatska nogometna reprezentacija u trećem izdanju Lige nacija (elitna Liga A) igrat će u skupini 1 zajedno s Francuskom, Danskom i Austrijom. Tako je odlučio ždrijeb u Nyonu uoči kojeg je Hrvatska bila smještena u treću jakosnu skupinu. Liga nacija održavat će se u dva termina tijekom ove godine. U lipnju će se odigrati čak četiri kola, dok su preostala dva na rasporedu u rujnu. Podsjetimo kako je hrvatska reprezentacija u premijernom izdanju Lige nacija (elitna Liga A) bila u skupini s Engleskom i Španjolskom te je na kraju zauzela posljednje treće mjesto, a u drugom izdanju Hrvatska je bila u skupini s Francuskom, Portugalom i Švedskom te je imala čak pet poraza i samo jednu pobjedu, domaćih 2 - 1 u Zagrebu protiv Švedske, što je bilo dovoljno za treće mjesto i ostanak u elitnoj Ligi A.

TROFEJ SN: MATEA JELIĆ I TIN SRBIĆ SPORTAŠI GODINE

Olimpijska pobjednica iz Tokija, taekwondašica Matea Jelić i olimpijski doprvak, gimnastičar Tin Srbić proglašeni su najboljim hrvatskim sportašima u 2021. godini u tradicionalnom 70. izboru Sportskih novosti. Najbolji teniski par svijeta Nikola Mektić i Mate Pavić pobijedio je u momčadskoj konkurenciji, dok su u ekipnoj najboljima proglašene stolnoteniske paraolimpijke Helena Dretar Karić i Anđela Mužinić Vincetić. U ovogodišnjem izboru sudjelovalo je 260 sportskih novinara iz 47 redakcija.

PETRA MARČINKO JUNIORSKA POBJEDNICA AUSTRALIAN OPENA

Mlada, 16-godišnja hrvatska tenisačica Petra Marčinko osvajačica je Grand Slam turnira Australian Open u juniorskoj konkurenciji. U finalnom susretu Marčinko, inače trenutačno najbolja svjetska juniorka, svladala je, također 16-godišnju, belgijsku tenisačicu Sofiju Costoulas sa 7 - 5, 6 - 1. Prije Marčinko juniorski Australian Open osvojile su Mirjana Lučić 1997., Jelena Kostanić 1998. i Ana Konjuh 2013. godine. U prosincu je Petra Marčinko ostvarila povijesni uspjeh na Orange Bowlu, jednom od najcjenjenijih svjetskih turnira, na kojem je osvojila naslove u pojedinačnoj konkurenciji i u parovima, čime je postala prva kojoj je to pošlo za rukom u 75-godišnjoj povijesti ovog natjecanja.

FUTSAL EURO: HRVATSKOJ POBJEDA I DVA PORAZA

Nakon pobjede protiv Poljske 3 - 1 na početku Europskog prvenstva u futsalu u Nizozemskoj, reprezentativci Hrvatske poraženi su u drugom kolu. Rusija je bila bolja s 4 - 0. U odlučujućoj utakmici za plasman u četvrtfinale Hrvatska je izgubila od Slovačke 3 - 5 i time ispala s prvenstva na koje se kvalificirala nakon dugih šest godina.

ČILIĆ BEZ ČETVRTFINALA AUSTRALIAN OPENA

Hrvatski tenisač Marin Čilić nije uspio izboriti četvrtfinale na Australian Openu. U četvrtom kolu, u osmini finala, izgubio je od Kanađanina Felixa Auger-Aliassimea sa 6 - 2, 6 - 7 (7), 2 - 6, 6 - 7 (4), nakon što je u dvoboju 3. kola odličnom igrom svladao petog nositelja Rusa Andreja Rubljova sa 7 - 5, 7 - 6 (3), 3 - 6, 6 - 3.

RUKOMET: HRVATSKA OSMA NA EP-U

Hrvatska muška rukometna reprezentacija porazom od Francuske 22 - 27 započela je svoj nastup u skupini C na Europskom prvenstvu u siječnju u Mađarskoj i Slovačkoj, da bi u sljedeće dvije utakmice u grupi svladala Srbiju 23 - 20 i Ukrajinu 38 - 25 i tako se plasirala u drugi krug natjecanja. U prvom kolu drugoga kruga Hrvatska je neočekivano izgubila od Crne Gore 26 - 32, a nakon još jednog poraza od Danske 25 - 27 ostala bez izgleda za prolazak u polufinale i borbu za medalje. Prvu pobjedu u drugom krugu, treću na prvenstvu ukupno, naši reprezentativci ostvarili su protiv Islanda 23 - 22, da bi u zadnjem kolu remizirali s Nizozemskom što je izabranicima Hrvoja Horvata donijelo četvrto mjesto u skupini, a ukupno osmo na ovom Euru. Na rukometnom Euru, obilježenom velikim problemom zbog koronavirusa, a naša vrsta bila je u tom smislu među najpogođenijim reprezentacijama, za Hrvatsku je nastupilo čak 30 igrača, među kojima su se istaknuli Ivan Martinović s 37 golova, Ivan Čupić s 29 i Tin Lučin s golom manje.

MIKULIĆ OSVOJIO SREBRO NA SP-U U PARATAEKWONDOU

Osvajač srebrne medalje s Paraolimpijskih igara u parataekwondou u Tokiju Ivan Mikulić ostvario je u prosincu još jedan veliki uspjeh osvojivši srebro na Svjetskom prvenstvu u Istanbulu. Mikulić je u konkurenciji 21 natjecatelja u kategoriji +80 kg odličnim nastupima u prve tri borbe stigao do finala. U borbi za zlato, nakon izjednačene borbe izgubio je od Iranca Hameda Haghshenasa. Za Mikulića je to 11. medalja s velikih natjecanja.

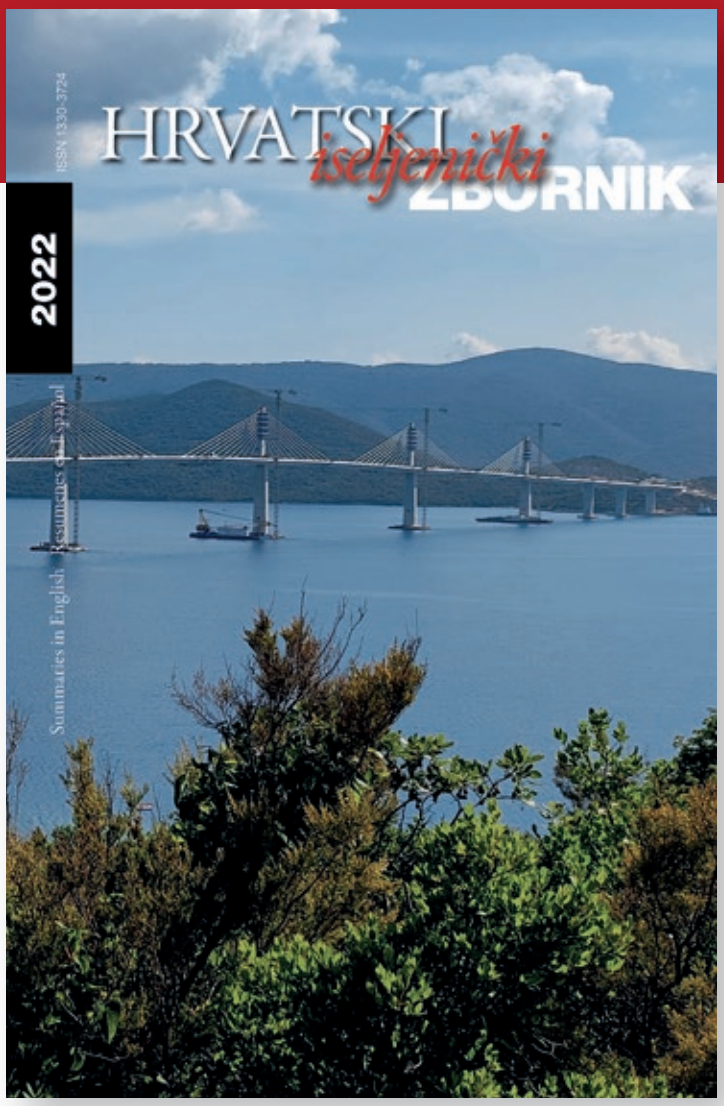
DODIGU ŠESTI GRAND SLAM

Hrvatski tenisač Ivan Dodig i francuska reprezentativka Kristina Mladenović postali su pobjednici Australian Opena u konkurenciji mješovitih parova pobijedivši australsku kombinaciju Jaimee Fourlis - Jason Kubler sa 6 - 3, 6 - 4. Za 37-godišnjeg Međugorca to je ukupno šesti Grand Slam naslov, četvrti u konkurenciji mješovitih parova te drugi u Melbourne Parku, gdje je prošle godine slavio u muškim parovima sa Slovakom Filipom Polašekom. U mješovitim parovima Dodig je prva tri naslova osvojio s Tajvankom Latishom Chan, s kojom je dvaput bio pobjednik u Roland Garrosu (2018. i 2019.), a jednom u Wimbledonu (2019.).

SP U PLIVANJU - MILJENIĆ U POLUFINALU S HRVATSKIM REKORDOM

Hrvatski plivač Nikola Miljenić plasirao se u polufinale utrke na 100 m leptir na Svjetskom prvenstvu u 25-metarskim bazenima, koje se u prosincu održalo u Abu Dhabiju s devetim rezultatom kvalifikacija. Miljenić je isplivao rezultat 50,23 popravši za tri stotinke sekunde dosadašnji hrvatski rekord koji je držao Duje Draganja. U polufinalu Miljenić je bio 16. s vremenom 50,58 te se nije uspio plasirati u finale.

Ne propustite publikaciju HMI-ja!

Hrvatski iseljenički zbornik 2022. sa sažetcima na engleskom i španjolskom jeziku ima osam tematskih cjelina – naslovljenih Znaci vremena, Kroatistički obzori, Baština, Mostovi, Povjesnica, Duhovnost, Znanost te Nove knjige – koje se sastoje od 31 samostalnog autorskog priloga. Autori Matičina ljetopisa povezuju s više ili manje informacija 35 zemalja svijeta s četiriju kontinenata, predočavajući čitateljstvu stvaralaštvo naših ljudi 21. stoljeća iz internacionalnog okružja. Građa ovogodišnjega sveska u 67. godištu izlaženja raspoređena je na 436 stranica i ilustrirana sa 120 fotografija.

Tri desetljeća međunarodnog priznanja Republike Hrvatske među glavnim su temama Zbornika u čiju su svjetsku afirmaciju utkani znanje i diplomatske vještine hrvatskog iseljeništva. Uz svečarske sadržaje o primanju RH u UN, u ovome svesku Matičina ljetopisa propitujemo izazove mobilnosti naših znanstvenika te egzodus mladih i obrazovanih ljudi u razvijenije zemlje EU-a. No, neodoljivi šarm prekogranične suradnje u ovome svesku Zbornika opisuju naši vodeći filolozi, čiji je prilog usredotočen na bogatu djelatnost Centra za hrvatski kao drugi i strani jezik – Croaticum Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, koji desetljećima pronosi globusom slavu hrvatskoga jezika i kulture na raznim platformama i Gutenbergove i Zuckerbergove epohe.

Pretplata u tijeku: www.matis.hr

Pretplata na *Hrvatski iseljenički zbornik* / Subscription to *Croatian Emigrant Almanac* / Suscripción al *Anuario para la Emigración Croata*

Godišnja pretplata iznosi / Yearly Subscription rate *Croatian Emigrant Almanac/ Precio de la suscripción anual:*
15 USD, 20 CAD, 20 AUD, 15 EUR, 80 KN.

Hrvatska matica iseljenika / Croatian Heritage Foundation / Fundación para la Emigración Croata
Trg Stjepana Radića 3, 10 000 Zagreb, Hrvatska / Croatia / Croacia
Telefon: +385 1 61 15 116
E-mail: matica@matis.hr

Žiroračun za uplatu u kunama / Domestic Currency Account (in kuna) / Cuenta en Moneda Nacional (en kunas):
IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305 Hrvatska poštanska banka, Zagreb.

Devizni račun / Foreign Currency Account / Cuenta en Moneda Extranjera:
IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717 SWIFT CODE: PBZGHR2X,
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50, Zagreb, Hrvatska.

“…, LIJEPA LI SI, …”

Na pučini, usred Jadrana, u zoni najdubljega mora, daleko od morskih puteva i izvan plovnih ruta, zapadno od Visa je 97 metara visoki, gotovo nepristupačni otočić, hrid Jabuka, uz Brusnik jedini otok vulkanskoga porijekla u Jadranskom moru.

Foto: Željko Rupić